

NOVOŠTI HOBUCI

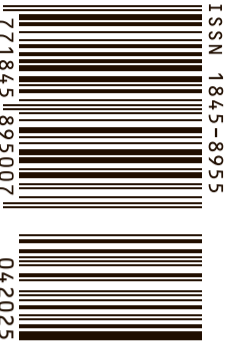
#1310

Samostalni
srpski
tjednik

Petak 24. 1. 2025.
Cijena: 1.33€

9 771845 895007

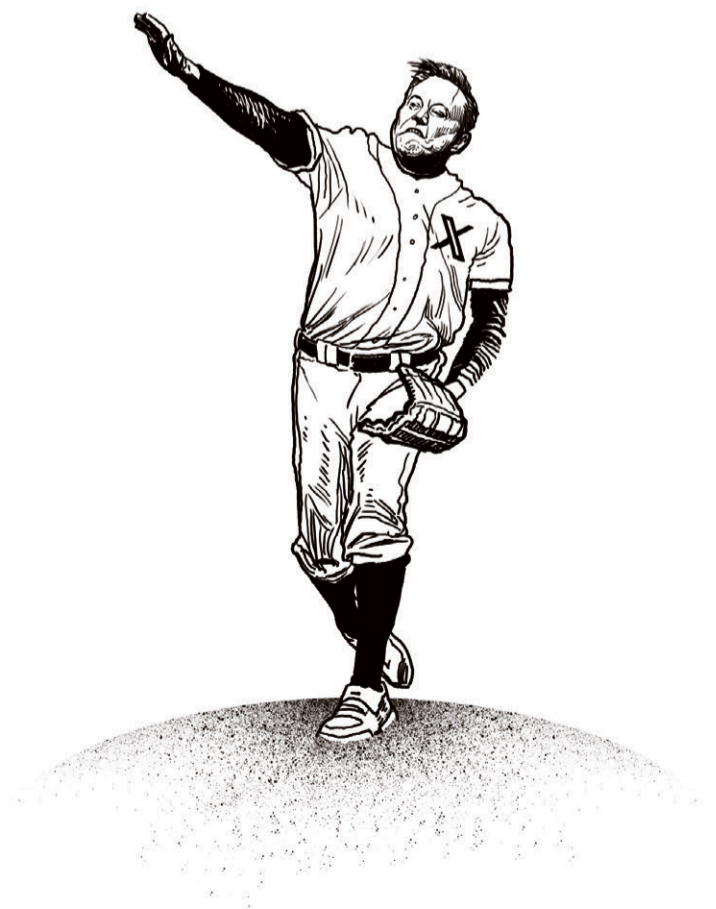
042025

Novi svjetski neredak

Trumpovim mandatom završava razdoblje neoliberalizma, počinju protekcionistički nacionalizam i doba plutokracije. Od njega strepe saveznici, s njim pregovaraju američki protivnici. Na udaru su jednakost, rodna ravnopravnost, prava žena. Niz dlaku mu ide slaba Europa u kojoj bi mogao dodatno raspirati nacionalizam i razbuktati sukobe

str. 24-26.

Otupljivanje sukoba i otopljavanje odnosa

Milanović je Plenkoviću predložio sazivanje sjednice Vijeća za obranu. Plenković prijedlog nije ignorirao ili odbacio. Nakon predsjedničkih izbora i afere Dabro, promijenjenih okolnosti u stranci i koaliciji, a uoči lokalnih izbora, premijer ne može olako inzistirati na tvrdoglavosti u odnosu s predsjednikom

PROŠLOG petka, neposredno prije objavljivanja video-snimke na kojoj JOSIP DABRO, sad već bivši potpredsjednik Vlade i ministar poljoprivrede iz redova Domovinskog pokreta, puca iz pištolja u mrak dok se vozi u automobilu, predsjednik Republike ZORAN MILANOVIĆ obavijestio je javnost da je premijeru ANDREJU PLENKOVIĆU poslao prijedlog o sazivanju sjednice Vijeća za obranu u iduća dva tjedna. To tijelo, inače, nije se sastalo više od tri godine, kao i Vijeće za nacionalnu sigurnost. 'Predsjednik Milanović je predložio i teme o kojima bi se raspravljalo na sjednici Vijeća za obranu: (1) priprema i usvajanje Strategije obrane Republike Hrvatske, (2) priprema i usvajanje Dugoročnog plana razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske i (3) razmatranje potrebe i provedbe uvođenja obveznog vojnog roka u Republici Hrvatskoj. U prijedlogu za sazivanje sjednice Vijeća za obranu predsjednik Milanović je istaknuo kako je otvoren za dogovor o proširenju dnevnog reda predložene sjednice ukoliko predsjednik Vlade smatra potrebnim raspraviti i druge teme vezane uz obranu', saopćeno je iz Ureda predsjednika.

Plenković nije ignorirao ili odbio inicijativu s Pantovčaka, što se moglo očekivati nakon njegovih prvih ogorčenih reakcija na Milanovićevu uvjerljivu pobjedu na predsjedničkim izborima. Odgovorio je vrlo brzo: 'Takvi sastanci trebaju se održati onda kada sve strane znaju o čemu govore, što mogu tek pošto prouče dokumente. Vlada je svoje zadaće obavila i, kao što sam rekao proteklih dana, mi ćemo pragmatično djelovati u okviru Ustava i zakona. Termin sastanka je manje važan. Važno je da prije sastanka valja proučiti ključne dokumente. Mi smo ih sastavili, a koliko znam, predsjednik Republike i njegovi savjetnici još ih nisu ni vidjeli.'

Dovoljno daleko jedan od drugog i dovoljno blizu jedan drugom – Plenković i Milanović na Sinjskoj alci (Foto: Zvonimir Barišin/PIXSELL)

Dodao je da se treba razgovarati i o drugim temama. 'Predsjedniku Republike uputit ćemo dopis s vrlo jasno definiranim planom otvaranja novih hrvatskih veleposlanstava i generalnih konzulata jer je i ta tema blokirana', izjavio je premijer, proširivši listu tema za sastanak i na ruski rat protiv Ukrajine te ulogu Hrvatske u tom ratu.

Plenković, naravno, proteklih dana nije spominjao nikakvo 'pragmatično djelovanje u okviru Ustava i zakona', no čini se da su ga okolnosti natjerale da ublaži bijes i iracionalnost kad je riječ o 'kršitelju Ustava': em je Milanovićeva pobjeda ispala toliko nadmoćna da je Plenković ne može ne doživjeti i kao poruku sebi i svom modelu vladanja, em javnost očekuje da premijer pristane na surad-

nju koju mu je ponudio reizabrani predsjednik, em unutrašnja situacija u HDZ-u više nije nimalo idilična, em su lokalni izbori za manje od četiri mjeseca, em inflacija ne prestaje gristi standard velike većine građana, em je slučaj Josipa Dabre uzdrmao vladajuću koaliciju HDZ-a i Domovinskog pokreta, em su mu za vratom mnoge korupcijske afere i skandali HDZ-ovaca – posljednja je ona u kojoj glavna uloga pripada bivšem ministru zdravlja BEROŠU – a neizvjesno je što donese idućih tjedni i mjeseci, naročito kad se radi o aktivnostima 'nekontroliranog' Ureda

europskog javnog tužitelja... Plenković sebi ne može dozvoliti dodatno razbuktavanje fronte prema Milanoviću i zbog toga što ulazak DONALDA TRUMPA u Bijelu kuću podrazumijeva mogućnost promjene stava Amerike, pa onda i Zapada, u pogledu ruske invazije na Ukrajinu, što je politički najozbiljnija točka razilaženja predsjednika Vlade i predsjednika Republike u područjima u kojima dijele ustavne nadležnosti.

NIJE realno da će među njima dvojicom smjesta zavladati potpuno primirje, da će dogovaranje ići glatko i da će se brzo sporazumjeti o svemu. Sva je prilika da će najsporije teći imenovanja veleposlanika, ali to se ionako može rješavati u fazama. Milanović neće imati razloga da opstruira i blokira, ako Vlada odustane od onog dijela izmjena Zakona o obrani koje se tiču ovlasti predsjednika i vrhovnog zapovjednika da izravno zapovijeda načelniku Glavnog stožera, naime, čovjeku kojeg imenuje na prijedlog Vlade i kojeg može samostalno smijeniti u bilo kojem trenutku. Tu vrstu izmjena već tjednima najavljuje ministar obrane IVAN ANUŠIĆ s obrazloženjem da će tako olakšati posao sebi i načelniku Glavnog stožera. Plenković je zasad prilično rezerviran: valjda je svjestan da bi takav zakonski zahvat bio vrlo problematičan mimo promjene Ustava, prema kojem je predsjednik Republike ujedno i vrhovni zapovjednik te 'odgovoran za obranu neovisnosti i teritorijalne cjelovitosti'. Plenkovićeva davanje zelenog svjetla Anušićevim zamislima naišlo bi na žestoki otpor i Milanovića, i većeg dijela opozicije, i većeg dijela javnosti. Treba li mu još jedna izgubljena bitka neposredno uoči lokalnih izbora? ■

IMPRESSUM

Godina xxv / Zagreb | petak, 24/01/2025

NOVOSTI
HOVOČIA #1310

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće

ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac

GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENICI GLAVNE UREDNICE
Tihomir Ponoš, Goran Borković (Portal Novosti)
IZVRŠNI UREDNICI
Petar Glodić, Lujo Parežanin (Kultura)
REDAKTORICE
Ana Grbac, Darija Mažuran-Bučević
KOLUMNISTI
Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan

Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko Bakotin (urednik Internacionale), Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Dragan Grozdanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Marko Kostanić, Anja Kožul, Igor Lasić, Branimira Lazarin,

Bojan Munjin, Tamara Opačić, Ivana Perić, Boris Postnikov, Srećko Pulig, Hrvoje Šimičević i Nataša Škaričić
TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić
FOTOGRAF
Sandro Lendler
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević & Damir Bralić, Nikola Đurek
ILUSTRACIJA NASLOVNIČE
Luka Duplančić
ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 5874

Novosti su financirane sredstvima Savjeta za

nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.

REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Puca im agrar

Hrvatskoj agrarnoj i srodnim politikama zajedničko je ugrožavanje osnovnih agrolesursa i prirodnih vrijednosti. Pa ipak, ministri ovdje, tako ni poljoprivrede, ne odlaze zbog npr. permanentne agonije u kojoj tavori agrar. Odlaze zbog pogrešnog melosa ili nesportskog ponašanja, a nije Dabro sektorski ništa gori od ostalih, samo lako puca

DA nije pao zbog ono malo pucačine, JOSIPA BI DABRU stigla neka zalutala snimka s još više spržene municije, i to u suradnji s maloljetnicima, a kakve tek izbijaju na vidjelo. Ako ne bi ni to, presudio bi mu fatalno pogrešan muzički ukus. Ili ni to, nego ona diploma iz Bosne. No u slučaju da i ona zakaže, dotukla bi ga svjedodžba iz srednje škole, pošto je sad i ona postala tema. Odletio bi tako naš ministar poljoprivrede, šumarstva i ribarstva te potpredsjednik Vlade RH, barem zbog viška neopravdanih sati i lošeg vladanja. Ne vladanja kroz vladu i vlast, nego toga davnog, školskog, jasno vam je kojeg.

Jasno nam je svima, pa i njemu, da je bez funkcije Dabro mogao ostati na račun svega živog, osim zbog nje same i tamo ostvarenih rezultata. O njima se danas uglavnom ne razgovara. Javni prostor obilno je našpikan pikantijama iz trenutaka njegova dnevnog opuštanja, s velikom odmora i maturalca, od slobodnog vremena i rasonode. Nema pretjerane analize rada u ministarskom mandatu, ni stanja resora i sektora. Ono nešto koliko ima, tek je dio jedne povezane afere.

Ipak, teško se prisjetiti drugog ministra poljoprivrede, ili nekog ministra uopće, koji je smijenjen zbog lošeg rada. Nije se lako sjetiti bilo kakvog debakla oko rezultata nečijeg ministarovanja. Tako će i biti sve dok u vodećim medijima te mandate procjenjuju komunikolozi i tumači govora tijela. Same domene ministarstava pak mapiraju bankovni savjetnici i drugi uskovirani tržišni protagonisti. Nema politike mimo one koja se dađe tako sabiti u relacije između bihevizma i burze. Pritom baš Josip Dabro nije bio sasvim pasivan na svom radnom mjestu. Možda ga je upravo nešto od toga koštalo funkcije, tj. objave radosnog napucavanja.

Nećemo spekulirati pretpostavkama da je nekom time stao na žulj. Da je izvjesna mafijaška frakcija, recimo, zaprijetila istiskivanjem druge, konkurentske, pa se ogleđ prelomio na osobi ministra. Do takvog je odnosa ionako moglo doći tek suzbijanjem javnopolitičkog upravljanja agrarom, šumama te pripadajućim industrijskim prilikama.

Onoga jedinog čega nema ni u medijskim osvrtima na Dabrin lik i djelo, dakle. Zato ćemo ovdje preskočiti akcijske senzacije u vezi s otkazom ili pojedinim nepodopštinama ministra iz Domovinskog pokreta dok još nije bio ministar.

Umjesto svega toga, podsjetit ćemo na pojedine važnije, krupne, a svakako kritične aspekte državne poljoprivredne politike RH. Nastojat ćemo makar prigodno ukazati na točke zbog kojih nije dosad smio na funkciji opstati praktično nijedan ministar poljoprivrede, jer je hrvatski agrar već desetljećima u sve gorem stanju. Kontinuitet toga općeg potonuća jest ključna potvrda njihova nesnalaženja ili nerada ili nevoljkosti da se mijenja suština takvog stanja.

Šumarstvo je veoma ilustrativan primjer. Tim se pridodanim sektorom može započeti generalni pregled situacije, ne samo zato što se Dabro konfrontirao s upravom pripadajućeg krovnog javnog poduzeća, Hrvatskih šuma, oko nekih dubioza u njihovu poslovanju. Nećemo prosuđivati, rekli smo, koliko je posrijedi bio eventualni raritetan izbor

javne politike, a koliko sukob nad plijenom unutar koalicije na vlasti. Vjerojatnije zvuči ovo drugo, sudeći po dostupnim podacima. Bilo kako bilo s Dabrom, pouzdano se zna nešto drugo o HŠ-u. Žiža je to nebrojenih tzv. kontroverzi već jednu osrednju vječnost, povrh svega općepoznata.

Ograničimo se na razdoblje od posljednjih nekoliko godina, otprilike s kraja prošle decenije. Tad se u javnom prostoru na tu temu počeo dizati glas jedne braniteljske udruge; zove se ViDrA – Veterani i društvena akcija. Njihove dokumentirane nalaze o kriminalu u okrilju HŠ-a uzeli su naskoro prenositi vodeći domaći i drugi poznati mediji u prostoru ovog jezika, od Slobodne Dalmacije do Večernjeg lista, od Al Jazeera do Deutsche Wellea.

Svima je dotad i na pukoj dojmovnoj razini bilo poznato da šume po Hrvatskoj kopne, nipošto samo zbog potkornjaka ili sličnih, uvjetno prirodnih nepogoda. Drvo se izvozilo sve više kao sirovina, čak u vidu otpada koje će poslužiti za gorivo, naročito u sve brojnijim bioenerganama. No bila je to samo još jedna zloupotreba čistih izvora energije s efektom uništavanja prirode. ViDrA je naprosto uvela moment prepoznavanja suštine upravljanja tim naoko neiscrpnim resursom. Uvela je u javni prostor i pojmove poput sječke i ledoloma, golosijeka i vjetrozvale.

Svejedno, ta je udruha bila etiketirana kao ljevičarska, u opreci s ratnim veteranima koji su plinskim bocama rušili vlast prethodeću ovoj sadašnjoj. Njezine uvide preuzelo je u obradu i državno tužilaštvo, ali na to nećemo trošiti riječi. Da se Domovinski pokret nije s HDZ-om dohvatio oko utjecaja na krčmljenje šumskog blaga, ne bi hrvatski mediji imali povoda ni za ovoliko malo tematiziranja ukupne te pošasti. Ne bi se osvrtni ni na kadroviranje niti poklanjanje otpadne kore, ili na nepropisnu sanaciju stradale šume i nezakonite isplate menadžerskih bonusa. Usput, jedan šef HŠ-a bio je i priveden, ali je ostavljen na dužnosti do isteka mandata.

Poznato je kakav je bekrija, ali kakav je bio ministar je manje jasno – Josip Dabro (Foto: Marko Lukunić/PIXSELL)

Drugi primjer upravljanja hrvatskim agrarom po Ministarstvu poljoprivrede tiče se dodjele državnog zemljišta uzgajivačima. Spor leži u pitanju što oni zaista uzgajaju. Josip Dabro je povodom aktualne seljačke pobune u Nijemcima bio prije otkaza suspendirao daljnju raspodjelu zemljišta koja se inače odvija na lokalnom nivou, a državni ju ovjerava. No to je bila tek sedativna figura, kakvih smo i prije znali vidjeti. Odnosi u sektoru nisu pomaknuti ni za brazdu, mada je i tu na stvari drastično ozloglašen problem. Pisali smo ovdje o tome više puta, nećemo dužiti.

Priča se može svesti na pogodovanje krugu biranih korisnika većinskog dijela zemlje, najvažnijeg poljoprivrednog resursa. Oni potječu iz ranih dana akumulacije sredstava za proizvodnju u RH ili kasnijih uspostava koncentracije kapitala po liniji manjeg otpora. Nastradali su proizvođači u zahtjevnijim agroekonomskim procesima, u prvom redu stočari u mljekarstvu. Prosperirali su tovljači koji preskaču inicijalni uzgoj i uvoze stasalu telad, ratari koji siju lukrativnije kulture, mahom žitne, i najmodavci koji uzeto zemljište izdaju u zakup gubitnicima – uzgajivačima muzne stoke.

POSLJEDICA je devastacija mljekarstva u RH, grane s najvećom dodanom vrijednošću u ovdašnjoj poljoprivredi. Dok susjedna nam Slovenija proizvodi mlijeka i mliječnih produkata za izvoz, mi više ne pokrivamo ni 40 posto vlastitih potreba u tome. Zauzvrat smo dobili jak, izvozni žitni podsektor, ali je simultano urušena hrvatska prerada brašna. Hrvatska izvozi žito poput onih drvnih trupaca, kao sirovinu, a uvozi većinu prerađenih namirnica od tješta. Ako ništa, to nas vodi ravno do trećeg primjera, do problema agroindustrijske politike, u novije doba oličene primjerom vladina pogodovanja stanovitim ukrajinskim tajkunima u peradarstvu.

Iako se domaći proizvođači u toj djelatnosti, posve dobrostojećoj za hrvatske okolnosti, već godinu i pol bune zbog planiranih peradarskih megafarmi u Slavoniji ili Moslavini, na Baniji ili u Podravini, pomaka nema. Odnosno, ima utoliko što se lokacija pomiče svaki put kad ih lokalni živalj najuri iz Lečenika ili Velike Ludine negdje dalje. Tamo gdje ima više vode i manje otpora kontaminaciji. No baš nitko nema toliko vode koliko trebaju dotični industrijalci, pa ih tako ne žele nigdje drugdje u Europskoj uniji.

TUGOMIR MAJDAK, zamjenik Josipa Dabre i privremeni vršitelj ministarske dužnosti, ukrajinskom kapitalu ne okreće leđa ni dan danas. Ovih dana izjavio je da investicije idu dalje; usto se obično poseže i za motivom pomoći ukrajinskom narodu pod ruskom agresijom. Nemojmo se zadržavati na činjenici da tajkunski prekogranični biznis nema baš nikakve veze s tom izlikom. Puno veze, međutim, ima s tim što se premijer ANDREJ PLENKOVIĆ odavno rukovao s konkretnom tajkunčadi i najavio perspektivnu suradnju. Domaći poljoprivrednici mogu samo zdužati oko nedostatka političke volje za sličnu pomoć njima, npr. u razvoju neophodne im proizvodne infrastrukture.

I to je sve, naime, jako dobro poznato, kao i ono s HŠ-om i državnim zemljištem. Svim tim odlikama hrvatske agrarne i srodne politike zajedničko je ugrožavanje osnovnih agrolesursa i prirodnih vrijednosti, šume i zemljišta i vode, uz neupitnu javnu čuvenost ukupne te problematike. Pa ipak, ministri ovdje, tako ni poljoprivrede, ne odlaze zbog npr. permanentne agonije u kojoj tavori agrar. Odlaze zbog pogrešnog melosa ili nesportskog ponašanja, a nije Dabro sektorski ništa gori od ostalih, samo lako puca. ■

Bojkotom protiv inflacije

Ekonomist Željko Garača smatra da je dobro da građani nezadovoljstvo pokažu bojkotom. Predlaže da se cilja konkretne proizvode i to dugotrajno. No, problem je što smo mali u ukupnom tržištu i moguće je da proizvođač ima dovoljno snage da zanemari takvu akciju

POZIV na bojkot trgovačkih centara i ostalih trgovina u Hrvatskoj u petak 24. siječnja zbog visokih cijena hrane potaknut je na mrežnoj stranici potrošačke platforme 'Halo inspektore', netom nakon sastanka premijera ANDREJA PLENKOVIĆA s predstavnicima trgovaca i dobavljača koji su prije toga najavili nova poskupljenja pretežno prehrambenih proizvoda, odnosno robe široke potrošnje od tri i više posto.

Plenković je najavio novo proširenje liste proizvoda s ograničenim cijenama, prethodno je uvedeno u rujnu 2023. Spominju se polubijeli kruh, instant palenta, smrznuti oslić i drugi proizvodi, a sve bi trebali kontrolirati Državni inspektorat i Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja. Građani s prosječnim i ispodprosječnim primanjima s pravom se bune na skupoću osnovnih proizvoda premda nisu jasno vidljivi generatori, primjerice, latentnog poskupljenja određenih vrsta kruha ili pak telećeg vrata, čiju su kupnju građani pokušno već bojkotirali, a koji je, prema riječima JOSIPA KELEMENA iz spomenute platforme, u zadnja tri mjeseca poskupio za više od 43 posto. Građani nemaju odgovor ni na pitanje kako to da su pojedini proizvodi u našim trgovinama opipljivo skuplji od istih takvih u bogatijim zemljama eurozone, što se može lako provjeriti.

U prilog nam ne ide inflacija, koja je, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, minulog prosinca iznosila na godišnjoj razini 3,4 posto, što je još jedan od razloga za ograničavanje cijena određenih proizvoda i kupovinu socijalnog mira.

Osim jednodnevnog bojkota, planiraju se i političke akcije. Saborski klub Mosta najavio je predavanje zahtjeva za interpelacijom od odgovornosti Vlade i Hrvatske narodne banke (HNB) za inflaciju. Platforma Možemo! podržala je pak inicijativu Mosta i bojkot 'kao vrstu pritiska i poruke da se građani mogu organizirati oko stvari koja im je važna'. Bojkot je podržao i koalicijski HDZ-ov partner Domovinski pokret, čiji je član i ministar gospodarstva ANTE ŠUŠNJAR pozvao građane da kazne, kako smatra, neopravdano dizanje cijena. MIHAEL ZMAJLO-

VIĆ iz SDP-a kazao je pak da se 'Hrvatska suočava s jednom od najviših stopa inflacije u regiji' i da su 'građani ogorčeni neprekidnim rastom cijena osnovnih namirnica i potpunim izostankom konkretnih vladinih mjera'.

Član nadzornog odbora udruge Glas poduzetnika DRAŽEN OREŠČANIN poručio je da mu 'ne pada na pamet podržavati ovaj suludi bojkot', kojeg naziva 'bijednim i sramotnim potezom raznih uhljeba', što je i očekivan stav te grupe mešetara zaslijepljenih tržištem.

Kako bismo pokušali razumjeti jasnije ovu problematiku u trokutu: poskupljenja – inflacija – bojkot, razgovarali smo sa ŽELJKOM GARAČOM, profesorom splitskog Ekonomskog fakulteta, koji nam je na pitanje zašto u jeku inflacije najviše poskupljuje roba široke potrošnje, kazao da je dobar dio poskupljenja takve robe uvjetovan općim stanjem u svjetskom, a onda i europskom gospodarstvu gdje je također inflacija prisutna. No, zašto je ona u Hrvatskoj veća od prosjeka eurozone, pitali smo profesora.

— Pogledate li inflaciju u Hrvatskoj u odnosu na zemlje koje nisu u eurozoni kao što je Mađarska, Poljska, Rumunjska, razvidno je da one imaju veću inflaciju od Hrvatske.

Protiv sam teze da je euro doveo do inflacije. Jedan od mojih stavova je taj da je naše tržište maloprodaje prije svega jedna vrsta prešutnog oligopola. Tržište je jako malo, a ne njemu je nekoliko izrazito velikih igrača, prije svega stranih trgovačkih lanaca. Oni naprosto imaju priliku povećavati cijene, a onda se između sebe prate s tim cijenama i ne stvaraju nikakvu cjenovnu konkurenciju jer im ona neće povećati profitabilnost – kaže Garača za Novosti.

Profesor skreće pažnju da treba razlikovati visoke cijene određenih proizvoda koje su više nego u Europi i inflaciju. Visoke cijene, domće Garača, mogu se dakle objasniti monopolnim, odnosno oligopolnim ponašanjem trgovaca, ali ne samo njih, nego kompletnog lanca nabave gdje prema njegovim spoznajama neki proizvodi od proizvođača do trgovačkog lanca, poskupe čak 300 posto. — Imate nekoga tko eksplozivno uvozi tjesteninu iz Italije. Procjenjuje po kojoj je maksimalnoj cijeni može prodati u Hrvatskoj koristeći svoju monopolnu poziciju jer nitko drugi ne može uvesti taj proizvod koji

Pojedini dijelovi teletine poskupili su 43 posto (Foto: Slaven Branislav Babić/PIXSELL)

je tražen na tržištu. Puno je igrača koji žele što više zaraditi, dok s druge strane postoji porast potražnje – ističe Garača.

Domeće da bez obzira na rast cijena realna potrošnja u Hrvatskoj raste, jer se pojavljuje određeni višak novca u Hrvatskoj koji pristiže prije svega iz zapadne Europe.

— Novac pristiže iz europskih fondova, turizma, od doznaka hrvatskih iseljenika. Radi se o enormnim svotama, pri čemu su te doznake veće nego što je kod nas stvarna zarada od turizma. I ono što se rijetko spominje, a to je priljev kapitala iz zapadne Europe u građevinski sektor. Kako je recimo u Njemačkoj postalo potpuno neisplativo investirati u građevinu taj kapital traži prostora pri čemu se Hrvatska pokazuje kao vrlo interesantno područje. Sve to skupa traži i uvoz radne snage, uz rast plaća stvara i dodatnu potražnju koja nema protutežu u realnim proizvodima u proizvodnji i da bi se ta ravnoteža uspostavila, ako nema povećanja količine mora doći do povećanja cijena – sumira Garača.

Na pitanje o istraživanju HNB-a iz 2023. prema kojem čak 80 posto inflacije čine trgovačke marže i da je guverner BORIS VUJČIĆ porast cijena hrane još prošloga mjeseca ocijenio neočekivanim i neobičnim, naš sugovornik odgovara da bi volio znati kojom metodologijom su u HNB-u došli do spomenutog podatka. Prema njegovim saznanjima neki trgovački lanci maržu drže relativno konstantom, u visini 30 do 35 posto, ovisno o vrsti proizvoda. Garača ističe da marža nije njihova zarada, već iz nje plaćaju radnike, energiju, amortizaciju. Upozorava na fenomen stranih trgovačkih lanaca koji u Hrvatskoj ostvaruju posebno velike marže, za koje kaže da se vjerojatno radi o pitanju takozvanih transfnih cijena.

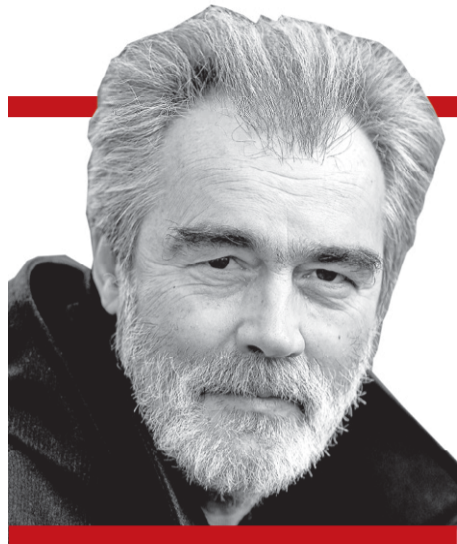
— Dakle, onih kod kojih strani lanac ne kupuje robu od dobavljača, nego od svoje matične kuće u stranoj zemlji. Da bi profit ostao u matičnoj zemlji, oni njima plaćaju veću nabavnu cijenu, a prenosi se toliko prostora za maržu da pokrije troškove poslovanja u Hrvatskoj. Tako najveći dio marže ostaje ili u matičnoj zemlji, kod uvoznika ili distributera. Po mom direktnom uvidu u poslovanje jednog trgovačkog lanca, cijene podižu tek kada im poraste ulazna cijena, a marža je praktički uvijek u istom postotku – kaže profesor.

Profesor Garača osvrnuo se i na vladine mjere u ograničavanju cijena proizvoda za koje kaže da ne vidi niti jednu ozbiljnu mogućnost da Vlada na njih može utjecati.

— Ograničavanje cijena određenih proizvoda neće utjecati na inflaciju. Vjerojatno će pomoći donekle najugroženijoj skupni građana, pri čemu će inflacija ostati i dalje visoka, jer će proizvođači kojima je cijena jednog proizvoda ograničena povećanjem cijena na drugim proizvodima kompenzirati ono što im je uskraćeno – upozorava profesor.

Naš sugovornik je optimističan zbog toga što je potencijalna snaga potrošača da utječu na tržište enormna. Ipak smatra da će bojkot više štetiti potrošačima nego trgovcima i da bi mogao dovesti samo do kratkotrajnog nereda na tržištu koji će građani kompenzirati povećanom kupovinom dan ranije ili dan kasnije, pri čemu će se i trgovci pripremiti za dan bojkota. Mogli bi, kako kaže taj dan jednostavno naručiti manje količine kruha, a ako odaziv građana na bojkot ne bude dovoljno velik mnogi bi tog dana mogli i ostati bez njega.

Dobrodošlo je da građani pokažu nezadovoljstvo i na taj način. Garača predlaže da se bojkotom cilja konkretne proizvode konkretnog proizvođača i to dugotrajno, mjesec-dva. Problem može biti, ističe i to što smo uglavnom mali u ukupnom tržištu (dotičnih) proizvoda pa je moguće da proizvođač u pravilu ima dovoljno snage da zanemari jednu takvu akciju. ■

UVREDE
I PODMETANJA

PIŠE Viktor Ivančić

‘Domovinski pokret je, da se ne lažemo, zmija koja grize vlastiti rep, protestna stranka na vlasti. Treba fingirati specifični stranački identitet i istovremeno se utopiti u HDZ. Dakle golo karijerno uguzivanje reklamirati kao principijelnost’, kaže naš izvor iz vrha DP-a

Zdravo Mafijo

JOSIP DABRO iz Domovinskog pokreta, bivši ministar poljoprivrede, nije krio ogorčenost što je zbog objave snimke na kojoj puca iz pištolja kroz prozor jurećeg automobila morao podnijeti ostavku. ‘Vidjeli ste da su ljetos poginule tri osobe i nitko nije odgovarao ni podnio ostavku’, rekao je novinarima.

Aludirao je na HDZ-ova ministra prometa OLEGA BUTKOVIĆA koji je unatoč pogibiji Jadrolinijskih pomoraca ostao na funkciji. Osim toga, Dabro je izjavio kako je premijera ANDREJA PLENKOVIĆA informirao da je u svome resoru zatekao ‘raspad sustava’ i da je ‘u Hrvatskim šumama leglo kriminala’, ali mu je ‘šef’, kako tvrdi, rekao da ‘o tome šuti’.

Revolt zbog Dabrine ostavke radi tričave noćne pucnjave javno je očitovao i DP-ov saborski zastupnik STIPO MLINARIĆ. ‘Hoću li doživjeti dan kad će netko iz medija smjeti postaviti pitanje – što rade Srbi s automatskim oružjem u tim selima? Odakle im? Koliko ga zapravo posjeduju?’ pitao se na svojoj Facebook stranici, napominjući da društvena reakcija uslijedi jedino ‘kad Hrvat počini i najmanji prijestup’, točnije da ga se ‘rastrgne’, ‘osudi’ i ‘uništi’.

‘Licemjerje je očito’, konstatirao je Mlinarić: ‘Hrvat s pištoljem – prijetnja. Naoružani četnici – tabu tema.’ Naposlijetku se zapitao zbog čega Hrvati, poglavito oni najkvalitetniji, iz DP-a, trpe takva sranja. ‘Dokle ćemo šutjeti? Koliko još dugo ćemo gledati ovu nepravdu i okretati glavu?’

Ista srdžba prepoznaje se u dojavama anonimnih izvora iz vrha stranke, dok liferuju indiskrecije vodećim dnevnim listovima. ‘Dva dana nakon što smo HDZ-u rekli da želimo smjenu u Hrvatskim šumama’, kaže DP-ov informator Jutarnjeg lista, ‘Dabrina snimka je izašla u javnost i to nije slučajno’.

Saznaje se također da osim smjene hadezeovca NEDILJKA DUJIĆA s funkcije direktora Hrvatskih šuma pregovarači Domovinskog pokreta žele još desetak visokih pozicija u državnim tvrtkama. U igri su navodno HEP, HAC, Hrvatske ceste, Hrvatske vode, Hrvatske magle... S druge strane, Nacionalov tajni izvor javlja da je protivnička garnitura već pripremila novu turu snimki i fotografija koje diskreditiraju DP-ove odličnike: prostutke, cajke, kokain, *et cetera*.

Ogorčenost krajnjim naporima prikriva i šef DP-a IVAN PENA. Ponovio je Dabrinu tezu da zbog tragične smrti triju osoba nitko

ne odgovara, a zbog benigna ‘bećarskog’ ponašanja DP-ov ministar leti iz fotelje. Uz to, članovima vlade iz njegove stranke vezane su ruke, jer ne mogu postavljati direktore tvrtki u resoru, što je flagrantno nepoštivanje koalicijskog sporazuma s HDZ-om.

Ukratko: Penavi je pun kufer nesnosne činjenice da DP-ovi ministri snose odgovornost za lopovluku hadezeovaca, a uskraćene su im ovlasti da kriminalnu praksu obustave i spriječe. Slični su sentimentali valjda potaknuli i odluku partije da se, premda participira u vlasti, pridruži opozicijskim strankama i pozove građane da 24. siječnja bojkotiraju trgovine i na taj način iskažu nezadovoljstvo nepodnošljivo visokim cijenama.

Sve u svemu, revoltirani depeovci na više ili manje otvoren način iznose teške optužbe na račun premijera Plenkovića, njegove vlade i stranke s kojom su sklopili partnerski odnos: da organizirano pljačkaju državu, da njihovi ministri ostaju nedodirljivi čak i kada su odgovorni za nesreće sa smrtnim ishodima, da su državna poduzeća pretvorili u ‘legla kriminala’, da se o tom kriminalu mora šutjeti, jer tako naređuje ‘šef’, a ako neki depeovac pokuša lopovluku stati na kraj oni uzvrate kompromitirajućim snimkama, da Srbima i četnicima toleriraju ono zbog čega poštenu Hrvati najebu, da opslužuju profitne interese trgovačkih lanaca i tako pridonose nezapamćenom udaru na standard hrvatskih građana... Zbog čega je onda DP uopće u koaliciji s HDZ-om?

‘Zbog para’, kaže naš izvor blizak vrhu stranke. ‘Domovinski pokret, ne računamo li simpatizere ograničenih mentalnih mogućnosti, sastavljen je od ovećeg broja pizduna koji su se dolaskom na vlast lijepo skućili, uključujući i mene. Svim tim ministrima sa sumnjivim diplomama, saborskim zastupnicima bez alata i zanata, pa raznoraznim tajnicima i savjetnicima u ministarstvima, pa višim i nižim činovnicima raspoređenim po državnim tvrtkama – od kojih bi se već sad mogle sastaviti tri udarne brigade, a bit će ih, očito, još i više – ne pada na pamet da svoje tobožnje ogorčenje kanaliziraju do jedinoga logičnog ishoda, do raskida koalicije s HDZ-om, i time ugroze privilegije kojih su se domogli, mada ih ničim nisu zaslužili.’

‘Čak i zlosretni kolega Dabro’, nastavlja naš izvor iz vrha DP-a, ‘koji sad otkriva ‘le-

glo kriminala’ u državnoj firmi, a premijera optužuje kao pokrovitelja lopovluka, jer je ovaj tražio da se o tome ‘šuti’, sutra će, kada se vrati u saborske klupe, pokorno glasati za odluke koje zaštitnik bezakonja bude nametao. Jer zna da će u protivnome ostati bez onih četiri ili pet tisuća eura mjesečno, zbog kojih se, uostalom, i jest politički angažirao. Prosječan član Domovinskog pokreta, a kolega Dabro je zasigurno takav, nikada neće sebi dopustiti da, pridržavajući se moralnih vrijednosti, ugrozi one materijalne.’

IPAK, što takva pozicija znači za ideološki profil stranke? – zanimalo nas je. DP-ov zastupnik Stipo Mlinarić, na primjer, žestoko se ostrvio na vlast koja bez milosti sankcionira Hrvata jer iz automobila ispaljuje revolver-ske hlice, a ne obazire se na Srbe, odnosno četnike, koji u svojim selima pucaju sve u šesnaest, i to iz oružja većega kalibra. Vode li takvi prijepori do napuklina u vladajućem savezu?

‘Kada se stave na vagu animozitet prema Srbima i afinitet prema novcima – ljubav pobjeđuje!’ poručuje naš izvor, vragolasto se osmjehujući. ‘Srećom, pakt s HDZ-om ne stavlja nas pred takav mučan izbor. Naravno našeg sporazuma je takva da o Srbima možemo kenjati što god želimo i kad god želimo. Kolega Čipe se stoga u argumentaciji poslužio logikom koja je prilagođena misaonom limitima tipičnoga glasača DP-a. Otrpilište kao kad depeovac šakom udari ženu, pa ga ova prijavi policiji, da bi je depeovac onda optužio za antihrvatsko ponašanje, jer je poznato da i mnogi Srbi tuku žene, ne samo šakama, već i nogama, a njegova supruga o tome podlo šuti. Elem: dokad će Hrvati ispaštati zbog svinjarija koje nesmetano čine Srbi? Osim toga, morali ste primijetiti da je objava našeg zastupnika na društvenoj mreži predstavljala i svojevrsni test...’

Kakav test? – interesiralo nas je, jer nam je promaknuo aspekt na koji naš sugovornik upućuje. ‘U manje od 24 sata po objavi, na Facebook stranici kolege Čipe osvanulo je blizu tisuću komentara’, objašnjava naš izvor, ‘a premoćna većina njih sadrži konstatacije tipa ‘izdali ste hrvatski narod’, ‘pa vi ste ta vlast’, ‘prodane duše’, ‘može vas biti sram’, ‘pičke izdajničke’, ‘šupci uhljebnički’, ‘jebo vas Pupovac’ i slično... Nama u stranici je to bila još jedna potvrda da bismo na eventualnim prijevremenim izborima doživjeli nevideni debakl i da bi, shodno tome, partijska nomenklatura izgubila apanaže. Prema tome, raskid koalicije s HDZ-om ne dolazi u obzir!’

Čemu onda larva i podizanje tenzija? – pitali smo sugovornika iz vrha DP-a. ‘Radi demokratskog folklor’, tumači naš izvor. ‘Domovinski pokret je, da se ne lažemo, zmija koja grize vlastiti rep, protestna stranka na vlasti. Treba fingirati specifični stranački identitet i istovremeno se utopiti u HDZ. Dakle golo karijerno uguzivanje predstavljati kao principijelnost. Jasno nam je da nitko s tri čiste u glavi u to ne vjeruje, ali igramo igru do kraja. I HDZ-u to odgovara, jer su shvatili da najbolje rezultate ostvaruju kao višestranačka partija. Zato naši pregovarački sastanci teku savršeno glatko. Mogu vam ekskluzivno reći da prije svakog od njih prakticiramo i zajedničku molitvu.’

Kakvu molitvu? – zanimalo nas je. ‘Zdravo Mafijo’, kaže naš izvor. ■

Ogorčeni šef DP-a Ivan Penava (Foto: Davor Javorović/PIXSELL)

Zid zida profit

Tehnološki divovi na poslovima opremanja EU-granica zarađuju milijune. Neki od njih obreli su se i u Hrvatskoj, a kratkih rukava nisu ostale ni domaće firme, među kojima je King ICT, ranije u vlasništvu bivšeg Plenkovićevog ministra obrane Damira Krstičevića, kao i tvrtke kojima danas rukovode osobe spominjane u aferama 'Patria' i 'Kamioni'

U SRED šume, nedaleko od bugarskog grada Burgasa, krajem prošlog mjeseca pronađena su tijela trojice maloljetnika porijeklom iz Egipta. Stradali su nakon prelaska bugarsko-turske granice, a unatoč opetovanim pozivima, tvrde aktivisti okupljeni oko kolektiva No Name Kitchen i Rotte Balcaniche, bugarska policija nije im pružila pomoć i ostavila je 15-godišnjeg ALIJA, 16-godišnjeg SAMIRA i 17-godišnjeg YASSERA da se na snijegu smrznu do smrti. Četiri dana kasnije, 1. januara 2025. točno u ponoć, tamošnji državni vrh šampanjcem je nazdravio ulasku Bugarske

u Schengen, dok je u susjednoj Rumunjskoj isti proces obilježen na nešto drugačiji način. Nakon podizanja rampe na granici s Mađarskom, prvi je u friško prošireni schengenski prostor ušetao pas. Rumunjski granični policajci, kojima je krzneni lutalica poremetio sve planove, na kraju su ga pozdravili aplauzom. Snimka bezimenog psa u narednim je danima postala viralna, a vijest o smrti trojice arapskih tinejdžera nije dogurala ni do *mainstream* medija.

Prava je to slika današnje Europe, na čijim rubovima umire sve veći broj migranata i drugih izbjeglica. Direktnan je to rezultat procesa ubrzane militarizacije granica, koji

posljednjih godina teče paralelno s procesom sveopćeg naoružanja i služi kao poligon za testiranje novih tehnologija. U pokušaju da zaobiđu sofisticirane kamere, uređaje koji prikupljaju njihove podatke kao i postojeće žilet-žice i druge pregrade, sve veći broj ljudi se u bijegu od bijede i ratova odlučuje na po život opasne izbjegličke rute. Za to vrijeme tehnološki divovi, koji diktiraju proces opremanja EU-granica, a time i europski režim migracija, na tome poslu zarađuju milijune.

Kako pokazuje analiza Novosti temeljena na podacima objavljenim u novom izvješću Border Violence Monitoring Networka (BVMN), međunarodne mreže udruga i ini-

cijativa koje bilježe slučajeve policijskog nasilja na europskim granicama, neki od tih divova obreli su se i u Hrvatskoj. Kratkih rukava nisu ostale ni domaće tehnološke firme, među kojima je King ICT, ranije u vlasništvu bivšeg PLENKOVIĆEVOG ministra obrane DAMIRA KRSTIČEVIĆA, kao i tvrtke kojima danas rukovode osobe spominjane u aferama 'Patria' i 'Kamioni'.

Od pada Berlinskog zida 1989. godine pa do danas, vlade europskih zemalja na svojim su granicama podigle barijere čija dužina šest puta premašuje građevinu koja je nekad razdvajala zapadni od istočnog dijela glavnog njemačkog grada. Radi se o oko hiljadu kilometara zidova i ograda, a većina ih je podignuta u posljednjem desetljeću, odnosno nakon izbijanja rata u Siriji i posljedičnog migrantskog vala iz 2015. Prema izračunima istraživača okupljenih oko Transnacionalnog instituta (TNI) sa sjedištem u Amsterdamu, europske zemlje u tu su svrhu, zaključno s 2019. godinom, potrošile između 900 milijuna i jedne milijarde eura. Pritom je dio EU-proračuna namijenjen graničnoj sigurnosti nastavio rasti, pa je važeći, koji se odnosi na razdoblje od 2021. do 2027. godine, s planiranih 22,7 milijardi lani porastao na postojeće 24,7 milijarde eura. Radi se o porastu od 131 posto u odnosu na prethodno razdoblje, a preko 70 posto sredstava sada je rezervirano za graničnu infrastrukturu, tehnologije i drugu opremu, nasuprot 0,04 posto namijenjenih stavci 'pomoć i zaštita'.

Izvještaj TNI-ja, koji potpisuje istraživač MARK AKKERMAN, otkriva da je relativno mala skupina europskih proizvođača oružja i opreme za nadzor značajno profitirala iz tih sredstava. Prema Akkermanu, u poslovima opremanja granica najviše su zaradile kompanije Thales, Leonardo, Airbus i European Security Fencing. Za njih je spomenuta izbjeglička kriza iz 2015. predstavljala vrhunsku tržišnu priliku, a te kompanije u istom su biznisu ostale i narednih godina, pa se tako Thales, francuska multinacionalna specijalizirana za proizvodnju radarske i senzorske opreme, bacila na razvijanje infrastrukture za nadzor granica poznatije kao EUROSUR. U međuvremenu je Leonar-

Granična policija, snimljena kod Cetingrada, koristi dronove u nadzoru (Foto: Robert Anić/PIXSELL)

do, talijanska tvrtka za proizvodnju oružja, letjelica i drugih sigurnosnih uređaja, 2017. s Europskom agencijom za pomorsku sigurnost (EMSA) potpisala ugovor vrijedan 67,1 milijun eura, koji je podrazumijevao isporuku dronova za agencije obalne straže diljem EU-a. Paneuropski gigant u industriji oružja Airbus ključni je pak dobavljač helikoptera koji se koriste za patroliranje pomorskim i kopnenim granicama, a španjolska firma European Security Fencing zadužena je za dobavljanje žice kakvom su opasane granice između Mađarske i Srbije, Bugarske i Turske te Austrije i Slovenije.

Izraelske tvrtke za proizvodnju oružja također su ostvarile značajne dobitke u poslovima s EU-om, pa je tako 2018. godine vodstvo Agencije za europsku graničnu i obalnu stražu Frontex odabralo dronove tvrtke Israel Aerospace Industries za nadzor Sredozemnog mora, a tvrtka Elbit Systems nešto ranije prodala je svojih šest bespilotnih letjelica, vrijednih 230 milijuna eura, švicarskoj graničnoj straži. U narednim godinama slične su poslove sklopili i s EMSA-om.

Kako bi nastavile gomilati zaradu, navedenim kompanijama je u interesu da vodstvo Europske komisije sigurnost granica nastavi tretirati kao prioritet. Pritom članovi njihovih upravnih odbora, upozoravaju iz TNI-ja, kroz lobističke grupe kakva je Europska organizacija za sigurnost opetovano zastupaju stav da su migracije prije svega sigurnosna prijetnja i da je militarizacija europskih granica u takvom kontekstu jedini logičan korak. Otud i puste milijarde s početka priče, koje se, kako pokazuje serija najnovijih izvještaja Border Violence Monitoring Networka, dobro troše i uzduž tzv. balkanske rute, posebno u kontekstu procesa pristupanja EU-u ili Schengenu, što se često koristi kao oblik političkog pritiska ili ucjene na postojeće, odnosno buduće države-članice.

Studija BVMN-a također otkriva kako golemi ljudski, tehnički i financijski resursi uloženi u izgradnju 'pametnih granica' često omogućuju daljnja kršenja ljudskih prava i nasilje na granicama. Pozivajući se na preko 1.850 svjedočanstava o protjerivanjima i drugim vidovima nasilja prikupljenima od 2017. naovamo, a kojima je obuhvaćeno više od 30.000 žrtava, iz BVMN-a poručuju da najmanje 20 posto takvih svjedočanstava podrazumijeva upotrebu jedne ili više tehnologija nadzora, poput dronova i termovizijskih kamera. U 44 posto slučajeva od žrtava policijskog nasilja prikupljeni su biometrijski podaci, poput otisaka prstiju i snimki lica, i to bez njihovog pristanka.

LENA KARAMANIDOU, koordinatorica istraživačkog tima BVMN-a, izjavila je i kako njihovi novi specijalizirani izvještaji, pri čemu su onaj posvećen Hrvatskoj ustupili Novostima prije javne objave, 'otkrivaju da sustavi nadzora granica, financirani neograničenim sredstvima EU-a, u mnogim slučajevima podržavaju fikciju učinkovitije kontrole granica, ali zapravo samo služe kao paravan za produbljivanje nepravdi unutar ionako disfunkcionalnog sustava azila'. Istraživanjem je potvrđeno i postojanje politika tajnosti tijela javne vlasti u procesu donošenja odluka o korištenju potencijalno štetnih tehnologija. Zahtjevi za pristup informacijama, osobito oni povezani s projektima financiranim iz EU-fondova, istraživačima su često odbijani pod izgovorom sigurnosnih ili komercijalnih interesa, unatoč činjenici da se radi o zahvatima financiranim javnim sredstvima.

Usprkos preprekama, BVMN-ov tim prikupio je značajan broj podataka koji, među ostalim, otkrivaju da hrvatska policija trenutno posjeduje širok, stotine milijuna eura težak arsenal tehnologije za sprječavanje

Premijer Plenković i ministri Božinović i Medved na demonstraciji opreme za nadzor na granici Hrvatske i BiH (Foto: Kristina Štedul Fabac/PIXSELL)

iregularnih migracija, što se posljedično očituje i u povećanju broja nasilnih protjerivanja s ovdašnjih granica od oktobra 2023. naovamo. Europskim sredstvima hrvatski MUP tako je još od kraja 2000-tih opremljen TETRA sustavom, koji omogućava izravnu razmjenu informacija između patrolnih vozila na kopnu i na moru, a termovizijske kamere i kamere za noćno promatranje postale su dio standardne opreme domaće granične policije barem od 2013. godine, kada je Hrvatska svjesno unaprijedila svoje sustave

Hrvatska je u opremu za zaštitu granice u proteklih devet godina potrošila najmanje 233.051.896,67 eura. Ericsson Nikola Tesla sudjelovao je u poslovima vrijednim više od 108 milijuna eura, King IGT više od osam milijuna, a BVMN navodi da su takvim kompanijama u interesu problemi na granicama

kontrole granica prije pridruživanja EU-u. U narednim godinama, prvenstveno zbog želje da RH što prije uđe u Schengen, MUP se nastavio opskrbljivati i drugom opremom: novim patrolnim vozilima i plovilima, prikolicama s termovizijskim kamerama, dronovima, IT sustavima na graničnim prijelazima, alatima za biometrijsku identifikaciju i praćenje, uključujući IMSI catcher uređaje za presretanje mobilnih komunikacija i softver za prepoznavanje lica, detektore koji na daljinu mogu otkriti otkucaje srca, 28 stacionarnih i 27 mobilnih radara te više od 2.000 kamera za noćno promatranje. Značajna sredstva uložena su i u obuku za rukovanje navedenim tehnološkim inovacijama MUP-ovog kadra.

PREMA našem izračunu, Hrvatska je u sve navedeno kroz proteklih devet godina potrošila najmanje 233.051.896,67 eura, a dominantno se radi o sredstvima osiguranim iz EU-fondova. U istom periodu posao s MUP-om sklopili su deseci različitih firmi, među kojima i spomenuti talijanski Leonardo, koji je 2016. Hrvatskoj prodao dva helikoptera za nadzor granice tipa AW139, opremljena HD video-link sistemom u ukupnom iznosu od 31.399.790 eura. Poslovi su dogovoreni i sa slovenskim Dat Conom, švedskim Trakka Systemsom, Securitasom Hrvatske, koji je dio kompanije Securitas AB također sa sjedištem u Švedskoj, kao i većim brojem domaćih firmi. Samo je kompanija Ericsson Nikola Tesla, i to najčešće u partnerstvu s drugim firmama, bila angažirana na poslovima opremanja i nadogradnje sustava zaštite državne granice čija cijena premašuje 108 milijuna eura.

Visoko kotira i domaći King IGT, koji je MUP kroz godine najčešće opskrbljivao bespilotnim letjelicama i pratećom opremom. Prema dostupnim podacima, ta je firma surađivala s državom na poslovima teškima preko osam milijuna eura od 2016. do 2024. godine, odnosno i u periodu kada se na čelu

ministarstva obrane nalazio DAMIR KRSTIČEVIĆ, inače član nadzornog odbora King IGT-ja do konca 2015.

U tri navrata među dobitašima se pojavljuje tvrtka Hidraulika promet čiji je direktor, prema podacima baze Fine, SEBASTIJAN MOJSOVIĆ, ranije spominjan u aferi 'Kamioni'. Kao nekadašnji predstavnik tvrtke Iveco, Mojsović je, naime, radio na podršci zastupnicima te tvrtke u Hrvatskoj, među kojima je bio i Eurokamion, od kojeg je MORH pod vodstvom HDZ-ovog BERISLAVA RONČEVIĆA 2004. kupio vozila, a za koje se sumnjalo da ne odgovaraju potrebnim tehničkim uvjetima. U sklopu te afere Mojsović se pojavio u ulozi svjedoka, a njegova Hidraulika je 2021., 2023. i 2024. godine u suradnji s Ericsson Nikolom Teslom i Securitas Hrvatskom s MUP-om sklopila poslove nabave vozila i prikolica s termovizijskim kamerama ukupne vrijednosti nešto manje od 80 milijuna eura. Po cijeni od 476.332 eura, MUP je u ljeto 2022. godine kupio uređaj za noćno promatranje od firme MA-RA d. o. o., čiji je direktor RADOŠIĆ PANJEVIĆ, ranije spominjan u sklopu afere 'Patria' kao glavni tehnički savjetnik istoimene kompanije na poslu s oklopnjancima u Hrvatskoj.

Kako poručuju iz BVMN-a, takvim akterima, pogotovo većim kompanijama, nije važno hoće li tehnologije koje prodaju na tržištu naposljetku zaista i spriječiti iregularizirana migracijska kretanja. Ironično, dodaju dalje, granično-industrijski kompleks u svojoj srži zapravo ovisi o takvim pojavama, jer na njima temelji svoje zahtjeve za dodatnim ulaganjima u opremanje granica. Posljedično, s takvom računicom zadovoljni su i krijumčari ljudima kojima se zbog otežanog kretanje kroz granične prijelaze obraća sve veći broj migranata. Pa i pod cijenu da stradaju negdje duboko u šumi. ■

MILOŠ HRNJAZ

Zločini nad Srbima u NDH mogu se smatrati genocidom

Nije sporno da su bar tri, a najverovatnije i četiri akta iz definicije zločina genocida iz Konvencije počinjeni nad Srbima u NDH. Postoje sporovi u vezi sa brojem srpskih žrtava u NDH, a smatram da je nesporno da i 'konzervativne' procene nesumnjivo zadovoljavaju uslov da njihov broj bude 'značajan'

MILOŠ HRNJAZ je vanredni profesor na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu gde predaje međunarodno javno pravo, međunarodno humanitarno pravo i pravo na upotrebu sile u međunarodnim odnosima. S njime razgovaramo o upotrebi pojma genocid i aktualnim primerima tog pojma, kao i određenim potezima međunarodne zajednice. Jedna od tema bila nam je i pitanje zašto Hrvatska na priznaje da je u NDH počinjen genocid i nad Srbima.

Koji uslovi trebaju biti ispunjeni da bi se neko nasilje i ratni zločini proglasili genocidom? Koliko se danas taj pojam zloupotrebljava?

Definicija genocida se nalazi u članu II. Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida i danas se, i pored određenih kritika, smatra opštevažećom u međunarodnom pravu. Genocid je, dakle, bilo koje od navedenih dela učinjenih u nameri potpunog ili delimičnog uništenja jedne nacionalne, etničke, rasne ili verske grupe kao takve: a) ubistvo članova grupe; b) teška povreda fizičkog ili mentalnog integriteta članova grupe; c) namerno podvrgavanje grupe životnim uslovima koji treba da dovedu do njenog potpunog ili delimičnog uništenja; d) mere uperene na sprečavanje rađanja u okviru grupe; e) prinudno premeštanje dece iz jedne grupe u drugu.

Da bi određeni zločin mogao da se pravno kvalifikuje kao zločin genocida on mora da ispuni oba elementa prisutna u definiciji – jedan od pet pomenutih akata mora da bude učinjen sa posebnom namerom uništenja

dela grupe ili grupe u celini. Ovo je veoma važno jer se pomenuti akti pojavljuju, na žalost, u gotovo svakom oružanom sukobu tako da je ključna razlika između zločina genocida i drugih zločina kažnjivih u međunarodnom pravu to što kod zločina genocida postoji ova posebna namera da se uništi grupa kao takva.

Što se tiče zloupotreba pojma genocida, moguće je konstatovati da na međunarodnoj sceni postoji 'inflacija' upotrebe ovog termina za različite zločine koji najčešće ne ispunjavaju pomenute uslove. Ova situacija je posledica nekoliko različitih faktora. Države, organizacije i pojedinci koriste norme međunarodnog prava kako bi legitimizovali svoje interese u međunarodnom sistemu. Ukoliko iza poziva na akciju u vezi sa određenim zločinom vi tvrdite da je to zločin genocida po pravilu su veće šanse da izazovete određenu reakciju ili dobijete podršku jer se na zločin genocida uglavnom gleda kao na 'zločin nad zločinima'. Drugo, pojedine pravosudne institucije poput Međunarodnog suda pravde najčešće mogu da zasnuju nadležnost na osnovu Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, ali ne i na osnovu drugih zločina kažnjivih u međunarodnom pravu pa države koriste tu mogućnost, tako da u ovom trenutku pred Sudom imamo nekoliko slučajeva po ovom osnovu. Treće, mora se imati u vidu da se u okviru drugih naučnih disciplina poput istorije ili sociologije ili političkih nauka termin genocid koristi drugačije, slobodnije i manje strogo, nego u međunarodnom pravu. I pored ove inflacije upotrebe termina i određenih (zlo)upotreba, pojam genocida u međunarodnom pravu neće nestati i jedini lek je oprezna primena u onim situacija-

ma u kojima su kriterijumi ispunjeni iako moramo biti svesni da svaka primena međunarodnih normi, pa i ova, izaziva kontroverze i drugačija mišljenja.

Malo autora smatra da je u Ukrajini počinjen genocid

Može li genocid biti antedatiran, odnosno može li ga se proglasiti za događaje pre Drugog svetskog rata, odnosno 1948. kad je on definiran? Masovne zločine Turaka nad Jermenima u Prvom svetskom ratu mnogi proglašavaju genocidom, pa je niz zemalja to i priznao. Ako bi se taj genocid proglasio u organima UN-a, da li bi to imalo ikakve pravne posledice?

U formalnom smislu zločini pre donošenja Konvencije 1948. godine, odnosno pre 1951. godine kada je stupila na snagu, ne mogu se smatrati genocidom. Drugim rečima, ne može se utvrditi individualna krivična odgovornost ili odgovornost država za zločin genocida pre Konvencije. Sa druge strane, treba razlikovati genocid kao činjenicu od zločina genocida koji je kažnjiv u međunarodnom pravu. Tako na primer, preambula Konvencije priznaje 'da je u svim periodima istorije genocid izazivao velike štete čovečanstvu'. Dodatno, više kao ilustracija, u tužbi protiv Srbije i Crne Gore pred Međunarodnim sudom pravde i sama Hrvatska je istakla da je za razumevanje odgovora na pitanje zašto je donošenje Konvencije bilo neophodno važno vratiti se na period između 1933. i 1945. godine. U svakom slučaju,

kao što se vidi i iz vašeg pitanja, nije neuobičajeno da se i za zločine koji su se dogodili pre Drugog svetskog rata tvrdi da se mogu podvesti pod savremenu pravnu kvalifikaciju zločina genocida.

Da li je i nad Srbima u NDH počinjen genocid kao nad Jevrejima i Romima i čime se to može dokazati? Jesu li hrvatski argumenti oko aktualnog negiranja genocida

Čak i ukoliko Sud ustanovi da nesumnjivi zločini koji su počinjeni u Gazi ne mogu da se kvalifikuju kao zločin genocida, ostaju obaveze država prema Konvenciji i drugim normama međunarodnog prava da učine sve što je moguće da se zločin genocida u Gazi ne dogodi

nad Srbima koji su vlasti RH svojevremeno ipak priznale isključivo političke prirode?

Uveren sam da se zločini nad Srbima počinjeni na teritoriji NDH mogu smatrati zločinom genocida. Svakako nije sporno da su bar tri, a najverovatnije i četiri akta iz pomenute definicije zločina genocida iz Konvencije počinjeni nad Srbima u NDH. Iako postoje sporovi u vezi sa brojem srpskih žrtava u NDH, prema mom mišljenju nesporno je da i 'konzervativne' procene o broju žrtava nesumnjivo zadovoljavaju uslov da njihov broj bude 'značajan'; ovaj kriterijum se iskristalisao kroz jurisprudenciju međunarodnih sudova. Ono što se ponekad proglašava spornim je posebna namera ustaškog rukovodstva i pojedinih pripadnika da učine pomenute zločine u nameri da unište Srbe ili značajan deo Srba u NDH. Nemam ovde dovoljno prostora da detaljno obrazložim svoj stav, ali sam uveren da je i ovo moguće dokazati te da su svi uslovi za postojanje zločina genocida nad Srbima u NDH sigurno ispunjeni. Tek nam, međutim, predstoji dodatni napor da otklonimo svaku naučnu sumnju u vezi sa ovim pitanjem. Politički će svakako pitanje ostati sporno za određene, nadam se, veoma malobrojne, ekstremne grupe.

Radite na projektu vezanom za genocid u NDH zajedno sa SNV-om. O čemu se radi?

Radim kao koordinator projekta koji se bavi ovim pitanjem. Ne bih u ovoj fazi ulazio u detalje, ali nadam se da će SNV i Beogradski međunarodnopravni krug nastaviti uspešnu saradnju na ovom veoma važnom projektu i u budućnosti, pa da ću uskoro moći da javnost u Srbiji i Hrvatskoj obavestim o prvim rezultatima.

Kako nazvati zločine koji se čine u sukobu Rusije i Ukrajine, odnosno zločine najpre u Gazi, a onda na širem području Bliskog istoka?

Nije lako pravno kvalifikovati zločine koji se dešavaju tokom nekog oružanog sukoba. Čini mi se, ipak, da i pored opreza mogu da kažem da i u ovoj fazi postoje veoma ozbiljni dokazi koji su, primera radi, dokumentovani i u izveštajima organizacija poput OEBS-a, da su u Ukrajini počinjena brojna teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, odnosno ratni zločini. Čini mi se, ipak, da relativno mali broj autora smatra da je u tom oružanom sukobu počinjen zločin genocida.

Stvari su složenije u vezi sa izraelsko-palestinskim sukobom. Kao što vam je poznato, pred Međunarodnim sudom pravde se vodi postupak Južnoafričke Republike protiv Izraela povodom navodnog kršenja Konvencije. Tu moram da kažem da je i Ukrajina tužila Rusiju pred istim Sudom, ali je taj slučaj nešto drugačiji. U prvoj fazi tog postupka JAR je dokazivao da je Izrael počinio zločin genocida tražeći od Suda i da naloži privremene mere kako bi se zaštitio palestinski narod, što je Sud i naložio. U međuvremenu je podneta i tužba na preko 700 strana, ali njen tekst još uvek nije dostupan. U svakom slučaju, optužbe protiv Izraela su u ovom smislu veoma ozbiljne i deluju još ubedljivije sada nego pre godinu dana kada je tužba pokrenuta. No, čak i ukoliko Sud ustanovi da nesumnjivi zločini koji su počinjeni u Gazi ne mogu da se kvalifikuju kao zločin genocida, ostaju obaveze država prema Konvenciji i drugim normama međunarodnog prava da učine sve što je moguće da se zločin genocida u Gazi ne dogodi. Treba naglasiti da Međunarodni krivični sud ima nadležnost da sudi pojedincima i za zločine u Ukrajini i Palestini koji se ne mogu prav-

no okarakterisati kao zločin genocida. S pažnjom ću pratiti tok i ishod tih postupaka.

Otpor studenata kao društveni protest

Kad smo kod Gaze, smatrate da Izrael ima pravo da se brani od napada, ali da način na koji to radi mora biti u skladu sa normama međunarodnog humanitarnog prava. Kako razdvojiti te dve stvari, pogotovo što Izrael sve vreme tvrdi da se Hamas bori preko leđa civila. Što bi, nakon nekoliko desetaka hiljada ubijenih, trebalo učiniti? Izrael kao okupaciona sila ima pravo da se brani od napada, ali nema pravo na samoodbranu u smislu pozivanja na član 51. Povelje UN-a (ništa u toj Povelji ne umanjuje prirodno pravo na individualnu ili kolektivnu odbranu u slučaju oružanog napada na člana UN-a dok Savet bezbednosti ne preduzme mjere potrebne za očuvanje mira i sigurnosti u svijetu, op. a.). To se nekome može učiniti kao tehnička stvar, ali domašaj te odbrane nije isti. U svakom slučaju, kakvo god da je to pravo na odbranu, ono mora biti odvojeno od načina na koji se ta odbrana vrši, odnosno akcije Izraela moraju biti u skladu sa normama međunarodnog humanitarnog prava. Osnovno pravilo ove grane međunarodnog prava je da napadi moraju biti usmereni isključivo protiv vojnih ciljeva, odnosno ne smeju biti usmereni protiv civila i civilnih objekata. To zaista nije lako činiti u uslovima urbanog ratovanja, odnosno tamo gde postoji gusto naseljeno stanovništvo među kojim se ponekad kriju i lica koja direktno učestvuju u neprijateljstvima. Ove teškoće, međutim, ne oslobađaju Izrael mnogih međunarodnopravnih obaveza od kojih sam pomenuo samo osnovnu. To važi

čak i ukoliko Hamas krši norme međunarodnog humanitarnog prava krijući se među civilima ili koristeći te civile kao 'živi štit'.

Teže mi je da odgovorim na pitanje šta bi trebalo učiniti. Nekada nije lako izbeći očaj kada vidite slike iz ratom zahvaćenih područja. Postoje, ipak, i određene osnove za mir koje propisuje međunarodno pravo:

Moguće je konstatovati da na međunarodnoj sceni postoji 'inflacija' upotrebe termina genocid za različite zločine koji najčešće ne ispunjavaju pomenute uslove. Ova situacija je posledica nekoliko različitih faktora. Države, organizacije i pojedinci koriste norme međunarodnog prava kako bi legitimizovali svoje interese u međunarodnom sistemu

priznanje prava i jevrejskog i palestinskog naroda na samoopredeljenje koje uključuje i stvaranje sopstvene države (neki ne smatraju da je Palestina već država); poštovanje međunarodnog prava, odnosno ljudskih prava svih ljudi koji žive na tom prostoru; efikasno delovanje Saveta bezbednosti UN-a u pravcu postizanja prekida neprijateljstva; bezbednost i opstanak Izraela. Da li sam svestan koliko ovo zvuči nerealno u ovom trenutku? Jesam. Zato Gaza i izgleda kao Hirošima 1945. godine.

Međunarodni krivični sud u Hagu izdao je nalog za hapšenje ruskog predsednika Vladimira Putina i ombudsmana za decu Marije Lvove-Belove zbog deportacije dece u Rusiju, dok je glavni tužilac Međunarodnog krivičnog suda Karim Kan zatražio naloge za hapšenje lidera Izraela i Hamasa. Hoće li priča stati samo na tim potezima, s obzirom na to da su i Rusija i Izrael 'jaki igrači' u svetu, a optuženi Izraelci u ovom slučaju imaju i političku podršku lidera SAD-a i zapadnih zemalja?

U ovom trenutku zaista izgleda nerealno da će se optuženi pojaviti pred ovim sudom, pogotovo što su optuženi lideri Hamasa u međuvremenu uglavnom pobijeni. Međutim, pogledajte razvoj situacije u Siriji. Ponekad dođe do nepredviđenih događaja koji radikalno promene stvari. U svakom slučaju, čak i optužnice predstavljaju još jedan prilog delegitimizaciji postupaka optuženih. Veći problem je što oni nisu jedini koji krše norme međunarodnog prava u svetu, pa sve ponekad izgleda kao selektivna pravda.

Kako vidite rasplet odnosa između Srbije i Kosova?

Bilo bi neodgovorno da ovde probam da dam odgovor na tako složeno pitanje koje daleko prevazilazi granice međunarodnog prava. Recimo da odgovorim ovako iz ugla discipline koju predajem: međunarodno pravo je jedini razlog zašto se još uvek vode pregovori u vezi sa ovim pitanjem, ali ograničenja međunarodnog prava su razlog zašto pregovori izgledaju ovako kako izgledaju.

S obzirom na aktualnost, moram da pitam i kako kao univerzitetski profesor vidite masovni bunt i građanski otpor studenata, učenika, ali i drugih građana po Srbiji, a onda i kakav tu vidite rasplet.

Vidim ih kao širi društveni protest koji podržavam, a ne isključivo politički protest. Ukoliko se za trenutak tako posmatra, onda su ovi protesti, duboko sam uveren, već ostvarili određene ciljeve. Oni za početak 'denormalizuju' pojedine iščašene aspekte realnosti koju živimo i za koju smo kao društvo počeli da verujemo da ne samo da je normalna, već i da je jedino moguća. Studenti su takođe podsetili da društveni duboko ukorenjeni problemi poput korupcije imaju najozbiljnije posledice koje se mere brojem žrtava i koje se ne mogu tek tako izbrisati nekakvim, neki smatraju upitnim, ekonomskim pokazateljima. Ti protesti su ukazali i na to da su određene institucije u Srbiji počele da izgledaju kao karikature. Paradoksalno, institucije su tu i da u određenim situacijama zaštite i nosioce izvršne vlasti, ali ne i onda kada se temeljno radi na njihovom uništavanju kako bi se za sebe obezbedile razne vrste koristi koje vam inače ne pripadaju. Ali, ukoliko se prihvati moja sugestija da se ovi studentski protesti posmatraju kao društveni, a ne nužno politički u užem smislu, onda je cena to da nije realno očekivati konkretnu političku promenu. Bar ne na kratak rok. ■

Све по старом

Хрстић није провела ни анализу инкриминираних поступака јавне набаве роботске опреме за четири хрватске болнице. Новости су прегледале одлуке Државне комисије за контролу поступака јавне набаве у жалбама против ОБ Пула док је Хрстић водила болницу: од 66 проведених поступака поништена су 32

Прошло је више од два мјесеца откако је у склопу паралелних истрага Уреда европског јавног тужитеља (ЕППО) и УСКОК-а ухапшен бивши министар здравства Вили Берош, а у догађајима који су уследили потпуно разоткривено што значи фраза да је Иван Турудић Пленковићев дечко.

Прије него што је засео на позицију главног државног одвјетника, Турудић се читовао као суверенист који би европским тужитељима радо одузео овласти на домаћем тлу, но тек се на Берошевом случају показало да особне жеље може претворити у друштвену стварност, по цијену да се тиме легитимира као тужитељ који штити криминал. То је извео на прилично опскуран начин: док су делегирани европски тужитељи од прошлог љета радили на случају трговине преплаћеном медицинском технологом, па истрагом повезали ХРВОЈА ПЕТРАЧА, његове синове, трговца медицинском опремом САШУ ПОЗДЕРА, Бероша и неке од најпознатијих хрватских лијечника, УСКОК је у исти предмет ушао два тједна прије него ће се упустити у спектакуларна хапшења, па брзински донио рјешење о истрази из којег је Петрач нестао, као и инкриминација против Бероша за примање мита, замијењена трговином утјецајем.

Након што је изазвао сукоб надлежности, Турудић је предмет отео ЕППО-у и додијелио УСКОК-у, европске тужитеље због цурења информација застрашио активацијом Лекс АП-а, а затим се из правног заштитника хдз-а претворио у спин доктора; 12. просинца медији су неким чудом дознали да ДОРХ истражује је ли Поздер у здравство ушао преко СДП-ове набаве ЕЦМО-а чиме се, уз политичку подршку МАРИЈЕ СЕЛАК РАСПУДИЋ, случај разводнио и претворио у живо државноодвјетничко блато. Турудић није активирао чувени Лекс да дозна одакле медијима информација о истрази против СДП-ове администрације.

Обезвјеђивању афере Берош-Петрач у наставку је допринијела комбинација глупости и програмираних потеза: нова министрица здравства ИРЕНА ХРСТИЋ јавну је арену запалила већ првом изјавом о повезаности тумора мозга и ко-

Актуална министрица здравства испред портрета својих претходника (Фото: Сањин Струкић/PIXSELL)

рупције, придружио се хајп поводом сусрета МИЛЕ КЕКИНА и НИКИЦЕ ЈЕЛЛАВИЋА, кампања за предсједничке изборе, афере ДРАГАНА ПРИМОРЦА, Турудићево уплитање најавом истраге о земљишту Кекинових и, напосљетку, бизаран случај дп-овог ЈОСИПА ДАБРЕ.

Углавном, случај је заборављен, као и чињеница да је Турудић још 21. студеног најавио рјешење о спајању поступака и проширењу оптужнице, а да се ништа од тога није десило.

Зашто је УСКОК прошле године био брз, а данас баца прашину на предмет?

Да Хрстић ради свој посао, то чак не би било важно. Она није провела ни анализу инкриминираних поступака јавне набаве роботске опреме за четири хрватске болнице, чисто да створи дојам да здравство не уређују тијела, него надлежно министарство и Влада. Надаље, истраживања која смо раније објавили показала су да је набаву роботског микроскопа за КБЦ Осиек 2022. потписао ХДЗ-ов равнатељ ЖЕЉКО ЗУБЧИЋ, а за КБЦ Сестре милосрднице равнатељ др. ДАВОР ВАГИЋ, обојица нетакнута казним поступком, као и реакцијом управних вијећа болница и министарства.

Тко је, уосталом, министрица да им суди?

Хрстић је од 2013. била равнатељица об Пула, па када је СДП-ов министар СИНИША ВАРГА 2014. године затражио ревизију свих набавки у мандату претходника РАЈКА ОСТОЈИЋА, на ред је дошла и набава МСЦТ уређаја за Опћу болницу Пула за коју се сумњало да је намјештена Сименсу. Натјечај је накнадно поништен. Новости су прегледале одлуке Државне комисије за контролу поступака јавне набаве у жалбама против ОБ Пула док је Хрстић водила болницу, а нашли смо да је од 66 проведених поступака поништено чак 32, с релевантним финансијским посљедицама. Комисија је још 14 жалби одбацила због строго формалних разлога попут неправодности, недостатка правног интереса или је дошло до обустава. Два су пута поништени и натјечаји за градњу новог болничког комплекса, због чега је болница два пута жалитељима морала платити 100.070 куна за трошкове поступка. Изградња новог здања прославила је равнатељицу, иако болница највећи дио својих лимита троши на послене и режијске трошкове, па је стално треба санирати.

Када јој се премијер Андреј Пленковић након хапшења бившег министра обратио с декретом да претресе све јавне набаве проведене изван болничких планова, Хрстић је то без приговора послушала, мада је јасно да за тако бесмислен задатак не може наћи ни кадар, а камоли вријеме. МАРКО ТУРУДИЋ, стручњак за јавну набаву с Правног факултета у Загребу, прошле је године у медијима упозорио да унутарњи надзор није адекватно рјешење и да ефективна контрола над јавном набавом не постоји, но Хрстић – логично – није слушала њега, него шефа странке.

У сваком случају, до данас није објавила резултате мисије коју је наредио Пленковић.

Но једна ствар запањује и више од тога – док извори из Министарства здравства говоре да је министрица смијенила Берошеве посебне савјетнике (њихова имена су заиста уклоњена с пописа на страницама МиЗ-а, оп. а.), нема гласа о томе да је након афере макнут ГОРДАН ЖАНИЋ, помоћник министра здравства у Управи за финансијске послове, фондове Европске уније, међународне пројекте и јавну набаву, формално најодговорнији кадар министарства за све што се догађало у јавној набави. Слиједом тога, први је требао политички одговорати након што су Берош и друштво завршили у Реметинцу. Но, човјек којег је Берош наслиједио од МИЛАНА КУУНДИЋА, а чија су референце пропале твртке, ниједан дан рада повезаног са здравством и чланство у ХДЗ-у, остаје потпуно неокрзнут овом причом, а никога не занима како је тако скандалозан лик постао трећи човјек ресора. Једино што је нова чланица Пленковићева кабинета направила је именовање в.д. дужности равнатеља КБЦ-а Загреб, али с три мјесеца закашњења и тек на заступничко питање Можемове ИВАНЕ КЕКИН.

Док Турудић новим потезима не актуализира проблеме здравства, размислимо је ли истрага о криминалу на врху здравственог сектора донијела икакву корист, барем у помаку друштвене свијести о размјерима криминалног чекупања новаца намијењених лијечењу осигураника.

По реакцијама на страначкој сцени, чини се да је коначно јасно дефиниран став према инфилтрацији приватног подузетништва у јавно здравство кроз дуални рад лијечника, јер се сада готово сви изјашњавају против те праксе или за бољу регулацију. Но, све је то ипак само на разини анти-хдз реторике, без анализе узрока и контекста проблема, што значи да у пракси вјеројатно нитко не би знао како се носити с превеликим лијечничким слободама. Дуални рад и исцрпљивање јавног здравства толико су, наиме, оснажили приватни сектор и положај лијечника на тржишту, да је он недодирљив за политичке идеје и интервенције.

Позитивно је и то што је јавност коначно потресао проблем јавне набаве у здравству, што може утјецати на промјене у друштвеном ставу према сталној реторици економског баласта, наметању нових доплата, ускраћивању материјалних права пацијената, итд. Нажалост, опозиција је и овоме направила штету, лоцирајући проблем као ексклузивно хдз-ов, умјесто да пружи ширу и стручније састављену слику о проблематичном/криминалном начину алокације здравственог прорачуна.

Порука макнимо хдз па ће све процјевати је, нажалост, само бајка. ■

UGOVOR
S ĐAVLOM

PIŠE Boris Dežulović

Punih trideset pet godina, majstori iz kartela učili su vas u školi kako je kapitalizam najbolji od svih svjetova, a slobodno tržište čarobna arkadija koja samu sebe regulira: ponuda i potražnja ustav su te šarene cvjetne ledine, magične riječi koje najbolji od sviju svjetova drže u čudesnoj ravnoteži. I što je najbolje od svega, tu su ledinu za ispašu izabrale same ovce

Sto godina skupoće

SAMO jedan primjer: početkom dvadesetog stoljeća stanoviti DENNIS BERNAL iz gradića Livermore u Kaliforniji, vlasnik male tvrtke Livermore Power and Water Company, prodao je svoj obiteljski biznis, a preostalu robu donirao gradskim službama. Električne sijalice proizvođača Shelby Electric Co. iz njegova su skladišta završile tako na livermorskim ulicama, u školama i vatrogasnim domovima. A jedna od tih sijalica, karbidna žarulja od ručno puhanog stakla snage šezdeset watta, instalirana 1901. u vatrogasnoj stanici u East Avenue 4550, vjerovali ili ne, bez prekida gori i danas, četrst stoljeća kasnije!

Tako je nekako, ne držite me za svaku riječ, u četvrtak 15. siječnja davne 1925. u pušačkom salonu jednog ženevskog hotela pričao debeli gospodin s cigarom u ustima, dok su se petorica muškaraca oko njega rogo boreći snebivala. Kad bismo dakle proizvodili takve žarulje, nastavio je debeli, kad bismo prodavali žarulje koje traju dvadeset pet godina, mogli bismo, gospodo, odmah zatvoriti tvornice, otpustiti ljude i uložiti novac u onu pizdariju, kako se zove, televizija, otpuhnuvši dim završio je svoju priču, a petorica su se grohotom nasmijala. Još dugo toga dana njih su šestorica pušili, pili konjak i živo raspravljali, sve dok u salon konačno nisu ušli fiškali s pripremljenim papirima. Gospoda su potpisala papire, pa jedan drugom stisnuli ruke i nazdravili bocom najskupljeg francuskog šampanjca kojeg je hotel imao.

Šestorica muškaraca iz ženevskog hotela bili su šefovi vodećih svjetskih proizvođača električnih sijalica: debeli s cigarom i pričom o dugovječnim i ekonomski neisplativim sijalicama bio je šef američkog General Electrica, a ostala petorica bili su šefovi francuske La Compagnie des Lampes, britanske Associated Electric Industries, njemačkog Osrama, mađarskog Tungsrama i nizozemskog Philipsa.

Ugovor koji su potpisali bio je pak dokument o osnivanju zajedničke tvrtke Phoebus S.A., Compagnie Industrielle pour le Développement de l'Éclairage, sa sjedištem na Place de la Fusterie 9 u Ženevi, kompanije u kojoj su potpisnici držali dionice na temelju svojih tržišnih udjela. Najvažnija točka ugovora, potpisanog na 30 godina, bila je pak dogovor o cijeni i životnom vijeku industrijske električne sijalice, koji je s prosječne dvije i pol tisuće radnih sati toga dana smanjen i ograničen na svega tisuću sati.

Tako je 15. siječnja 1925., prije točno stotinu godina, stvoren kartel Phoebus, prvi globalni kartel u cjelokupnoj povijesti svjetske ekonomije. Ograničavanje roka trajanja njihovih električnih žarulja bio je pak prvi primjer planiranog zastarijevanja industrijskog proizvoda u cijeloj dugoj i sretnoj povijesti svjetskog kapitalizma.

Zaboravljenog zloglasnog kartela – Phoebus nije dočekao istek tridesetogodišnjeg ugovora, jer im je poslove pokvario Drugi svjetski rat – nisam se sjetio zato što bi ovog 15. siječnja proslavio sretan i okrugli stoti

rođendan, nego zato što su toga dana, točno dakle stotinu godina nakon onog davnog sastanka u ženevskom hotelu, Hrvati preko društvenih mreža pozvani na organizirani bojkot pohlepnih trgovaca u petak 24. siječnja, s idejom da tog petka u njihovim dućanima, supermarketima i trgovačkim centrima ne kupe baš ništa.

Cijene u hrvatskim prodavaonicama 2025. godine, nema nikakve sumnje, jednog će se dana izučavati po amfiteatrima ekonomskih fakulteta, konferencijskim salama Nobelova komiteta i pušačkim salonima ženevskih hotela: kako je moguće da jedan proizvod u hrvatskom dućanu košta i po pedeset posto ili čak dvostruko više nego potpuno isti takav proizvod u talijanskom, njemačkom, engleskom ili švedskom dućanu? Kako je mo-

Cijene u hrvatskim dućanima 2025. jednog će se dana izučavati po amfiteatrima ekonomskih fakulteta (Foto: DAVOR PUKLAVEC/PIXSELL)

guće da je jedan autohtoni hrvatski proizvod, proizveden u vlastitoj hrvatskoj domovini, izvezen u zapadnu Europu i opterećen troškovima transporta, skladištenja i dvije ili tri preprodavačke marže, u toj zapadnoj Europi još uvijek za trećinu jeftiniji nego isti taj autohtoni hrvatski proizvod u hrvatskom dućanu na hrvatskoj akcijskoj rasprodaji?

Eh, kako je moguće.

Samo jedan primjer: Milka čokolada od tristo grama u običnom hrvatskom gradskom dućanu košta sedam eura i dvadeset centi, ista takva Milka od tristo grama u Bosni i Hercegovini košta jedva dva i pol do tri eura, u zapadnoj Europi četiri do šest, a jeftinija nego u Hrvatskoj, vjerovali ili ne, čak je i u ekskluzivnom gift-shopu na ženevskom aerodromu Cointrin, dakle u rođenoj luksuznoj Švicarskoj, gdje košta sedam eura.

Tako nekako, ne držite me za svaku riječ, u pušačkom salonu jednog zagrebačkog hotela pričao je debeli gospodin s cigarom u ustima, dok su se petorica muškaraca oko njega rogo boreći snebivala.

I kad bismo Milka čokolade od prodavali po tim cijenama, nastavio je debeli, kad bismo dakle Milka čokoladu od tristo grama prodavali za četiri ili šest eura, mogli bismo, gospodo, odmah prodati naše vile s bazenima, otpustiti poslugu i kupiti stanove u onoj, kako se zove, Dubravi, otpuhnuvši dim završio je svoju priču, a petorica su se grohotom nasmijala. Još dugo toga dana njih su šestorica pušili, pili konjak i živo raspravljali, sve dok u salon konačno nisu ušli fiškali s pripremljenim papirima. Gospoda su pot-

pisala papire, pa jedan drugom stisnuli ruke i nazdravili bocom najskupljeg francuskog šampanjca kojeg je hotel imao.

Šestorica muškaraca iz zagrebačkog hotela bili su, jasno, šefovi vodećih hrvatskih trgovačkih lanaca, Konzuma, Lidla, Spara, Plodina, Kauflanda i Studenca. A fiškali koji su im pripremili papire, prepoznali ste ih valjda, ministri iz Vlade Republike Hrvatske.

Vi, naravno, uvijek možete reći da sam ovo izmislio, tim više što jesam.

PUNI 35 godina, uostalom, majstori iz kartela jednako su vas u školi učili kako je kapitalizam najbolji od svih svjetova, a slobodno tržište čarobna arkadija kojoj ne treba policija jer sama sebe regulira: ponuda i potražnja sam su ustav te slobodne, šarene cvjetne ledine, dvije magične riječi koje najbolji od sviju svjetova drže u čudesnoj ravnoteži. I što je najbolje od svega, tu su ledinu za ispašu izabrale same ovce.

Besprizorni kakav socijalistički provokator neće se stoga pitati kako je moguće da jebena Milka čokolada košta sedam eura i dvadeset centi – pedeset četiri kune, jebem ti majku, ja se ispričavam – već će se pitati kako je moguće da se u tom prekrasnom samoreguliranom *disneylandu*, u kojemu su ponuda i potražnja ustav, a profit Božja zapovijed, nijedan šef trgovačkog lanca, nijedan poslovođa dućana, nijedan jedini trgovac još nije dosjetio da jebenu čokoladu nabavljenu po veleprodajnoj cijeni od jednog i pol eura prodaje za dva ili tri, da po takvoj realnoj cijeni s razumnom maržom prodaje i ulje i špagete i kavu i toaletni papir i električne sijalice, pa poubija konkurenciju i obogati se kao Krez?

Odgovor je zapravo vrlo jednostavan: iz istog razloga iz kojega nijednom proizvođaču električnih sijalica prije stotinu godina nije na pamet pala genijalna ideja da napravi dvostruko jeftiniju žarulju s radnim vijekom od tri hiljade sati, pa da se obogati kao Krez.

Među glupim idejama za borbu protiv kartela iz ženevskih hotela i banskih dvoraca na rubu šarene cvjetne ledine, jednodnevni bojkot dućana vjerojatno je najgluplja od svih. Čokoladu od tristo grama i sedam eura umjesto u petak kupit ćete u četvrtak ili u subotu, a ona šestorica u pušačkom salonu zajedno sa svojim fiškalicama smijati će se do kraja ovog teksta.

U doba mraka, shvatili ste konačno, ne mijenja se cijeli sistem, nego samo žarulja.

Dobro, ova jeftina antikapitalistička prisposoba prilično je glupa, priznajem, ali ionako mi je trebala samo za poantu: mala i jeftina kruškolika karbidna sijalica od ručno puhanog stakla iz skladišta Livermore Power and Water Company u kalifornijom gradiću Livermoreu, donirana tamošnjim vatrogascima i instalirana u osvit sretnog dvadesetog stoljeća, 1901., prije pune stotinu dvadeset četiri godine, vjerovali ili ne, još uvijek visi s plafona livermorske vatrogasne garaže u East Avenue 4550.

I bez prekida gori do danas.

A ona šestorica, rekao sam vam, još uvijek se smiju. ■

INTRIGATOR

Manjinom
po manjini

Na polaganju kamena temeljca
Srpskog kulturnog centra bio je
i gradonačelnik Rijeke Marko
Filipović (Foto: Katarina Bošnjak)

ZAJEDNICA Talijana Rijeka (Comunita degli Italiani di Fiume) još jednom je pokazala nepreusušnu ljubav prema svojem voljenom gradu u kojem žive i čija ljubav nije upitna. Jedno vrijeme su bili i jedini nositelji lokalpatriotizma i identiteta u Rijeci. Danas s manje ili više uspjeha kao sad. Za razliku od najbrojnije srpske zajednice u Rijeci koja je po pitanju lokalpatriotizma napravila jedno veliko nula u ovih 30 godina! Pitanje da li uopće zaslužuju Srpski kulturni dom? Zbog čega bi im Rijeka to trebala izgraditi? Zbog kakvih točno zasluga? Zato što glasaju za riječki SDP? Neka se osjećaju prozvani, i trebaju, kad ne osjećaju svoj grad kao svojim.

Navedeni citat dio je teksta koji je nedavno osvanuo na stranicama tobože objektivnog i relevantnog portala Lokalpatrioti Rijeka. Bijedni nasrtaj i pokuda jedne nacionalne manjine kroz patroniziranje i tetošenje druge, talijanske, ostao je do danas nepotpisan. Kukavički, a tako i bez odgovornosti za pisanu riječ, autor je ispoljio opasan govor mržnje uperen prema dijelu stanovnika Rijeke.

Interesantno je strukturiran taj sastavak. Isprva se kroz hvalospjeve i u patetičnom tonu predstavlja dvojezični kalendar za tekuću godinu u izdanju Zajednice Talijana iz Rijeke. Međutim, preko leđa talijanske zajednice autor je zapravo gađao novu bolj-

ku hrvatskih desničara – srpske kulturne centre u Hrvatskoj.

BRANKA LOZO kao predsjednička kandidatkinja stranke DOMINO doživjela je debakl, ali je uspjela, zajedno s drugim kolegama zdesna, proširiti tezu da srpski kulturni centri služe kao obavještajne službe. ZVONIMIR TROSKOT iz Mosta zavapio je prošle godine da domovi kulture moraju biti pod budnim okom SOA-a. Isto, očito, žulja i anonimnog autora.

U objavi je istaknuto da su Talijani autohtoni narod u Rijeci, 'svidjelo se to nekome ili ne'.

'Upravo činjenica da je današnja Rijeka povijesno nastala iz slavenske i romanske komponente daje nam dužnost da poštujemo jedni druge. Otvaranje i međusobno poštivanje, potrebno je s obje strane. Novi mladi predsjednik Zajednice Talijana Rijeka, ENEA DESSARDO, upravo je to dvojezičnim povijesnim kalendarom i pokazao. Bravo i čestitke! Prilika da ih pohvalimo ali i pokudimo neke koji bi više trebali dati svojem gradu u kojem žive. Ili ne žele biti RIJEČANI?', pita anonimni lokalpatriot.

Autor je zatim naveo brojčano stanje pripadnika srpske nacionalne manjine u Rijeci, uz tvrdnju da ih ima puno više od 5.537. U nešto starijoj objavi na istom portalu proble-

matiziran je broj Srba i Bošnjaka u gradu na Kvarneru te njihova neprilagođenost nečemu što se zove 'riječki identitet'.

Rijeka je danas, kaže anonimus, jedina 'multietnička' sredina na Jadranu koja zaostaje baš u svim područjima. Nažalost, veli on, ne vide se pomaci jer je svaka etnička skupina zatvorena u sebe i gleda samo sebe. Upravo ta pasivnost je kobna, ocjenjuje.

'Po pitanju riječkog identiteta, stanje je još gore. Prosječni Meho ili Savo ne smatra bitnim riječki identitet i kao takvog neće ga prihvatiti jer radije će prihvatiti svoj nacionalni predznak. Unutar hrvatske etničke zajednice, još su pogubnije stvari, kad ih podijelimo na ostale regije. Znamo ponašanje Dalmatinaca u našem gradu a i ostalim sredinama poput Zagreba koji ima sličan problem.'

Kulturni rasizam i iskazivanje nesnosne superiornosti na portalu Lokalpatrioti Rijeka nije tek proplamsaj, već dominantan ton. Čudno je, stoga, što ta stranica ima ikakav kredibilitet. Sve ovo podsjeća na opasni istup nekadašnje HDZ-ove gradske vijećnice iz Rijeke i predsjednice Odbora za nacionalne manjine IVONE MILINOVIĆ. Ona je 2019. u Podcastu Velebit prvo s voditeljem MARKOM JURIČEM recitala Tordicidnu pjesmu 'Šugava Rijeko, smrdljivi grade / Pobit ću pola tvoje Armade / Šugava Rijeko puna si Srba / Ne brini, Rijeko, ima još vrba', da bi potom kazala da u Rijeci ima 6,5 posto Srba.

'Dakle, nama ne trebaju nikakve vrbe. Možda po nekim selima u Dalmaciji gdje ih ima 30-40 posto', kazala je Milinović. Osim toga, predlagala je da Riječani organiziraju peticiju za ukidanje Vladinog financiranja Novosti. Pisala je na Facebooku da naši tekstovi 'svakom normalnom Riječaninu pomalo uzrokuju duševne boli'.

Na najnoviju huškačku objavu reagirao je DAMIR RADOVIĆ, predsjednik riječkog pododbora Srpskog kulturnog društva Prosvjeta. Radi se o solidnom govoru mržnje prema pripadnicima srpske zajednice u Rijeci, kazao je Radović za riječki portal Artkvart.

'Srbi su optuženi da ne vole dovoljno Rijeku i da u zadnjih 30 godina nisu ništa napravili za grad u kojem žive pa postavljaju pitanje zaslužuju li da im grad Rijeka izgradi kulturni centar. Tekst nije potpisan pa ostajemo uskraćeni za ime i reference autora ove loše sklepane provokacije. Žalostno je da netko govor mržnje i ksenofobiju skriva iza riječi lokalpatriotizam. Nepoznatim autorima bih prije svega poručio da ne budu površni u čitanju tekstova o povijesti i razvoju Rijeke koju deklarativno toliko vole', izjavio je Radović.

Podsjetio je da u centru Rijeke stoji Crkva Svetog Nikole koju su 1790. podigli riječki Srbi svojim novcem, trudom i upornošću. Dotakao se Radović i Srpskog kulturnog centra na Rujevici te demantirao navode da je sagrađen novcem iz riječkog gradskog proračuna. Naveo je da su Srbi utkani u sve pore života Rijeke.

'Malo je glupo nabrajati što su sve napravili članovi srpske zajednice za dobrobit ovog grada, a napravili su to s ljubavlju, a nikako s mržnjom. Multikulturalnost, tolerancija, ugodan život još uvijek su karakteristike Rijeke, ne dozvolimo da govor mržnje ni na najmanja vrata ulazi u javni govor čak ni kada je kamufliran u lokalpatriotizam!', zaključio je Damir Radović.

■ Anja Kožul

Obrazovanje
svimaZašto Gong apelira na Ministarstvo
znosti, obrazovanja i mladih?

Gong smatra nedopustivim da se više od 70 posto učenika strukovnih škola liši sadržaja neophodnih za život u društvu. Najavljenom reformom strukovnog obrazovanja četverogodišnje strukovne škole imat će samo jedan sat Politike i gospodarstva tjedno umjesto dosadašnjih dva, a trogodišnji programi u potpunosti ostaju bez tog sadržaja.

Smatramo iznimno problematičnim da više od 30 posto srednjoškolaca ostaje bez sadržaja koji su im bitni da se formiraju u aktivne građane i građanke. Strukovne škole već u startu imaju manji broj općobrazovnih predmeta kroz koje se građansko obrazovanje može podučavati, a ukidanjem PiG-a taj se prostor dodatno zatvara. Stoga tražimo da se učenicima i učenicama svih srednjih strukovnih škola osigura obavezno građansko obrazovanje.

Kakve ste im preporuke dostavili?

U svojim preporukama istakli smo da građansko obrazovanje mora biti dio strukovnog obrazovanja, da je potrebno uložiti napore za stručnim usavršavanjem odgojno obrazovnih djelatnika i provoditi empirijska istraživanja o ovoj temi jer ih jednostavno nema dovoljno. Sve preporuke temelje se na komparativnoj analizi europskih praksi pod nazivom 'Građansko obrazovanje u strukovnim školama' autora BERTA ŠALAJA koju smo objavili krajem prosinca. Analizom smo proučavali na koje načine se građansko obrazovanje provodi u strukovnim školama u Hrvatskoj, Njemačkoj, Rumunjskoj, Italiji, Austriji, Norveškoj i Engleskoj. Došli smo do zaključka da je građansko obrazovanje prilično marginalizirano u strukovnim školama, nastavnici i nastavnice nisu dovoljno kompetentni za podučavanje tema iz područja demokracije, a škole su usmjerene na praktični dio čime se učenike i učenice priprema isključivo za tržište rada, a ne za život građana i građanki.

Na koji način im se može nadoknaditi
ukinuti predmet, kako mogu doći do znanja
o političkom i društvenom životu zajednice?

Osim međupredmetne provedbe s obveznim brojem sati, unutar formalnog obrazovanja moguće je učiti o temama iz područja političke pismenosti kroz izvannastavne i izborne predmete. Tu naravno učenici oviše o volji ravnatelja da takve sadržaje učine dostupnima u svojim školama. Do znanja o demokraciji i participaciji u zajednici moguće je doći i putem neformalnog obrazovanja, kroz pohađanje raznih radionica, ali i neformalnog znanja koje se stječe aktivnim sudjelovanjem u samoj zajednici.

■ Mirna Jasić Gašić

Reintegracija zločina

U povodu godišnjice mirne reintegracije Zajednica povratnika hrvatskog Podunavlja dala je priznanje Branimiru Glavašu. Nije ih zasmetalo što je nepravomoćno osuđen za ratne zločine nad Srbima, zasmetalo ih je što su im zbog toga prigovorili Centar za mir, nenasilje i ljudska prava i Documenta

HRVATSKA javnost i ove bi godine jedva i primijetila Dan mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja, spomendan prema Zakonu o blagdanima, a ne bi se ni sjetila značaja jedne od najuspješnijih mirovnih inicijativa da Zajednica povratnika hrvatskog Podunavlja nije povodom obilježavanja 27. godišnjice mirne reintegracije dodijelila priznanje ni manje ni više nego BRANIMIRU GLAVAŠU, nepravomoćno osuđenom za ratne zločine počinjene nad srpskim civilima u Osijeku 1991. godine.

Na izbor Glavaša za priznanje na događaju na kojem po pravilu izostaje ili je podzastupljena druga strana koja je ravnopravno sudjelovala u mirnoj reintegraciji – ona srpska, reagirali su Centar za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek i Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću iz Zagreba. U zajedničkom priopćenju te su dvije organizacije podsjetile na Glavašev (ne)slavni ratni i pravosudni put u zadnje dvije decenije, na Glavašev bijeg pred presudom hrvatskog suda u Bosnu i Hercegovinu gdje je na kraju u Mostaru izdržao kaznu zatvora, nešto više od pet godina. Centar za mir i Documenta smatraju neprimjerenim i bez valjane pravne osnove dijeliti Glavašu bilo kakvo priznanje a posebno ne povodom obilježavanja mirne reintegracije. 'Nije nam poznata njegova uloga u mirnoj reintegraciji. On je morao surađivati s Privremenom upravom UNTAES-a. Stoga, ne vidimo čime bi Branimir Glavaš

pomogao uspjehu mirne reintegracije i očuvanju mira', stoji u zajedničkom priopćenju Centra za mir i Documenta.

Iz Zajednice povratnika hrvatskog Podunavlja stigao je i odgovor potkrijepljen čime drugim nego THOMPSONOVIM stihovima 'Ako ne znaš što je bilo, upitaj heroje', navodeći Glavaševe akcije s početka rata: da je organizirao obranu Osijeka, prihvaćao prognanike, štitio, povezivao branitelje, pomagao u osnivanju Zajednice prognanika... 'I to mu ne može nitko osporiti. I njegov doprinos za obranu Grada je nemjerljiv. U to doba trebalo je imati hrabrosti i umijeća prihvatiti se te odgovornosti. Optuživati njega znači optuživati sve nas – hrvatske branitelje i Domoinski rat u cjelini', napisali su iz Zajednice povratnika hrvatskog Podunavlja.

Za razliku od detaljnog opisa Glavaševog opusa s početka devedesetih, 'Glavašev mirotvorni period' stao je u samo jednu rečenicu, onako uzgred da je 'najuže surađivao s IVICOM VRKIĆEM i VESNOM ŠKARE OŽBOLT tijekom provedbe mirne reintegracije i 1997. dočekao predsjednika TUĐMANA u tada još okupiranom Belom Manastiru'.

A slučaj Glavaša čini podeblji dosje. Početkom 2000-tih optužen je po zapovjednoj odgovornosti za kaznena djela ratnog zločina počinjenih nad srpskim civilima u slučajevima 'Selotejp' i 'Garaža'. Prema svjedočenjima, zarobljene civile tjeralo se da piju kiselinu iz akumulatora, premlaćivalo ih se i mučilo, a zatim ih se odvodilo na obalu Drave sa selotejpom preko usta gdje su bili likvidirani, a tijela su im bačena u rijeku. Sam Glavaš nije poricao da su se navedeni zločini dogodili, ali tvrdi da on za njih nije odgovoran. Prvostupanjskom presudom Županijskog suda u Zagrebu Glavaš je 2009. osuđen na deseto-

Branimir Glavaš na suđenju za slučajeve 'Selotejp' i 'Garaža' 2022.
(Foto: Robert Anić/PIXSELL)

godišnju zatvorsku kaznu, ali je prije njenog izricanja pobjegao u BiH. Ustavni sud je 2015. iz procesnih razloga ukinuo pravomoćno osuđujuću presudu Vrhovnog suda. Iako je ponovljeni proces protiv Glavaša pokrenut 2017. predsjednik ZORAN MILANOVIĆ je 2021. Glavašu vratio sedam ratnih odlikovanja i čin general-bojnika koje mu je 2010. oduzeo tadašnji predsjednik IVO JOSIPOVIĆ. Sa svim odlikovanjima čiji je još uvijek vlasnik, Glavaš je ponovo 2023. proglašen krivim i nepravomoćno osuđen na kaznu zatvora od sedam godina.

I zato ako u Zajednici povratnika hrvatskog Podunavlja ne znaju što je bilo, neka pitaju hrvatsko pravosuđe.

■ Paulina Arbutina

Dum-dum Čipe

EVO nas opet. Kad Hrvat napravi i najmanji prijestup, odmah skaćemo. Raspnimo ga, razapnimo, linčujmo! A što je s onima koji godinama divljaju, prijete i pucaju kao da je rat još jučer stao? Njih puštamo na miru', započeo je DP-ov saborski zastupnik STIPO MLINARIĆ ČIPE svoje obraćanje na Facebooku ovog ponedjeljka. 'Hrvat' je, dakako, njegov stranački i saborski kolega JOSIP DABRO, a 'najmanji prijestup' je pucaanje – prema tvrdnjama balističara, pravim, smrtonosnim mecima – iz pištolja tijekom vožnje nadomak Nuštra, za koje je javnost doznala na temelju snimki koje su se proširile medijima tri dana ranije. Situacija je rezultirala Dabrinim odlaskom s dužnosti ministra poljoprivrede i potpredsjednika Vlade, dok se pravosudne konzekvence još iščekuju, pa nije isključena mogućnost ni da se čitava stvar tretira i kao kazneno djelo. No Mlinarić je potencijalno ugrožavanje ljudskih života odlučio pretvoriti u priliku za huškanje protiv Srba. 'Hoću li živ dočekati dan kad će se netko iz medija usuditi javno zapitati – što će Srbima u tim selima automatsko oružje? Odakle im? Koliko ga ima? Nije teško pogoditi. Nekad su imali pet puta više oružja nego Hrvati, danas je taj omjer sigurno još i gori. Repetirke su zamijenile strojnice, a rijetko koja kuća nema arsenal. I što onda? Ništa. Šuti se.' Netko trezveniji zapitat će se kojim Srbima, u kojim selima, ali to je puka sitničavost – nije, naime, bitno ni koji Srbi ni koja sela, u smislu da je vjerojatno poželjno da se prijetnjom smatraju svi Srbi u svim selima. Konkretnije, srpskim selima: 'Godinama po srpskim selima odjekuju rafali iz automatskog oružja – za svatove, Božić, Vaskrs. Pred crkvama, po ulicama, javno, pred kamerama! I nikome ništa. Zakoni, izgleda, ne vrijede za njih.' U čitavoj toj mračnoj Mlinarićevoj magli naziru se i neizbježne konture zavjere: 'Licemjerje je očito. Hrvat s pištoljem – prijetnja. Naoružani četnici – tabu tema. Kao da je cilj da Hrvati budu bespomoćni, da budemo uvijek spremni za novi masakr.' 'Dokle ćemo šutjeti?', pita se Mlinarić zaključno, a mi se temeljem ovog priopćenja samo možemo nadati – što dulje.

■ L. Parežanin

FRAGMENTI GRADA

Ni prevođenje nije

MA ne pada mi na pamet da skupo plaćam prijevode kada imam na dlanu studente stranih jezika koji uz pomoć današnje pametne tehnologije prevode stranicu teksta za svega par eura; svjedočio sam nedavno takvoj izjavi jednog ovdašnjeg izdavača. Izrečeno se odnosilo na razgovor o aktualnim perspektivama prijevoda stručne znanstvene literature u okolnostima i kontekstima nikad dovoljnih financijskih potpora za takve publikacije, a u uvjetima objektivno nikad postojećeg tržišta koje bi suhom ekonomskom računicom moglo opravdati takve troškove. Mimo onog jasnog i nedvojbenog – da tržišna logika pozitivnih financijskih bilanci, odnosno profita, ne može i ne smije biti kriterij pri prosudbi treba li ili ne treba ulagati javni novac u aranžmane kakvi su prijevodi literature sa stranih jezika na nacionalni, jer se opravdanost takvih praksi mjeri drugim aršinima, ni izbliza ne samo monetarnim, već društveno-edukativnim i emancipacijskim – mene je to što sam čuo u mislima vratilo do povijesno ne baš tako davnog perioda. Bilo je to vrijeme, svega generaciju unatrag, kada je prevođenje relevantne stručne i znanstvene literature potpadalo pod uobičajeni dio sveučilišno-profesorskog posla.

Uz tekuću predavačku praksu, objavljujuće autorskih znanstvenih članaka te monografija i sudjelovanja na konferencijama, prevođenje knjiga inozemnih autora čiji radovi pripadaju poljima ekspertize dotičnog profesora-prevoditelja, bilo je četvrti stup profesure. Na taj su se način u domaću javnu recepciju uvodila neka kanonska djela i širio se spoznajni doseg o važnim mjestima znanstvene međunarodne produkcije, te se na neki način s njima uspostavljao dijalog, a nacionalnom bi se jeziku, uvođenjem adekvatne i promišljene terminologije, koncepata i sintagmi od strane stručnih i za to osposobljenih osoba, osiguravala unutarnja razvojna dinamika i svježina. Prijevode takvog tipa najčešće bi pratila primjerena oprema izdanja, u vidu predgovora ili pogovora u knjizi. Takve prakse nisu do kraja iščezle u domaćoj izdavačkoj produkciji, ali su opasno marginalizirane. Nekoliko je strukturalnih razloga za to. Dva su spomenuta s početka teksta, odbacivanje kvalitativnih kriterija i prepuštanje prevođenja osobama koje često nisu dovoljno kompetentne za tako zahtjevan posao, te čini se neizbježan udio suvremene tehnologije umjetne inteligencije koja se od strane izdavača sve više upreže u te svrhe, pa 'prevoditeljima' preostaje da tek malo 'korigiraju' ono što je UI napravila. A ni profesorski posao nije ono što je nekad bio. Umjesto prevođenja, sada se od nas očekuje da se menadžerski bavimo ispisivanjem gustih prijavnih obrazaca za kompetitivne projekte.

■ Hajrudin Hromadžić

Слика с изложбе посвећене
25. годишњици Новости

Првих 25 година

Умјесто да буду изолирани медиј, што им десница намеће, Новости настоје говорити у име свих мањинских заједница и бити алтернатива великим медијима у досљедном заговарању прогресивних политика, знајући притом да 25 година рада обавезује на одржавање тједника као простора слободе и куће за све Србе у Хрватској

ОТВОРЕЊЕМ изложбе насловница 'Имамо Новости' прошлог четвртка у Српском културном центру у Загребу започело је обиљежавање јубилеја 25 година излажења тједника Новости, које се наставило у петак такођер у СКЦ-у округлим столом одржаним поводом промоције монографије 'Случај Новости' аутора некадашњег главног уредника РАДЕ ДРАГОЈЕВИЋА.

Изложба даје преглед насловница тједника кроз четврт столећа – за сваку годину по једна – наглашавајући кључни допринос Новости у промовирању слободног и критичког новинарства од првог броја 1999. године до данашњих дана.

Предсједник Српског народног вијећа Милорад ПУПОВАЦ, говорећи у име издавача о развоју тједника, рекао је да му је Драгојевић као главни уредник предложио да се Новости отворе: да изађу на киоске и да позову на сурадњу најбоља новинарска пера у Хрватској, а то су бивши новинари Ферал Трибуна.

— Неовисно о томе колико кореспондирају с једне стране мањинска институција и активан ангажман у политичком животу те с друге стране писање новинара попут МАРИНКА ЧУЛИЋА, ВИКТОРА ИВАНЧИЋА или касније БОРЕ ДЕЖУЛОВИЋА и још низа других који су дошли, ми смо се одлучили за ту фузију етничко-политичког и новинарско-политичког. У почет-

ку је то било много једноставније, него у неким каснијим периодима. Било је периода подршке, али је било и периода када су новине гориле. И не само гориле, него и биле пред судом свако мало – казао је Пуповац, устврдивши да није увијек било једноставно бити дио редакције Новости, баш као што није увијек лако бити и издавач Новости.

Равнатељ Уреда за људска права и права националних мањина АЛЕН ТАХИРИ пожелио је да сви заједно прославимо и 50. обљетницу излажења листа.

— Новости нису само симбол Хрватске и цијеле југоисточне Европе, него и западне Европе гдје их такођер воле пролистати и прочитати. Новости у духу то-

леранције и плурализма унутар друштва промовирају прије свега културу српске заједнице, али и друге теме важне за грађане Хрватске. Вјерујем да ћемо и даље успјешно сурађивати и очувати културну аутономију свих националних мањина, посебиче у издаваштву – рекао је Тахири.

Главна уредница Новости АНДРЕА РАДАК подсјетила је на тешке околности у којима су Новости настале и на њихов развој.

— Будући да се Новости највећим дијелом финансирају средствима намијењеним информирању припадника и припадника националних мањина, оне су ослобођене притиска финансијског

успјеха на медијском тржишту што је од огромне важности, али и представља велику одговорност. Ако се штампамо и излазимо захваљујући буџетским средствима, наша одговорност мора бити још израженија него што је то у приватним медијима. Осјећамо да смо одговорни не само оној националној мањини у чијем окриљу настајемо, него и осталим разнородним мањинама у чије име настојимо говорити, као и опћој јавности – објаснила је Радак и подсетила на притиске и нападе како су Новости антихрватски медиј.

— Једино ‘анти’ које се може узети за наше новине је оно садржано у ријечима антифашистичке и антинационалистичке. Не само у смислу позивања на повијесни антифашизам и препознавања успона етнонационализма деведесетих, него и досједног заговарања прогресивних политика насупрот сувременом опскуртантзму – закључила је Радак.

Потпредседник Савјета за националне мањине Милан Вукелић истакнуо је важност објективности новина које су као снажан глас српске заједнице пуно више од тједника који одражава потребе српске заједнице у Хрватској.

На промоцији монографије ‘Случај Новости’ (издавачи су Средња Еуропа и СНВ) панелисти су разговарали о изазовима с којима се Новости суочавају, попут притисака власти и финансијске (не)стабилности, истичући важност очувања слободног новинарства те аутономије редакције. Особито је наглашена улога Новости као платформе за критички дијалог и репрезентацију мањинских гласова.

Драгојевић се присјетио политичке ситуације и изазова, устврдивши да је за вријеме његовог мандата најтеже било раздобље владавине Иве Јосиповића који је, како је рекао, отворено, упорно и устрајно тражио да се укине јавно финансирање Новости због текстова о његовим пословним везама, али Влада Зорана Милановића тај захтјев није провела.

— Јосиповић је тада говорио исто оно што данас говоре чланови Домовинског покрета. Питао је зашто би само Новости и Хрватско слово биле поштеђене тржишта. Заправо се хтјело мањински медиј натјерати да се бави искључиво мањинским темама – рекао је Драгојевић.

Новости често нису биле само прибежиште новинарима који су због различитих разлога остајали без посла, него и ‘прибежиште идејама’, како је то рекао Драгојевић, истакнувши да тако нешто не би било могуће без финансирања јавним новцем.

Говорећи о честој успоредби Новости с Фералом, свеучилишна професорица у мировини НАДЕЖДА ЧАЧИНОВИЧ казала је да и за једну и за другу новину није кључна само критичка позиција, него и исти непријатељи.

— Занимљиво је да се од нечега што је било замишљено као стављање у одређене оквире и сузбијање створио континуитет критичке мисли до којег не би дошло да се није отворио простор да се ти новинари прикључе нечему што у почетку није било замишљено за њих – казала је Чачинович.

Коментирајући положај Срба у Хрватској, издавач ДАМИР АГИЧИЋ рекао је да неки политичари с деснице траже боље Србе од оних који су изабрани на изборима да представљају српску мањину

Судионици представљања монографије ‘Случај Новости’

у Хрватској, што је погрешно, јер свака мањина мора имати своје представнике. — Таква политика тражења не би смјела бити примарна у хрватској политици и надам се да ће они који јесу на власти то схватити – рекао је Агичић.

Одговарајући на питање о положају Новости у српској заједници, бивши главни уредник, а данас коментатор Ивица Ђикић констативао је да су Новости ‘позитиван експрес у хрватском медијском простору’, али и да их није једноставно уређивати с обзиром на то да има

пуно елемената које треба ускладити – од јавног финансирања, издавача који није класичан издавач него мањинска удруга, до етаблираних новинара и родног питања. Новости се обраћају најширој публици, али и Србима у Хрватској. Није лако пронаћи баланс између тих омјера, због чега је битно да се ради професионално и добронамјерно.

— Тај терет није једноставан. Колико год је издавачу понекад тешко с нашим тек-

Издавач Милорад Пуповац и главна уредница Андреа Радак

стовима, није лако ни нама носити се с тим притисцима да нас се практички на дневној разини назива четницима и антидржавним елементима – констативао је Ђикић, додајући да 25 година обавезује на одржавању Новости као простора слободе и куће за све Србе у Хрватској.

Према ријечима бившег помоћника министра културе МИЛАНА Ф. ЖИВКОВИЋА, десница инсистира на стриктној подјели између културне и економске политике, што је дубоко погрешно јер подразумева подређивање друкчијих, па би по њима, примјерице, неки лезбијски портал смио писати само о лезбијским темама.

— По тој логици Новости би се требале бавити само српским темама, судбином повратника или печењем ракије. Доћи ћемо до таквог апсурда ако пристанемо на ту лажну подјелу између културне и економске улоге политике. Десница ради на производњи тако суженог медијског поља јер га је лакше контролирати. У том смислу треба гледати на Новости. Њима је проблем да оно што Новости пишу могу сви прочитати – рекао је Живковић и истакнуо да Новости одбијају бити изолиране, да говоре у име свих мањинских заједница те су алтернатива великим медијима у досједном заговарању прогресивних политика.

Плакете Новости добили су дугогодишњи сарадници ПАУЛИНА АРБУТИНА, МИЛАН ЦИМЕША, ИВИЦА ДРУЖАК, ДАРКО МАТОШЕВИЋ, СРЕЉКО ПУЛИГ и НЕНАД ЈОВАНОВИЋ. Кустосица изложбе је ДАВОРКА ПЕРИЋ.

На обиљежавању јубилеја су, између осталих, били заступници СДП-а ИВАНА МАРКОВИЋ и АРСЕН БАУК те платформе Можемо Рада Борић, као и донедањи председник Савјета за националне мањине АЛЕКСАНДАР ТОЛНАУЕР, правобранитељица за равноправност сполова ВИШЊА ЉУБИЧИЋ и замјеница пучке правобранитељице ТАТЈАНА ВЛАШИЋ. ■

Ненад Јовановић,
у Новостима од другог
броја, говори у име
добитника Плакете
Новости

Dva pada i mnogo napada

Novosti su bile pod stalnom lupom javnosti. U početku je riječ bila o manjim primjedbama i ponekoj zadjevici, kasnije su paljene. Napadale su ih udruge branitelja i poduzetnika, srpski ekstremisti, predsjednik Republike i zaštitnici ljudskih prava

NOVOSTI su bile pod stalnom lupom javnosti, kako do 2009, dok se još nisu mogle kupiti na trafikama, tako i poslije toga, nakon što su ušle u široku prodajnu mrežu Tiskovih kioska. U početku je riječ bila o tek manjim primjedbama i prigovorima te ponekom zadjevicom. Tako je već u broju od 14. 1. 2000. na pojavu Novosti – sedam dana odreagirao karlovački novinar MLADEN MUIĆ. Posebno ga je zasmetala činjenica da za Novosti piše njegova stara kolegica VERA DUDUKOVIĆ iz Karlovačkog tjednika (jer, što se ona sad ima javljati, kad je 1991. napustila Karlovac, zna se i kako, s kim i zašto, rezonira Muić), a nije mu bila baš nešto po volji ni tema njezinog članka vezana uz povratak Srba u Hrvatsku. Za Muića je taj povratak bila samo još jedna velikosrpska ujdurma koja se koristi u svrhu 'osiguranja srpskih poglavica u RH', a kolegičin članak 'tipične je velikosrpske kvazipokajničke intonacije'. Na Novosti se ljute i puno dobrohotniji čitaoci. U broju od 29. 9. 2000. čitateljica ANKA POPOVIĆ iz Zagreba negoduje zbog tretmana MILANA ĐUKIĆA u novinama. '[...] ne sviđa mi se vaš napad na Milana Đukića pred izbore u Lapcu. Da se razumijemo, i ja mislim da je Đukić budala, ali je za njega glasala većina srpskog naroda...' (...) VLADIMIR FUNDUK iz Karlovca pak traži više članaka vjerske tematike, kao i to da se Novosti angažiraju u pokretanju svojevrstne duhovne obnove, pa u tom smislu pohvaljuje priloge SLAVKA ZORICE. (...)

Novostaše su uhljebima proglašavali još neki. Recimo, članovi udruge Glas poduzetnika. Tamo se okupilo ultraliberalno društvanje koje njihova vlastita ideologija nije omela u tome da u doba pandemije korona-virusa zgrabe ponudene državne poticaje za radnike u svojim tvrtkama, a o čemu su pisale Novosti. DRAGAN GROZDANIĆ u tekstu 'Vojnici tržišta' u broju od 8. 5. 2020. obavještava nas da su libertarijanski 'vojnici tržišta' kivni na Novosti ne samo zato što

su ih novinari prozreli kao obične licemjere koji se i sami rado potpomažu, navodno, mrskim im državnim mjerama, nego i zato što Novosti 'nikako da prihvate, dovraga, već jednom kapitalizam, demokraciju, tržište i hrvatsku državu'.

Novosti su smetale i srpskim ekstremistima. Tako je DRAGOSLAV BOKAN, beogradski ratni huškač i inspirator akcija paravojsnih organizacija devedesetih godina u Hrvatskoj (Bokan je i sam podrijetlom odavde), napao novinarku ANJU KOŽUL nakon što je ona na portalu Novosti 1. 12. 2020. napisala tekst o ARNAUDU GOUILLONU, bivšem članu francuske ekstremno desničarske islamofobne organizacije Identitarni blok i tada novom funkcionaru kojeg je imenovala srpska vlada. Bokan, u tom trenutku direktor Uprave za suradnju s dijasporom i Srbima u regiji, obrušio se na novinarku i Novosti na svom facebook profilu, a njegove su izljeve mržnje promptno preuzele neke od glavnih srpskih novina poput Kurira i Večernjih novosti.

Što se umjetničke kritike u novinama tiče, i ona je izazivala određene polemike. Spomenut ćemo dvije koje su imale donekle slične povode. Najprije je JERKO BAKOTIN ušao u polemiku s poljskim slavistom MACIEJOM CZERWIŃSKIM. On je napisao knjigu 'Drugi svjetski rat u hrvatskoj i srpskoj prozi (1945 – 2015)', na koju se u broju od 6. 9. 2019. kritički osvrnuo novinar Novosti, zamjerajući autoru da je u svojoj knjizi zaključio kako ovdašnji pisci, bilo da su srpski ili hrvatski, 'upisuju rat u već postojeće nacionalne imaginarije', što implicira da je tako ovdašnja proza kroz svoju alegoričnost (kojom je čuvala sjećanje na stare međunarodne razmirice), postala jedna od generatora rata.

Polemika se te jeseni razvukla na još pet nastavaka i tako postala jednom od najdugotrajnijih u Novostima. Sijevnulo je i između IGORA GAJINA i DAMIRA RADIĆA. Prvi je u svojoj knjizi 'Lelek tranzicije' ustvrdio da je domaća književnost svojevrstni privjesak politike i da je 'ideološki uvjetovana', odnosno da je, pogotovo u svojoj fakovskoj varijanti, svedena na obračun s tuđmanizmom, koji je opet, po Gajinu, tek 'konformistička strategija izgradnje imidža angažiranosti'. Usput se u intervju u Novostima u broju od 15. 1. 2021. očešao i o Damira Radića, pa mu je ovaj replicirao u narednom broju konstatacijom da mu je selekcija pisaca na kojima dokazuje tezu sumnjiva. (...)

Vratimo se na početak. Vrlo rano su počele stizati i kritike od samih izdavača novina. Izgleda da su očekivanja jednim dijelom bila izigrana već u startu. U proljeće 2000. sastao se Odbor za obrazovanje i kulturu ZVO-a i na svojoj sjednici donio zaključak da 'osuđuje koncepciju lista Novosti – sedam dana'. Na

molbu novinarku DANIJELE ĐUKIĆ upućenu ĐURI PODUNAVCU, predsjedniku Odbora, da pojasni zaključak, ovaj ipak reterira. 'Zaključak ne treba shvatiti kao kritiku celog lista, nego samo jezičke politike'. Članove Odbora smeta što je sam naslov novina na latinici, a trebalo bi biti ili na dva pisma ili samo na ćirilici. Također, treba i više tekstova na ćirilici. Fali i tema iz istočne Slavonije, a po mišljenju članova Odbora previše se kritički piše o Srbiji, a dodvorički prema aktualnoj vlasti u Hrvatskoj. Ipak, svidio im se intervju s FURIJOM RADINOM. Za ispuniti Podunavčev zahtjev da glava novina bude ako ne baš na ćirilici onda barem dvopismovna trebalo je čekati čak 12 godina. Naime, tek je 2012. za zaglavlje novina iskorišten tiposistem Balkan koji je svojim rješenjem objedinio ćirilčno i latinično pismo. (...)

SREDINOM 2000-ih godina bilježimo i prve javne zahtjeve da se Novosti prestanu financirati. Koordinacija pet kninskih veteranskih udruga i kninski HSP zatražili su krajem ljeta 2006. da se Novosti i Identitet prestanu novčano podupirati jer te novine 'kontinuirano pljuju po hrvatskom narodu, Domovinskom ratu, po 'Oluji', po hrvatskim braniteljima i po prvom hrvatskom predsjedniku FRANJI TUĐMANU'. Iz HVIDR-e je još poručeno da ako 'Vlada ne prestane s financiranjem tih novina, sebi ostavljamo za pravo daljnje akcije'. Pravi frontalni napadi na Novosti krenuli su u ljeto 2010, dakle nekih šest mjeseci po njihovoj pojavi na trafikama, da bi rečeni atak svoj nastavak dobio u desetom mjesecu iste godine. Najprije je veteranske udruge zasmetala naslovnica na kojoj je povodom Dana domovinske zahvalnosti 5. 8. 2010. stajao naslov: 'Olujom do mira', a ALEM ČURIN je nacrtao vojnika koji ljubi ženu bez nogu ispod koje je lokva krvi, kao parafrazu ikoničke fotografije iz Lifea iz 1945. na kojoj također vojnik, američki marinac, ljubi dentalnu tehničarku na njujorškom Times Squareu povodom predaje Japana i kraja rata. Kako rekosmo, najprije je bila zgrožena HVIDR-a i njezin predsjednik JOSIP ĐAKIĆ, jer su Novosti objavile 'sliku hrvatskog vojnika u liku vampira', da bi koji mjesec kasnije ista organizacija bila još zgroženija kad je osvanula 'naslovnica od 1. listopada, odnosno 1. oktobra, kako stoji na naslovnici, koja donosi fotografiju dvaju borbenih zrakoplova Hrvatskog ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane MiG-21, uz naslov: 'Obadva, obadva su pala!', očigledno aludirajući na uzvik hrvatskog branitelja FILIPA GAČINE, poznatog po legendarnom uzviku 'Obadva, obadva, oba su pala!'. HVIDR-a je kasnije zbog svega toga tužila izdavača Novosti i glavnog urednika novina, ali je veteranska organizacija dvije godine kasnije taj sudski spor izgubila. Hajka na Novosti je zapravo otpočela priopćenjem Hrvatskog helsinškog odbora i njihovog predsjednika IVANA ZVONIMIRA ČIČKA, nastavila se priopćenjima tadašnjeg ministra obrane i Glavnog stožera HV-a, da bi se na to nadovezao solidan broj ostalih dionika javnog života. U središnjem je dnevniku na nacionalnoj televiziji pak dramatično ustvrdeno da se radi o naslovnici 'koja je šokirala Hrvatsku'. Naslovnica s letjelicama u padu (dva MiG-a 21 srušila su se nakon trenažnog leta iznad ogulinsko-plašćanskog kraja, nije bilo smrtno stradalih, piloti su iskočili i ostali neokrnuti, a krhotinom aviona ozlijeđena je MARIJA KLIPA, povratnica iz okolice Plaškog. Kasnije je dobila odštetu od MORH-a), bila je neukusna i tadašnjem šefu operbe ZORANU

Feralova linija novinara
i suradnika Novosti – Goran
Borković, Marinko Čulić i Boris
Rašeta (Foto: Jovica Drobnjak)

Ivica Đikić i Petar Glodić na kolegiju Novosti u srpnju 2012.
(Foto: Jovica Drobnjak)

MILANOVIĆU kao i predsjedniku IVI JOSIPOVIĆU. Iz H-altera Novostima predbacuju pretencioznost i feralocentričnu perspektivu: 'Razumijem tu neku ideju da se Novosti dizajniraju po uzoru na bivši Feral, pa da na naslovnici ne bude neka aktualnost ili senzacija, nego poruka, po mogućnosti satirična, ali – kvragu – možda bih i ja htjela biti slavna kao MARIJA CURIE, ali shvaćam da to ne ide i da sam sretna i ako me susjedi u kvartu prepoznaju. Tako su, po meni, i urednici Novosti trebali razmišljati kad su u jednoj trivijalnosti vidjeli potencijal ondašnjih Feralovih naslovnica.' A iz Jutarnjeg lista poručuju novostima da se ne igraju s tuđom memorijom. Autor članka obraća se pomalo patronizirajuće meni kao uredniku i, kako kaže, 'urbanom hrvatskom Srbinu', i poput današnjih domovinaca – danas se takva segregacionistička retorika daje još lakše prepoznati – sjećanje dijeli na 'njihovo' i 'naše': 'Kad je otisnuo onakvu naslovnicu kakvu je otisnuo, urednik Novosti je utoliko pogriješio što se narugao s memorijom koja nije njegova – i opravdano, razumljivo nije njegova. Ali, to nepripadanje čini ga nepodesnom osobom da tu memoriju demontira. Novosti su – priprosto rečeno – likovale nad nesrećom onoga koga ne vole. U životu je to grijeh. U novinarstvu – još više.'

IPAK, bilo je i onih koji su vic skužili. Tako ZLATKO GALL u Slobodnoj Dalmaciji zaključuje: 'Spomenuta montaža je legitiman i uobičajen postupak grafičkog ilustriranja jedne ni po čemu uvredljivije (no duhovite) teze koja veli da su i za ratno rušenje agresorskih MiG-ova i za pad zrakoplova Hrvatskog ratnog zrakoplovstva odgovorne – Hrvatske oružane snage.'; ili PREDRAG LUCIĆ u Novom listu kad na istu temu kaže da je 'činjenica da su i oni MiG-ovi nad Šibenikom 1991. i ovi nad Plaškim 2010. oboreni zaslugom hv-a'. Stvar je na kraju zaokružena kad su DRAŽEN KELEMINEC i njegovi politički lunatici u znak protesta zapalili jedan primjerak novina, ali ne,

kako se to u takvim akcijama uobičajava, ispred naciljane novinske redakcije, što u ovom slučaju predstavlja Gajeva 7, nego su Novosti – nikako ne uspijevajući nanjušiti pravu adresu – užgali ispred ulaza na broju 10 u susjednoj Berislavićevoj ulici gdje je sjedište SKD Prosvjeta, ravnajući se valjda po tome da su sve to srpske organizacije, pa da je dakle sve to ionako isto. Tjedan-dva kasnije ista je ekipa opet protestno zapalila još jedan primjerak Novosti, ali su ovoga

Sredinom 2000-ih bilježimo prve javne zahtjeve da se Novosti prestanu financirati. Koordinacija pet kninskih veteranskih udruga i kninski HSP zatražili su 2006. da se Novosti i Identitet prestanu novčano podupirati'. Iz HVIDR-e je još poručeno da ako 'Vlada ne prestane s financiranjem tih novina, sebi ostavljamo za pravo daljnje akcije'

puta nekako uspjeli natrapati na pravu adresu izdavača. (...)

Godine 2012. u medijski opticaj pušten je pojam etnobiznismen – odnosio se na izdavača Novosti i ostao je u prometu, manje-više, do danas. Među prvima ga je upotrijebio tadašnji predsjednik Republike Ivo Josipović koji je bio silno uvrijeđen što su se novinari Novosti drznuli razotkriti ga u njegovim poslovnim makinacijama. Novinari Novosti predsjedniku nisu ostali dužni pa su ga u svojim tekstovima redovito nazivali 'lignjom', 'lignjokratom' i sl., što ga je pratilo do kraja mandata. Kad su Index i Novosti u kombinaciji otkrili da je predsjednik za svoj ionako više nego lukrativni posao oko naplate muzičkih prava preko ZAMP-a (Zaštita autorskih muzičkih prava) angažirao još i prijatelja da mu vodi taj posao u administrativnom i informatičkom smislu, pa kad je predsjednik uz to uhvaćen u laži (tvrdio je da od 2000. nije u operativnom smislu bio vezan uz ZAMP), a otkrilo se da je sjedio u Predsjedništvu ZAMP-a sve do svog izbora za predsjednika, huka s Pantovčaka nije prestajala. IVICA ĐIKIĆ, tadašnji glavni urednik Novosti, u broju od 10. 8. 2012. retorički se pita: 'Zašto se predsjednik Republike Ivo Josipović posljednjih mjeseci upeo da zagorča život novinama koje sad čitate i izdavaču ovih novina, Srpskom narodnom vijeću? Što je to razjarilo staloženog profesora koji je svoju funkciju shvatio kao poligon za spletkarenje na najvišoj razini? Čime su se to Novosti zamjerile šefu države koji, u nedostatku ozbiljnijeg i odgovornijeg posla, smišlja kako napakostiti novinama koje se – a u tome Josipović vidi priliku za osvetničku akciju – financiraju javnim novcem, preciznije, iz budžeta Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske? Što su to Novosti zgriješile da predsjednik Republike koristi svaku priliku kako bi svojim sugovornicima – u rasponu od utjecajnih novinara do visokorangiranih državnih funkcionara – off the record širio izmišljotine o ovom listu i zagovarao da se, nakon nekoliko godina, prekine dotok javnih para novinama koje

držite u rukama i njihovu izdavaču? Što ga je, dakle, motiviralo da zaboravi na svoje ovlasti i na civilizacijska dostignuća, pa da se upusti u zakulisne rabote čiji je jedini cilj da se uguši jedan neposlušni medij?' Tadašnji predsjednik mogao se nonšalantno odnositi prema upravo otkrivenoj aferi i zato jer je na ovaj ili onaj način bio uvezan (politički, biznisom ili nekom kombinacijom) s tadašnjim šefovima i vlasnicima vodećih medija, s tadašnjim javnim tužiocem MLADENOM BAJIĆEM, odlazio je kod američkog predsjednika BARACKA OBAME na molitveni doručak, glavni su mu novinski komentatori bili uvijek pri nozi, itd. i tsl. U broju od 17. 8. 2012. u Novostima se javio sam predsjednik Josipović i u tekstu pod naslovom 'Može i bez Pupovca', pita se kako to da brojni mediji propadaju zbog izloženosti nemilosrdnom tržištu, a samo su 'Novosti i Hrvatsko slovo toga pošteđeni'. U sljedećem mu broju odgovara urednik Novosti: 'Dovođenje u istu ravan Novosti i Hrvatskog slova trebalo je imati funkciju uvrede... Misli li Josipović da bi, kad su već propali dnevници i tjednici koje spominje, trebali propasti i manjinski listovi? I zašto bi trebali propasti? Samo zato što mu smetaju tekstovi u Novostima Josipović bi polio benzinom i zapalio sve što postoji na manjinskoj informativnoj sceni.' (...)

Naš nam je izvještajni pregled otkrio još jednu stvar. Napadi na Novosti u početku su stizali uglavnom s ulice i iz krčme. Još 2000-ih godina protiv Novosti znali bi se oglašiti pojedinci i grupe bez veće političke snage. Galamili su uglavnom hosovski veterani i politički lunatici poput bivšeg koprivničkog grobara DRAŽENA KELEMINECA. Kako je vrijeme odmicalo, napadi su zadobivali sve veću političku težinu. Danas imamo situaciju u kojoj su parlamentarne stranke, a u slučaju Domovinskog pokreta, i članovi vlade, oni koji najviše buče protiv srpskih tjednih novina. ■

(Nastavlja se)

ИНФОРМАТОР

Први пут запливали у Далмацији

За Часни крст пливало се такођер на Кордуну и на истоку Хрватске гдје је овај обичај обновљен прије десетак година

НАКОН више од седамдесет година, у Далмацији је 19. јануара организирано прво пливање за Часни крст поводом Богојављења, великог хришћанског празника. Чак тридесет и двоје учесника, међу којима су биле три жене, запливали су у Каринском мору. Први је до Крста дошао 17-годишњи Давид Ширко из Книна. Прво богојављенско пливање у овом дијелу Хрватске организирали су заједничким снагама Мјесни одбор Карин и парохијски свештеник АЛЕКСАНДАР ВУЈКО.

Ања ШИМПРАГА, СДСС-ова саборска заступница, пратила је богојављенско пливање с обале, уз десетине окупљених људи из Буковице и Равних котара. Како је навела за Новости, овај православно обичај има своју традицију на Кордуну и на истоку земље, али све до ове године Далмација је одолијевала да изнова покрене пливање за Часни крст. У повијести је остало забиљежено да је богојављенско пливање 1891. у Задру предводио тадашњи епископ далматински Никодим Милаш, а постоје и записи о Богојављенским литијама у Сплиту из 1933. године.

— Драго ми је да Далмација држи до обичаја, као народ морамо пазити на традицију. Било је преко тридесеторо учесника. Чак су двије цуре и један момак дошли из Београда и Лесковца. Остали су били с подручја града Бенковца и Книна те понеко из источне Славоније. Било је дивно и јако добро организирано, све је прошло достојанствено. Мјесни одбор је пријавио скуп, обавијестили су полицију, била су присутна и кола Хитне помоћи, у случају да би морали интервенирати и пружити помоћ некоме од учесника. Међутим, све је било у реду. Ја вјерујем да ће се ово наставити одржавајући. Ове године је било доста учесника, а

идуће године би их могло бити и више — увјерена је Шимпрага.

Миљан Миланко, један од организатора, за портал Срби.хр је изјавио да је жеља свих православних вјерника у сјеверној Далмацији била да се настави његовати обичај који се поштује широм свијета.

— Пресретни смо што нам се одазвало више од 30 такмичара из других парохија, а велики број људи дошао је да их подржи. Ми поштујемо наше вјерске обичаје, његујемо традицију православних Срба на овим просторима и жеља нам је да тако наставимо и убудуће. Вјерујемо да ће нас наредних година бити још више, не само као такмичара и публике поводом празника Богојављења, већ и међу сталним житељима на овим просторима — казао је Миљан Миланко.

Овогодишње Богојављенско пливање за Часни крст окупило је 19. јануара на Спортско-рекреативном центру Пањик у Трпињи 65 пливача, а први је до крста допливао 24-годишњи Миодраг Радовановић из Бршадина. Хладно време га није спречило да на празник Богојављења, четврти пут заредом учествује у традиционалном обичају.

Открио је шта га је мотивисало да и ове године заплива на трпињском Пањику. — То су пријатељи, традиција, вера, али и понос и захвалност људима, који нас сваке године долазе да подрже — рекао је млади победник, нагласивши да му је драго због очувања овог обичаја те да је његова жеља за пливањем из године у годину већа. Богојављенско пливање и ове године је у Трпињи организовала Црквена општина у сарадњи с мештанима. Након литургије, свештеници, мештани и учесници, литијом су прошли улицама села до језера. Протојереј МАРКО ШУКУНДА, парох трпињски, подсетио је да је као део празника Богојављења, ова активност постала традиција у том месту.

— Ове године обележавамо јубилеј, односно 10 година откако празник, уз литургију и освећење богојављенске водиче, прослављамо и кроз обичај пливања за Часни крст. С обзиром да је Срба на овим просторима све мање, обичаји су нешто што нас задржава и чини делом нашег народа у матици. Црква се труди да сачува тај идентитет, посебно у овом периоду празника, од Божића до Светог Саве — поручио је парох ШУКУНДА додајући да поштовањем обичаја, Срби опстају као народ. ЉУБАН ВУЈАНАЦ из Трпиње од самог почетка је активан

Храбри младићи у Трпињи

у окупљању младих и пливању на Богојављење и то не само у Трпињи, него и другим локацијама.

— Ми смо чувари српске православне традиције и обичаја у зимском периоду — поручио је овај искусни пливач.

Поводом богојављења, у Цркви Светих апостола Петра и Павла у склопу манастира Богородице Тројеручице у Доњем Будачком, одржана је свечана литургија коју је служио архимандрит НАУМ (Милковић) старјешина манастира. Црква је била прегижесна да прими све заинтересираних вјерника. Након литургије вјерници су отишли на ријеку Корану, код моста у Малићима, гдје је одржано традиционално, 11. по реду, пливање за богојављенски Часни крст. Пливало је седам пливача и двије пливачице, Далиа Бунчић из Крњака, Петра Симић из Загреба те Марко Падежанин и Ђорђе Бунчић из Крњака, Предраг Кнежевић, Милош Перић и Немања Гајић из Војнића, Марко Дотлић из Топуског и Марио Вучковић из Карловца који је био и најбржи у пливању за Часни крст. Пливање је проматрало више од стотину гледалаца. Температура зрака је била минус 1 ступњева целзијуса, а температура воде између 5 и 6 степени.

На празник Богојављења епископ Горњокарловачке епархије Српске православне цркве ГЕРАСИМ служио је Свету архијерејску литургију у карловачком храму Светог Николе. Саслуживали су му свештеници Саша Лончина, Душко Живанић и Небојша Анђић. Након литургије епископ је осветио богојављенску воду како би је окупљени вјерници могли однијети кући и употребљавати током цијеле године. На крају је епископ честитао вјерницима овај празник и објаснио његов значај.

■ А. Кожул, С. Недељковић, М. Цимеша

Уређење Ласињског Сјеничака

На потезу од 'сајма' до школе, Комунално из Ласиње је уклањало коров, дрвеће и остало раслиње

ОВИХ дана, на почетку још увијек нове 2025. године, комуналци Општине Ласиња започели су са уређивањем центра Ласињског Сјеничака, којег су тамошњи становници прије последњег рата док их је тамо било много више, звали 'Криж'.

На потезу од 'сајма' до школе, Комунално из Ласиње је уклањало коров, дрвеће и остало раслиње. Ту су се некад налазиле двије амбуланте, ветеринарска и медицинска, учитељско насеље, заједнички дом, пошта, школа, бензинска станица и остало што је једном оваквом мјесташцу и требало. Нажалост, ни је-

дан од тих државних објеката и институција данас не ради, али ће барем око њих бити сређен околиш за можда нека боља времена. Уређивани су уједно прилаз и околиш око гробља у Маслекима које се такођер налази близу цркве. Оно мало становника који тамо и у околици живе, задовољни су овим ангажманом Општине Ласиња, која у Ласињски Сјеничак улаже много више од Града Карловца у чији састав спадају преостала два Сјеничака, Доњи и Горњи. Свакако да не треба занемарити и чињеницу да Ласињски Сјеничак у Општинском вијећу Општине Ласиња има свог представника и вијећника из редова српске заједнице МИРОСЛАВА ЈУРАСА, који је својим ангажманом придонио да се центар мјеста уреди.

■ М. Ц.

Мирна реинтеграција још траје

Студија о младима показала је да мало познају новије историјске чињенице те да немају поверења у институције власти

ПОВОДОМ обележавања 27. годишњице од процеса мирне реинтеграције, у Градском музеју Вуковар, 15. јануара представљена је Студија о младима — Млади у времену неизвесности, коју су провели немачка фондација Фридрих Еберт и Институт за друштвена истраживања из Загреба. Истраживање је показало ставове младих о друштву у којем живе, те како гледају на будућност.

Заједнички закључак учесника дискусије био је да млади генерално мало знају о овом значајном датуму из новије хрватске историје те да би он требао да буде у већој мери заступљен у образовном систему. Научни сарадник на Институту за друштвена истраживања, др. НИКОЛА БАКЕТА представио је неке од резултата истраживања, истакавши у првом реду, позитивне трендове.

— Расте интерес младих за политику, повећане су њихове неформалне политич-

Представљање Студије

ке активности, излазе више на изборе... Не можемо говорити о комплетној пасивности, али још увек нису спремни да преузму политичке функције у друштву. Сматрају да њихови интереси нису довољно заступљени у политици и немају поверење у институције власти – истакао је Бакета, говорећи о резултатима истраживања. Сматра да је штета што мирна реинтеграција нема већу важност у друштву.

— Уколико говоримо о територијалном интегритету, то је можда и најважнији датум, ако смо окренути према будућности и требао би да има много већи значај – закључио је Бакета. Координаторка пројекта, Бланка Смољан из немачке Фондације Фридрих Еберт, подсетила је на њихову посвећеност митротворном раду изразивши уједно разочарање што процес мирне реинтеграције данас обележавају углавном организације цивилног друштва. Извршна директорка Европског дома у Вуковару Дијана Антуновић Лазичић истакла је да су током тринаестогодишњег периода, колико организују обележавање мирне реинтеграције, кроз различите активности укључили бројни актере – од учесника процеса, политичара до самих грађана.

— Мирну реинтеграцију није чинила само политика него и сви грађани Вуковара и околине. Тако размишљамо и данас проучавајући шта је учињено добро, а на чему треба још радити – сматра Антуновић Лазичић. Мишљења је да, иако је процес формално завршио 1998. године, он још увек траје.

— Као друштво га нисмо завршили. С младима се константно ради на миротворним активностима, како би вуковарско друштво заживело као једна квалитетна европска заједница у оквиру рх – закључила је извршна директорка Европског дома.

■ С. Недељковић

Признање Кистањци- ма

Посебно признање је уручено Руралном подузетничком инкубатору Крка Кистање

ДОДЈЕЛА годишње награде Сунцокрет руралнога туризма – The Sunflower Award одржана је 17. јануара у Вуковару. У категорији Рурални туристички пројекти посебно признање је уручено Руралном подузетничком инкубатору Крка Кистање које се налази у истоименој општини у Шибенско-книнској жупанији. Бранка Ивановић, директорка подузетничког инкубатора, за Новости је изјавила да је овај пројект након само двије године рада добио важно признање.

— Нама је то заиста значајна награда јер по први пут након много времена има-

Добитници 'Сунцокрета'

мо једну посебну, развојну причу из Кистања. Наш инкубатор спаја пољопривреду, мале ОПГ-овце и њихове производе који се прерађују и продају на њиховом кућном прагу. Тиме се ствара додатна вриједност пољопривредне производње, али и основа за туристичку понуду овога краја, залеђа Шибенско-книнске жупаније. Поносни смо што је Рурални подузетнички инкубатор препознат међу великим бројем номинираних, да смо лауреати овако велике награде – казала је Бранка Ивановић.

Престижна додјела награда окупила је најбоље пројекте, иницијативе и појединце из подручја руралног туризма из цијеле Хрватске те Босне и Херцеговине. Награда је, према објашњењу организатора, посвећена промицању изврности и иновација у руралном туризму, а њоме се препознаје и одаје признање онима који својим радом унапређују туристичку понуду, чувају аутентичност руралних крајева те промичу одрживи развој и очување културне и природне баштине.

На овогодишњој додјели представљена је 181 инспиративна туристичка прича, а добитници награда долазе из различитих дијелова Хрватске. Шампионске титуле и велики 'златни сунцокрети' ове су године отишли у руке Племићкој рути Туристичке заједнице Вировитичко-подравске жупаније, Етно селу Каранац у Општини Кнежеви виногради те АУРА производима из Бузета. На свечаној додјели награда, укупно 11 категорија, били су присутни представници различитих министарстава, државни тајници, еуропарламентарци, дојупани, градоначелници и начелници.

■ А. Кожул

Етно збирка све богатија

У оквиру пројекта прикупљени су вриједни артефакти који свједоче о животу и традицији Срба пакрачког краја

НА подручју Пакраца реализура се пројект 'Етно-збирка у Српској кући Пакрац, спој предака и потомака' који је усмјерен на очување и промоцију културног на-

сљеђа Срба пакрачко-липичког подручја те по ријечима етнолога и српског активиста Далибора Харамбашића, представља важан корак у очувању идентитета ове заједнице.

— Због тога је Министарство културе Србије, током прошле године пружило подршку српској заједници у Пожешко-славонској жупанији, каже нам Харамбашић. У оквиру пројекта прикупљени су вриједни артефакти који свједоче о свакодневном животу и традицији Срба овог краја. Фотографиране су традиционалне куће које су симбол културно – историјског наслеђа, чиме је докумен-

Пакрачка збирка

тирана аутентична архитектура, која одише духом прошлих времена.

— Посебна пажња посвећена је едукацији најмлађих чланова заједнице. Организиране су етно-радионице за дјецу, које су им пружиле прилику да упознају локалну културу, обичаје и традицију кроз креативност и умјетнички израз. Уз то, у оквиру пројекта набављене су 22 књиге у којима су обрађени повијест и култура пакрачко-липичког подручја и цијеле западне Славоније. Ова збирка постаће драгоцен извор знања и истраживања за будуће генерације, осигуравајући да се богата повијест и традиција овог краја не заборава – наглашава Харамбашић.

Пројект је реализован у Српској кући у Пакрацу, која је постала централно мјесто окупљања, размјене знања и очувања културног идентитета српске заједнице. И Харамбашић и Пожешко-славонски дојупан НИКОЛА ИВАНОВИЋ наглашавају да је било потребно ангажирати локалну заједницу како би се прикупило што више аутентичних предмета и фотографија.

— Сурадња са родитељима је била кључна за успјешно реализирање радионица за дјецу. Овај пројект није само збирка предмета, то је мост између прошлости и будућности наше заједнице. Кроз прикупљене предмете и фотографије биљежимо начин живота који је данас, нажалост, готово потпуно нестао. Етно – радионице су се показале као посебно драгоцјени сегмент јер дјеца не само да уче о традицији, већ развијају свијест значају очувања културне баштине – закључио је Харамбашић који је увјерен да ће због свог значења, пројект и даље бити финансијски подржан, па се у том смислу аплицирало за средства и за 2025. годину.

■ Ненад Јовановић

Донација аудио опреме

Заједничко веће општина Техничкој школи Никола Тесла донирало је пијанино, миксету, звучнике и микрофоне

НА захтев Актива професора српског језика Техничке школе Никола Тесла, који је био упућен Заједничком већу општина и председнику те установе ДЕЈАНУ ДРАКУЛИЋУ, ова вуковарска средња школа добила је 17. јануара вредну донацију аудио опреме за бољу организацију одређених програмских садржаја. Донација се састоји од микрофона, разгласа, миксете, звучника, те мањег пијанина. Према речима директора школе, њено кориштење биће већ ускоро у функцији, приликом одржавања свечаности Светосавске академије, односно школске славе Светог Саве.

— Као и сваке године Светосавску химну интерпретираће наш хор, али сада уз пратњу на клавиру једне наше ученице која похађа Музичку школу. Осим овог догађаја, опрема ће нам у будућности корисити за програме које организујемо поводом Дана школе и других манифестација везаних уз школу – објаснио је директор Лукић. Захвалио се Заједничком већу општина, које је, како је рекао, препознало рад Школе и труд Актива српског језика у побољшању свих активности, које ће у будућности бити реализоване. — Сви ученици наше школе имаће могућности да се покажу у што бољем светлу за различите организације које школа буде проводила. Уз наведено, ова донација по-

У Техничку школу стигао је и пијанино

казује добру сарадњу на нивоу националних мањина, с обзиром да зво на овом подручју представља српску националну заједницу – закључио је Лукић. С тим се сложио и председник зво-а ДЕЈАН ДРАКУЛИЋ.

— Вредност донације је три хиљаде евра те је реализована средствима Уреда за људска права и права националних мањина Владе рх – рекао је Дракулић.

Техничку школу Никола Тесла тренутно похађају 373 ученика, с којима се наставља проводи у четири четворогодишња и шест трогодишњих смерова. У школи

ИНФОРМАТОР

је запослено 103 радника, од чега је 87 професора. Настава је организована на хрватском језику и латиничном писму, а за ученике српске националности, који је похађају према тзв. моделу А на српском језику и ћирици.

■ С. Н.

Сјећање на ЗЛОЧИН

Одржана је комеморација поводом 83. обљетнице усташког покоља 267 мјештана више села на подручју Воћина

У ОРГАНИЗАЦИЈИ ВСНМ-а Виловитичко-подравске жупаније и ВСНМ-а општине Воћина, 14. јануара је обиљежена 83. годишњица страдања 267 мјештана села Јоргића, Зубића, Добрића, Кометника и Секулинца које су убиле усташке јединице током Другог свјетског рата. Након литургије у цркви Светих Отаца Првог Васељенског сабора у Воћину, одржан је свечани скуп код споменика жртвама гдје је полагањем вијенаца и пригодним обраћањима одана почаст невиним цивилима. Вијенце су положили делегације ССНВ-а, ЗВО-а и антифашистичких организација, а положене су и руже у подруму куће у Воћину, мјесту страдања мјештана, гдје је ССНВ уредио спомен кућу '14. јануара'. Усташе су мјештане побили као одмазду за партизанску акцију на Папуку у којој је убијено петоро њихових припадника. Партизани су се након акције због снијега склонили у Ко-

Полагање вијенаца (Фото: Сандро Лендлер)

метник, а онда продужили према Папуку. Њиховим трагом 13. јануара у Кометник долазе усташе и домобрани који су палили и пљачкали куће, на лицу мјеста побили мјештане који су покушали побјећи, а све преостале одвели у Воћина и утјерали у споменути мали подрум старе општинске зграде. Како није било мјеста за све, оне прве натјерали су да легну па су остали улазили преко њих, а тко би се супротставио био је избоден бајонетом. Стало их је 150, док су остали затворени у оближњем дрвеном магазину да би их наредни дан све постријежали.

■ Н. Ј.

'Јазавац' у Пакрацу

Представом 'Три прасета и још једно' Градског позоришта из Бање Луке Просвјета обиљежава три деценије обновљеног рада

У ПАКРАЦУ је 11. јануара гостовало Градско позориште 'Јазавац' из Бање Луке које је у Владичанском двору извело представу 'Три прасета и још једно' у режији Белинде Стијак по дјелу писца Тоде Николетића.

— То гостовање реализовано је у организацији СКД Просвјета које ове године обиљежава свој велики јубилеј – 30 година обновитељског рада – рекао нам је Далибор ХАРАМБАШИЋ из подбора Просвјете, истичући да је то за град и његове становнике био изузетан културни догађај.

— Пакрачка дјеца имала су прилику уживати у представи која је изазвала

Момент из представе

одушевљење свих присутних. Глумци су показали свој професионализам, енергију и креативност, доносећи осмијехе на лица најмлађих и њихових родитеља. Представа, прилагођена дјечјем узрасту, коју је гледало 60-ак посјетилаца, обилавала је хумором, поукама и динамичним сценским моментима, чиме је постала право освјежење на културној сцени града – казао је Харамбашић, наглашавајући значење сурадње Просвјете с културним институцијама ових простора.

— Ово је први у низу догађаја којима обиљежавамо три деценије нашег обновитељског рада. Посебно нам је драго што смо дјеци пружили прилику да доживе квалитетан културни садржај и што смо успоставили сурадњу с овим бањалучким позориштем које ужива висок углед у региону – казао је дојупан НИКОЛА ИВАНОВИЋ.

— Кроз динамичне сцене испреплетени су ликови прасића, Вука, Аске и други. Ова занимљива дружина прича причу о храбрости, о томе како помоћи другом у невољи, о заштити природе и о томе да никада није касно да postanемо бољи људи, истичу из 'Јазавца'. Након представе, гости из Бање Луке обишли су Пакрац и упознали се са радом Просвјете.

— Овај сусрет додатно је ојачао везе између двије заједнице, потврдивши да култура нема граница и да повезује људе – оцијенио је Харамбашић.

■ Н. Ј.

Постављена купола

Црква Св. Тројице у Бјеловару спада у На ред за обнову је дошла и Црква Св. Михаила у селу Велика Мучна у Општини Соколовац

И АКО многе православне цркве у крајишким поткалничким крајевима чекају своју обнову, на подручју копривничке парохије сасвим је друга ситуација. Међу првим црквама на томе простору, прије неколико година обновљена је црква у Копривници. Након тога услједиле су планиране обнове других храмова код којих су завршени разни грађевински радови на санацији од спољних и унутрашњих зидова па све до самих кровова. Ових дана понајвише заслугом неуморног копривничког пароха РАДОВАНА ДИМИТРИЈА, на ред је дошла и Црква Св. Михаила у селу Велика Мучна у Општини Соколовац.

На цркви су до сада извршени велики захвати који су укључивали реконструкцију зидова, а очито најтежи дио посла била је изградња и постављање куполе са новим крстом. И то на радост споменутог надлежног пароха и самих вјерника, успјешно је извршено.

— Подигнута је купола са новим крстом на храм Светог архангела Михаила у Великој Мучној. Настављамо даље, Богу на славу, а народу на духовно корист. – укратко је рекао парох Радован Димитрић који је том приликом и посветио нову куполу са крстом.

■ З. В.

Објединили Банију и Кордун

У екипи СД Петрова гора су били играчи из Велике Кладуше, Топуског, Вргинмоста, Војнића, Сиска и Карловца

МАЛОНОГОМЕТНА екипа Спортског друштва Петрова гора из Војнића, забиљежила је велики успјех на недавно завршеном, 52. малоногометном турниру што се играо у карловачкој Школској спортој дворани. Војнићарци су се пла-

сирали међу осам најбољих екипа у четврт-финале турнира и освојили су Трофеј фер плеј, као најспортскија момчад. Они су на првој утакмици на турниру пристали на одгоду сусрета са екипом из Бриња која је запела у промету и није стигла на вријеме на утакмицу, па је та утакмица у договору с организатором одиграна следећег дана.

— У групи смо заузели прво мјесто побједивши оба противника и пласирали се директно у осмину финала коју смо прошли и ушли међу осам најбољих гдје смо добили екипу из Самобора 'Само треба делат', која је на крају била побједник турнира и којој смо пружили велики отпор. Били смо бољи већи дио утакмице и ближи побједи али ипак су пенали одлучили побједника па нам је овај пут недостајало среће. Мислим да смо направиле успјех са овом екипом и показали да на Кордуну има итекако добрих хаклера. Похвалио бих организацију и људе који су вратили овај турнир Карловцу, након пет година паузе – казао је САША КОЛАР, председник СД Петрова гора и вођа екипе на овом турниру.

Ове године Војнићарци су наступили у нешто другачијем саставу, с појачањима, као екипа Кордуна, Баније и Велике Кладуше.

— Као што увијек говорим, наш клуб је мултинационална средина и врата су отворена за сваког доброг човјека, спортиста, ногометаша са спортском културом понашања и поштовањем. У екипи су били играчи из Велике Кладуше, Топуског, Вргинмоста, Војнића, Сиска и Карловца. Многи од њих су прве ногометне кораке направили у Петровој гори па су отишли у више рангове такмичења као што су Бојан Лукић, Данијел Лукић и Душко Петровић, али се увијек радо враћају да обуку наш зелени дрес. У договору са садашњим капитеном зелених БРАНИМИРОМ СИЈЕРИЋЕМ и РАДОМ ПЕРЕНЧЕВИЋЕМ укључили смо и момке из Топуског који су без поговора пристали бити дио ове екипе и показали да су велики спортисти, а међу њима је био и садашњи капитен Сегесте ИВАН КАПАЦ који има посебне квалитете и оправдано носи капитенску траку Сисачког друголигаша – закључује Колар.

■ М. Цимеша

Заједно у Дарди

Дарђански подбор Просвјете и Македонско културно друштво организирали су заједничку изложбу

ПОДОДБОР Дарда СКД-а 'Просвјета' и Ликовна радионица 'Петар Добровић' која дјелује у склопу тог подбора те осјечко Македонско културно друштво (МКД) 'Браћа Миладиновић' организирали су, као знак добре сурадње двију ликовних секција, заједничку изложбу слика под називом

Nada

Društveni
magazin
Srpskog
demokratskog
foruma

NOVOSTI
HOBOCTA
#1310, petak 24. 1. 2025.

САРА КЕКУШ

Одбијамо шутјети о геноциду

Мислим да данас у свим земљама у иницијативама које се баве геноцидом у Гази раме уз раме корачају најразнороднији људи и то ми је инспиративно

У ЗАГРЕБУ живе најмање двије Саре Кекуш, што је млађој до нијело административну збрку на Факултету политичких знаности јер су обје на њему студирале. Да не би било забуне, доносимо неколико биографских цртица о нашој, старијој Сари.

САРА КЕКУШ рођена је 1990. у Загребу, али наглашава да није права Загрепчанка јер су јој родитељи из Сиска и у главном су граду остали након студија. Дипломирала је политологију, а ради као програмска водитељица Центра за мировне студије. Примарно подручје интереса су јој миграције и кршење људских права у контексту пушбекова. Са Саром дијелим трознаменкасти број пријатеља на друштвеним мрежама, али се до овог интервјуа никада нисмо упознале. То нас није спријечило да два сата дијелимо фрустрације и мале побједи на тему избјеглица и миграција, женског репродуктивног здравља и препуних кафића суботом ујутро.

Не познајем пуно људи који су изјавили да су се обраном људских права хтјели бавити одмалена. Која су искуства формирала малу Сару да постане осјетљива на, да банализирамо, туђу несрећу?

Татина колегица, која ми је била као бака, чувала ме у рупи између повратка из вртића и доласка родитеља с посла. Као дијете, уз сестрину је помоћ преживјела Стару Градишку, док њени родитељи нажалост Јасеновац нису. Наравно, као мала нисам знала што је све доживјела, али касније сам сазнала и то ме обиљежило. Сјећам се да сам је позвала на наступ у средњој школи, пјевала сам у Загребачком казалишту лутака. То је било прво мјесто гдје је доведена након што је спасена из логора. Била је међу дјецом коју је Диана Будисављевић спасила из усташких логора.

Осим што ми је њена судбина одредила темељне вриједности које су до данас исте, у двадесетима ми је разбуђујуће искуство било похађање Мировних студија. Била сам на трећој

Татина колегица, која ми је била као бака, чувала ме у рупи између повратка из вртића и доласка родитеља с посла. Као дијете преживјела је Стару Градишку, док њени родитељи нажалост Јасеновац нису. То искуство ме обиљежило

години факултета и у том сам животном раздобљу била мало затворенија и стиснута. Одједном сам се нашла међу различитим људима, људима који понекад размишљају супротно од мене, али с којима разговарам и отварам се. Помислила сам – хтјела бих радити у Центру за мировне студије, али мислила сам да је то недостижно.

Недостижно је ускоро постало итекако достижно. Како је изгледао ваш пут кроз Центар за мировне студије (цмс)?

Након завршетка Мировних, годину дана сам студирала у Француској, а када сам се вратила у Загреб, почела сам волонтирати у цмс-у. Помагала сам у припреми колегија на Мировним студијама. Након тога, 2015. године, почела сам волонтирати у прихватилишту Порин, држала сам сатове хрватског језика и различите радионице тражитељима азила. Ујесен те године кренула је такозвана балканска рута и тада сам први пута радила на терену, а од просинца сам постала и теренска координаторица иницијативе за подршку избјеглицама 'Добродошли'. У задњих девет година прошла сам баш разне нивое рада у цмс-у.

ЕУ напушта властите вриједности

Од отварања балканске руте до данас је прошло десет година. Јавни дискурс о избјеглицама и мигрантима потпуно се промијенио. Анализа је хиљаду, али можемо ли скратити и рећи тко је највећи кривац за тренутну ситуацију?

Ријеч је о пуно ширем проблему од Хрватске, хрватских политичара и сензационалистичког медијског извјештавања. Када бих морала укратко рећи тко је најодговорнији, рекла бих да одговорност првенствено видим на разини Еуропске уније која отпушта вриједност по вриједност и губи из фокуса мировне темеље на којима је настала. Тако су избјеглице у јавности постале мигранти, мигранти су ускоро постали 'илегални мигранти'. Прво, ријеч мигрант није погрдна и треба је користити, бројни грађани Хрватске који живе вани су мигранти. А оно што треба стално понављати је да човек не може бити илегалан, само његови поступци. Рећи да је нетко илегалан мигрант је и правно некоректно и потпуно дехуманизирајуће. Такођер, занимљиво је како хрватски политичари воле пушбекове преводити као 'одвраћања', а заправо се ради о незаконитим враћањима људи, у нашем случају у БиХ и Србију.

Када ријетки медији одлуче написати нешто позитивно о мигрантима или страним радницима у Хрватској, углавном је ријеч о ушећереним причама људи који изјављују да уживају у нашој домовини. Има ли средине?

Седам година након смрти дјевојчице Мадине Хусини нитко није адекватно процесуиран, нитко није кажњен за то што јој се догодило, тако да у овом послу уз наду увијек долази и мноштво неправди

У стварности има, у медијима баш и не. Ако се о мигрантима не говори као о пријетњи која није утемељена на чињеницама, онда се или приказују сретне приче без икаквог критичког тона или их се виктимизира. Најчешће нема приказа људи у свом њиховом шаренилу, не прича се о животу у којем су имали добра и лоша искустава, добре и лоше поступке.

цмс је крајем 2024. објавио резултате истраживања о ставовима грађана и грађанки према странцима у Хрватској. Истраживање показује да је у односу на 2013. и 2017. порастао удио грађана који уселјавање странаца доживљавају као пријетњу (њих 46 посто). Такођер, трећина је изјавила да им није угодно када их вози таксист страног подријетла. Некоме тко се не бави овом темом, подаци су застрашујући, а вама су, претпостављам, очекивани? Нажалост јесу. Већ годину-две живе живимо у суперизборним годинама и имам дојам да смо цијело вријеме изложени искључиво пр машинеријама, а не вијестима из којих би грађани могли сазнати битне и на концу точне информације. Десница у Еуропи, свијету, па тако и Хрватској активно приказује миграције као пријетњу па не чуди да се мејнстрим помакао удесно. Људима треба кривац за лош живот. Осим што шири приче да узимају наше послове, екстремна десница често 'штити наше жене' од страних радника и миграната. Иста она десница која би нам забранила репродуктивна права и која затвара очи пред родно увјетованим насиљем. Људи често заборавају да данас наш лагодан свакодневни живот овиси управо о страним радницима – они су ти који раде у складиштима, који достављају храну, који обнављају Загреб након потреса, који чисте и раде у услужним дјелатностима. Да не причамо како смо колективно заборавили да Хрватска није увијек била земља у којој су живјели искључиво бијелци и да смо пребрисали успомене на покрет Несврстаних.

Проводе ли се у Загребу програми укључивања страних радника у загребачку свакодневицу, има ли мјеста гдје се могу јавити када имају неки проблем?

Бројни актери у Загребу пружају подршку мигрантским радницима, а они се и сами организирају. цмс им највише помаже око бесплатне правне помоћи, људи нам се обраћају због експлоатације на радном мјесту, а све више и због других облика дискриминације и напада. Организирају се различита дешавања, одлични су програми Мултимедијалног института МАМА и Центра младих Рибњак, од предавања, преко гласбених програма, до оног што називају сусједским импровизацијама, у којима упознајемо нове сусједице кроз културу, храну, разговор.

Менталном здрављу приступамо из феминистичке перспективе

Људи се неријетко изгубе у свим тим појмовима и бирократским изразима везанима за миграције. Можете ли нам народским рјечником објаснити што нас очекује у 2025.? Прво треба рећи да Хрватска од 2019. године нема интеграцијску политику. Новост у 2025. је Пакт о миграцијама на разини ЕУ-а који заправо има за циљ зауставити миграције. У пракси, на границама ћемо имати тзв. прескрининг центре, односно велике центре у којима ће се вршити регистрација људи. Ако особа, примјерице, долази из неке земље из које људи ријетко добивају азил у Унији, онда остаје у детенцији у центру. Процјена је, на разини ЕУ-а, да ће у сваком тренутку у центрима бити око 30.000 људи, а дио колача ће отпасти на Хрватску. Државе на рубу ЕУ-а стављене су у доста лошију позицију од осталих чланица, а богатије ће земље моћи дословно платити да се мигранти не релоцирају у њихову државу. Нема никакве солидарне расподеле броја људи који желе ући у ЕУ, заустављају се на вањским границама па би Хрватска поновно постати својеврсни хот спот.

У видеу поводом 25 година рада цмс-а истичете како је тражење правде за Мадину Хусини по вама најважнија тема којом се Центар бавио. Године пролазе, а ми не смијемо заборавити па нас присјетите што се све дешавало.

мадина, дјевојчица из Афганистана, у студеноме 2017. имала је шест година и са својом обитељи прешла је с територија Србије у Хрватску. Пресрели су их хрватски полицајци који Мадиној мајци нису дали да затражи азил. Нису јој дали ни да с дјецом преноћи у Хрватској, већ су цијелу обитељ комбијем одвезли у близину Шида и наредили им да ходају уз пругу и врате се у Србију. Било је хладно и мрачно

но и Мадину је ударио влак. На мјесту је преминула.

Хрватска власт је покушала преокренути причу унаточ бројним доказима, а полиција још два пута након трагедије Мадининој обитељи није допустила да затражи азил, успјели су из трећег пута. Онда су их три мјесеца држали у детенцији, раздвајали дјецу од родитеља, тјерали Мадинину мајку да потпише документе које не разумије... То је баш страшно мучна прича. Данас је Мадинина обитељ добро, живи негдје другдје у Европској унији, имају одобрен азил и на сигурном су.

Тај случај је један од главних разлога зашто све ово радимо. Прича која буди наду јер смо након пет година на Европском суду за људска права успјели доказати да је држава Хрватска одговорна за Мадинину смрт. И то је јако важно, иако дјевојчицу ништа не може вратити. У исто вријеме, седам година касније, нитко још није адекватно процесуиран, нитко није кажњен за њену смрт, тако да у овом послу уз наду у пакету увијек долази и мноштво неправди.

Рад на оваквим темама, а и поруке мржње којима сте готово свакодневно изложени, морају утјецати на ментално здравље. Како се бринете за своје?

Сматрам да не могу бити конструктивна и помагати другима ако нисам добро. Имала сам неколико брнута и сада већ на вријеме могу препознати када треба стати. Покушавам не гледати мејл након радног времена и имати слободне викенде. Некада успијем, некада не јер вас одређене теме увуку и стално их пратите. Свакако ми помаже шетња са псом. Што се тиче колективног рада, кронична изложеност стресу радница и радника који се баве заштитом људских права је свеprisутна – с једне стране имате пројектно преживљавање у организацијама цивилног друштва које те тјера да хиперпродуцираш, изложена си административном насиљу, лудим процедурама и папирологији која не оставља довољно времена да се бавиш оним што је уистину битно. А, с друге стране, ми саме себи неријетко намећемо осјећај кривње јер не можемо увијек бити доступне и потегнути максимално око сваке важне теме.

цмс је кроз године пуно учио о теми изгарања на послу, сурђивали смо с Друштвом за психолошку помоћ и Лијечницима свијета баш у контексту бављења миграцијама, пролазиле различите радионице и имамо доступну психолошку супервизију. 2020. године објавиле смо 'Цепни водич за храбре људе' у којем смо пописале своја искуства. цмс је у великој мје-

ру женски колектив па и питању менталног здравља приступамо из феминистичке перспективе. Водич је доступан свима на нашој страници, а искуства могу помоћи бројним активистима и радницама, колеге га редовито скидају.

У којем сте тренутку сами себи признали да понекад морате одморити? Када сам прије четири године добила дијагнозу ендометриозе. Онда сам паралелно постала фрустрирана и здравственим сјуставом који болест једнако честу као дијабетес дијагностицира у просјеку девет година након првих тегоба које жена осјети и који једну кроничну болест третира само као гинеколошки проблем и комуницира о њој искључиво кроз призму (не)плодности.

Важно нам је умрежавање

Судјеловали сте у споту удруге жена обољелих и лијечених од рака 'Све за њу'. Како је дошло до сурадње?

Пријатељ и глазбеник никша ловрић ме позвао и нисам могла одбити. Не знам јесу ли људи свјесни да 20 посто жена прије 49. године оболи од рака дојке, та бројка је застрашујућа. Снимање спота ми је био занимљив изазов јер је замишљен тако да плешем, смијем се, једем крафне и бомбоне, а моји су медијски иступи иначе озбиљни и везани за миграције. Женско здравље је тема о којој се не говори довољно и увијек ћу се одазвати таквим активностима.

Јасно је да ни ви особно, ни цмс као организација, немате довољно времена за судјеловање у баш свим добрим иницијативама и умрежавањима на сцени. Ипак, можете ли издвојити неке колективне акције које сматрате посебно важнима?

Кронична изложеност стресу радница које се баве заштитом људских права је свеprisутна. Неријетко си саме намећемо осјећај кривње јер не можемо увијек бити доступне и потегнути максимално око сваке важне теме

Јако нам је битно умрежавање и искривљање солидарности. И када бирамо битке, унутар цивилног друштва се међусобно подржавамо. Заједно се боримо за јавна добра, нпр. у кампањама 'Хрватска може боље', 'Не дамо наше аутоцесте', 'Гласам против'. Иницијатива 'Добродошли', коју сам већ споменула, укључивала је 70 организација (и ногометни клуб Загреб од1!) и велики број појединаца који су волонтирали на граници и у камповима у Товарнику и Славонском Броду. Од рецентних примјера, свакако бих издвојила судјеловање у организацији Марша солидарности с Палестином, заједно с Мрежом антифашисткиња Загреба и Иницијативом за слободну Палестину. Акције које ради Иницијатива, а и Студентице за Палестину на Филозофском факултету у Загребу, сјајне су и окупљају широк дијапазон људи с различитим вриједностима и бекграундима. Али сви они, сви ми заједно одбијемо шутјети о геноциду. Мислим да данас у свим земљама у иницијативама које се баве геноцидом у Гази раме уз раме корачају најразнороднији људи и то ми је инспиративно.

Каква је данас ситуацију у Порину, у каквим увјетима живе тражитељи азила у Загребу?

Немамо приступ Порину од 2018., откад смо активно кренули радити на случају Мадинине смрти. Крајем прошле године Координација за интеграцију поновно је слала упит да се организацијама које се баве овом темом омогући приступ прихватном центру.

О притисцима муп-а на цмс понешто знамо, а има ли и даље полицајаца који вам се обраћају с добрим намјерама?

Многи су постали полицајци како би штитили друге, а структуре за које раде им намећу да крше људска права и незаконито протјерују људе. Ако одбију, неријетко су премјештени на мање плаћену позицију. Увјети у којима раде ионако су лоши и потплаћени, а та класна димензија доводи и до тога да им није лако промијенити посао, посебно онима који не живе у великим градовима. Раније су нам се полицајци јављали, а ми их и даље позивамо да нам се јављају и даље и проговарају о неправдама.

Што вама на крају дана даје наду?

Издвојила бих једну цртицу из радно-приватног живота: у липњу 2022., на Свјетски дан избјеглица, Загреб су посјетили дјечаци који су с редатељицом ефеј бланкеворт представили филм 'Игра сјенки', у којем причају о покушају уласка у Европску унију. Заједно смо држали пресицу пред Сабором и Владом, а филмска екипа је у кину Тушканац након премијере добила вишеминутне овације. Један од тих дјечака, с. к., у корона-кризи је пет пута безуспјешно покушавао пријећи хрватску границу и сваки је пут протјеран натраг у Босну. Данас живи у Белгији, има избјеглички статус, образује се и пред Европским парламентом заговара да дјеца попут њега никада не искусе ужасе мигрантских рута. Он ми даје наду. ●

Za jogu treba imat kičmu

'Cilj joge je videti stvari onakvima kakve jesu, narodski rečeno: da ne projektujemo svoje traume zbog prethodnih iskustava, ni svoja očekivanja, nego da zaista vidimo nešto kakvo jeste sada, bilo to prijatno ili neprijatno', kaže Nevena Faranda iz studija КИЧМА koji se ograđuje od pseudoduhovnosti

UMJESTO dizanja utega u tere-
tani ili podvrgavanja grupnim
programima s nazivima
poput *Military drill* i *Total body
destruction*, mnogi kondiciju i snagu
održavaju vježbanjem joge, koja dolazi
uz bonus-osjećaj lakoće i smirenja.
Joga se odavno pozapadnjačila, a kroz
taj proces i kasniji procvat *wellness*

industrije pretvorila se u nešto što s
izvornom praksom joge ima malo do
nimalo veze. I u tom obliku joga je ipak
ostala nešto više od puke tjelovježbe,
pa satovi joge uglavnom uključuju i
vježbe disanja i kratku meditaciju, a
u ponudi joga studija često se mogu
pronaći i razne radionice ili predavanja
usmjerena na psihičko blagostanje.

Nažalost, taj popratni sadržaj često
je rukavac koji vodi do brojnih *new age*
praksi čiji se ideološki okvir svodi na for-
mulu: radikalni individualizam, toksična
pozitivnost i ponešto konzervativnih
stavova. Upravo sam se kroz pohađanje
satova joge naslušala ustajalih stavova
o tome što znači biti žena ili muškarac,
raznih varijanti ideje da smo sami 'krivi'

za teške stvari koji nam se događaju
i susretala se s ljudima koji se ponose
time što su apolitični. Prošlog proljeća
na Instagramu mi je iskočio profil friško
otvorenog beogradskog joga studija
zvanog КИЧМА/КИЧМА, a među prvim
objavama stajalo je da je КИЧМА 'raste-
rećena kapitalističkih, patrijarhalnih i
njuejdž spinova'. O, veselja, pomislila
sam, javila se vlasnici studija NEVE-
NI FARANDI, i pohitala ne njene *online*
časove. Veselje je postajalo još veće kad
su na profilu počeli nicati i postovi koji
kritiziraju teror pozitivne psihologije i
apolitičnost, govore o zdravom odnosu
prema tijelu i, kako Nevena piše, teže
'demistifikaciji tradicionalne istočnjačke
metode ličnog razvoja, naglašavajući
naučni pristup ljudskom tijelu i duhu.'

Na zidovima Neveninog studija u
Novom Beogradu stoje razne femini-
stičke poruke, poruke podrške Palestini
i slično, za razliku od tipičnog joga
studija koji je uređen kao oaza s drugog
planeta na kojem se ne misli o takvim
stvarima. КИЧМА spraja jogu i aktivni-
zam u zajednički koncept koji je, kako
Nevena kaže, lišen pseudoduhovnosti,
a putem Instagrama poziva pratitelje i
na razne političke akcije, poput aktual-
nih studentskih prosvjeda diljem Srbije.
Nedavno smo se našle na video pozivu
i pozabavile se iritantnom ideološkom
pozadinom nju ejdža i inspirativnim
aspektima joge koja ima kičmu.

Čakre pucaju

Na pitanje zašto je odlučila otvoriti
joga studio koji se eksplicitno ogra-
đuje od *new age* duhovnosti, Nevena
kaže da taj svijet vrvi predatorima, a
ljudi često krenu na jogu ili se okreću
raznim duhovnim praksama baš zato
što se ne osjećaju dobro, pa tamo
dolaze u posebno ranjivom stanju. I
sama ima takvo iskustvo: 'S obzirom
da sam i sama imala neprijatnosti s
jednom popularnom njuejdž metodom,
a neprijatnost je blaga reč za to, nisam
imala poverenja u druge joga studije
u kojima danas-sutra može da zaluta
neka takva maliciozna praksa. To su
ljudi koji trebaju sedeti po zatvorima i
zaista mora da se u takve stvari upire
prstom. Svi ti kursevi, sve to košta, ali
super smo prošli ako nas neko eksplo-
atiše samo finansijski, ako nismo dobili
još jednu traumu na one s kojima smo
došli. Zato mi je bilo važno da se ogra-
dim od njuejdža, ali i od onih stavova
'ne daj bože da uzmem lek jer izlečit ću
se energijom' i slično, kad god mi to
negde iskoči, ja se iznerviram'.

Jedna od ključnih stvari koje Nevenu
nerviraju u tome je površan pristup
kompleksnim problemima i ideja da
postoji lagodno i univerzalno rješenje
za sve: 'Recimo da je scenario da te
muči anksioznost, pa kreneš na jogu jer
čuješ da joga pomaže za to, i u početku
se dovoljno smiriš da prepoznaš odakle
dolazi tvoj problem. Ali kad to pre-
poznaš, onda tek imaš problem, tu se
dešavaju tektonski procesi, na primer
treba da se zapitaš ko si ti bez svog
desetogodišnjeg partnera, ili bez svog
posla, jer identitet ti se bazira na tome.
To je razlika između njuejdž prakse i
istinske prakse. Ono što nam njuejdž
sugeriše je očuvanje mira u kući, samo
ti budi lepa, budi fit, budi prijatna, sve
treba da bude lagano, evo ti flaster na
otvorenu ranu. Tu su vikend radionice,

Nema spinova
- Nevena Faranda

Čak i ako bismo ostali samo u kontekstu čakri i telesne energije, ona nikada nije odvojena od spoljnih faktora. Njuejdž propoveda da je sve u tvojoj kontroli, što naravno nije

jesi besna – super, dođi na vikend radionicu izbacivanja besa. A to su procesi koji mogu da traju po deset godina! Mi možemo da imamo teške traume kojih se setimo tek s ne znam koliko godina jer smo ih potisnuli, i sad ti to obradi tako što ćeš vrištati tri sata na radionici, a ne uzimati lekove i ići na terapiju'.

Tabu oko traženja stručne pomoći za psihičke probleme tako se kroz njuejdž dodatno cementira, a alternativa se prodaje, kaže Nevena, 'kao nešto lako svarljivo, lepo, prijatno, a apsolutno se ništa od toga ne dešava u stvarnoj praksi. Ti naši unutrašnji procesi kad prepoznamo svoja pogrešna uverenja umeju da budu jako sirovi i krvavi. Ono što je interesantno je da je koncept otvaranja čakri zapravo krivo preveden, točan prevod nije otvaranje, nego pucanje čakri. Istočna tradicionalna medicina to povezuje s čakrama, dok savremena nauka to drugačije objašnjava, ali pucanje čakri, to je taj moment rušenja naučenih uverenja. Meni najveći napredak u jogi nije to šta mogu da uradim špagu nakon deset godina, nego zaista to prepoznavanje šta mi je naučeno i namenuto, a šta nije. Cilj joge je videti stvari onakvima kakve jesu, narodski rečeno: da ne projektujemo svoje traume zbog prethodnih iskustava, ni svoja očekivanja, nego da zaista vidimo nešto kakvo jeste sada, šta god, bilo to prijatno ili neprijatno, a često može da bude jako neprijatno'.

Dvije tetovaže na Neveninoj ruci predstavljaju dva principa jogijske filozofije, a ujedno i objašnjenje gdje je *new age* industrija otišla u krivom smjeru. Neveninim riječima: 'To su *abhyasa* i *vairagya*, koncepti koji govore o tome da se sve što postoji ogleda u svojoj suptrotnosti. *Abhyasa* predstavlja dinamičan princip, svesno angažovanje zarad nekog cilja. S druge strane, *vairagya* je princip dopuštanja, uslovno rečeno pasivan princip, u smislu: hajde da pustim da se stvari same razvijaju. Kad pronađemo balans, to zvuči otprilike ovako: ok, ja ću da uradim sve što je do mene da bi se došlo do nekog ishoda, ali iz ugla *vairagye*, to opet možda ne bude dovoljno, jer nije u mojoj kontroli. To je i momenat neraskidivosti jedne osobe od okruženja. U njuejdžu se dešava da se stvara privid potpune kontrole i prodaje se misao da ti biraš svoju realnost. To u njuejdž krugovima ide do razine – doživela si nasilje, to je zato što si nisko vibrirala, krivo si manifestovala. Kada ti nekoj osobi koja je doživela traumu kažeš da je sama za to odgovorna, potpuno ignorišeš spoljni kontekst. Ili, na primer, ako misliš negativno, razbolećeš se. Savremena nauka zaista pokazuje da postoji zaprepašćujuća konekcija psihičkih stanja i telesnih procesa, ali ne postoji jedna univerzalna istina koja važi za sve situacije. A to je upravo ono što radi njuejdž, kao šta neko u softverskoj industriji zna da je savršeno rešenje što jednostavnije, ako hoće da se proda. Čak i ako bismo ostali samo u kontekstu čakri i telesne energije, ona nikada nije odvojena od spoljnih faktora. Njuejdž propoveda da je sve u tvojoj kontroli, što naravno nije.' Nevena gađa u srž.

Bijesom protiv terora pristojnosti

Kao što piše u jednom od postova objavljenih na profilu *кичме*: 'Jedan od dominantnih terora tzv. pozitivne psihologije i njuejdž *bullshita* je to što se

'Potpuna kontrola je privid'

neprijatne emocije predstavljaju kao negativne i sugerise se da nešto nije u redu sa nama ukoliko ih iskusimo. Zdrava osoba ne može imati emotivni odgovor u domenu prijatnosti dok svakodnevno svedoči nepravdi, posebno onoj koja je sistemski omogućena ili podržana'.

Kontra ideji osobnog mira kao nečega što se postiže negiranjem stvarnosti, Nevena piše da istinski mir dolazi onda kad uspijemo prihvatiti besmisao i tjeskobu kao sastavni dio svijeta koji nas okružuje, od kojeg smo neodvojivi. U *new age* svijetu na bijes i nezadovoljstvo gleda se kao nešto 'negativno' što treba odstraniti. Nevena kaže: 'Teror pristojnosti još je najperfidniji od svega o čemu smo pričale. Bes je prirodna reakcija, a često čujemo da je to nepristojno. Tako se prenosi odgovornost na osobu zbog reakcije u situaciji u kojoj nije ni trebala da se nađe.' Ona navodi primjer naopake logike koja se osim u privatnim i poslovnim situacijama često može čuti i u kontekstu osude političkog angažmana.

A za Nevenu su upravo feministički protesti 2022. bili ključna prekretnica: 'To je bio najveći politički pomak koji sam doživela, kad su pustili onaj intervju sa silovateljem, meni je to bilo prvi put da mi se desilo da ja moram da izađem, moram da odem da se derem tamo, na nivou instinkta, zarad olakšanja'. I aktualne blokade fakulteta joj, kaže, ulijevaju nadu kao ništa do sada: 'Toliko slušamo Gen Z ovo, Gen Z ono, a ti studenti su toliko pametni, način na koji su se organizovali, oni toliko znaju šta rade, malo po malo, i način na koji komuniciraju je tako pametan. Mi svi možemo samo da se sklonimo, to je najpametnija stvar koju ljudi mogu da

urade. Neka oni nama kažu šta možemo da uradimo, a ne da se mi tu nešto prilepljujemo kad ih podržavamo, nego da oni ostanu u prvom planu'.

Nevena kaže da joj nadu daje i svaki naizgled mali moment progovaranja o stvarima o kojima se pod terorom pristojnosti rijetko govori: 'Dok ne izgovorim svoj problem naglas, ja neću znati da nisam jedina koja ga ima. A onda kad progovoriš, vidiš lančanu reakciju, i to je ono što meni daje i nadu i smisao. Mi nemamo blage veze u kom trenutku i kome može da znači nešto što pričamo. Znam koliko su neke stvari koje su ljudi govorili i radili sa mnom ostale zauvek, i dobre i loše'.

Nakon što je temeljito približila mane 'loše' duhovnosti, zamolila sam Nevenu za preporuke kvalitetnih izvora za učenje o filozofskim i duhovnim aspektima joge, koji vjerovatno u nekoj mjeri zanimaju svakoga tko se njome bavi. Otkrila nam je s kojim autorima i autoricama smo sigurni da nećemo završiti u užasima njuejdža: 'Jako preporučujem predavanja ALANA WATTSa, on nije usko vezan za jogu, ali se dosta bavio taoizmom i istočnjačkim filozofskim konceptima, to su vanvremenska predavanja. Od knjiga, T. K. V. DESIKAČAR *Srce joge* i Leslie Kaminoff *Joga anatomija*. Interesantan je isto JIDDU KRISHNAMURTI, koji je doslovno odgajan da bude vođa kulta i na kraju je to sve razmontirao. A od savremenijih, tu je i zanimljiva indijska istoričarka ANJALI KAMATH RAO koja ima odlične objave na Instagramu. A ako se prati jedan profil u vezi joge, neka to bude Prasad Institute (Prasad Rangnekar)'. A ako se prate dva, drugi neka bude *кичма*, naravno. ●

Bes je prirodna reakcija, a često čujemo da je to nepristojno. Tako se prenosi odgovornost na osobu zbog reakcije u situaciji u kojoj nije ni trebala da se nađe

Život na liniji

Hodajući na visini, imam priliku doživjeti prirodu i krajolike na potpuno poseban način, kaže Antonia Gašperov koja se bavi highline-om, hodanjem po elastičnoj traci

Antonia Gašperov

SVET sporta pun je neobičnih disciplina koje pomeraju granice fizičkih i mentalnih mogućnosti te u nama često spajaju kreativnost i neverovatne veštine. A ako mislite da ste već čuli za sve sportove, razmislite ponovno jer danas pričamo o visini koja za ANTONIU GAŠPEROV nema granicu. Antonia dolazi iz sunčanih krajeva, Šibenika, kao učiteljica razredne nastave prečesto se uz rad sa decom susretne sa raznim izazovima, ali ono što voli da radi u slobodno vreme potpuno nadmašuje sva očekivanja. — Rad sa djecom donosi dozu entuzijazma, ali i priliku za pozitivnom radnom atmosferom što svakako dan čini posebnim. Međutim, u slobodno vrijeme moje su ljubavi highline, akrobals, penjanje, planinarenje, heklanje, ali i žongliranje, u kojima prednjači highline – objašnjava ona.

Prije desetak godina Antonia nije imala pojma što znači hodati po visokoj traci, a opet, sada joj je to svakodnevna stvar. Dok se gubimo u moru konzumerizma i jednoličnih poklona za rođendane, njen otac je tada, poklonivši joj kamionsku gurtinu dužu 25 metara, učinio malu revoluciju u njenom životu. Highline dolazi iz discipline slackline, koja je nastala 1970-ih među penjačima u Yosemiteu, nacionalnom parku u SAD-u. — Kad pomislite na gurtinu, ne mislite odmah na sport, ali to je bila samo

početna točka mog putovanja u svijet visoke ravnoteže. I to doslovno visoke. To je bila moja ulaznica u svijet slacklinea. Tako sam jednog dana saznala da postoji i highline. Zvuči kao nešto što bi radili superjunaci, a ne obični smrtnici poput mene, zar ne? Bilo je to 2016. godine, u Makedoniji – govori Antonia te dodaje kako u Hrvatskoj nije bilo nikoga ko se u to vreme bavio highline-om, pa je spakirala stvari u stari kombi i krenula u avanturu.

Highline je disciplina hodanja po elastičnoj traci, odnosno po sofisticiranoj gurtini između dve tačke na visini na kojoj je potrebno osiguranje. Početna disciplina ovog sporta zove se slackline, a podrazumeva hodanje

po elastičnoj traci u parku između dva stabla na maloj visini blizu poda. FAITH DICKER jedna je od pionirki u highline svetu, poznatija javnosti po obaranju mnogih rekorda i promovisanju sporta među ženama.

Antonia je počela aktivnije trenirati, investirala je u vlastitu opremu, za nju to nije samo sport, to je način života. Preko visine i ravnoteže počela je promatrati svet iz potpuno nove perspektive. Obično trenira vikendima i kada uhvati vremena, ali i kada joj vremenski uslovi to dozvoljavaju.

— Ponekad ne razumijem kako nisam prije shvatila što znači 'visina'. Bilo je to u Zadru, dok sam bila studentica. Svaki sunčani i suhi dan, umjesto da učim, ja sam provodila sate balansirajući na gurtini, a prijatelji su mi često činili društvo. Mislim, nema ništa zabavnije nego hodati po nečemu što ti bježi ispod nogu! No usput sam naučila i kako održati ravnotežu i koncentraciju, što će se kasnije pokazati vrlo korisnim – objašnjava.

Postala je prava stručnjakinja u svetu highlinea i ističe da, iako ovaj sport na prvi pogled može izgledati zastrašujuće, zapravo je izuzetno siguran ako se izvodi pod pravim uslovima. Sigurniji je od brdskog biciklizma ili skijanja, a omiljeni treninzi su joj sa dečkom u Rastokama duž kanjona rijeke Korane. — Do sada nisam doživjela nikakvu strašnu situaciju. Sport na visini izgleda ekstremno, ali uz oprez, kvalitetnu opremu i povoljne vremenske uvjete, rizik je minimalan – objašnjava Tonka te dodaje da najveći izazov dolazi u obliku – padova.

Iako padanje može izgledati dramatično, zapravo je sastavni dio svakog treninga. Zapravo, ovo je sport u kojem se rješavate straha i mentalnih prepreka, govori Antonia Gašperov. Važno je znati da traka i osiguravajući konop imaju dinamična svojstva koja apsorbiraju svaki pad. Padovi su vrlo kon-

trolirani, što čini mogućnost ozljeda minimalnom. Kad padate, padate u prazninu i nema ničega u što biste mogli udariti. Kada govorimo o sigurnosti na visokom, prema njenim rečima svaki je aspekt ovog sporta pažljivo planiran. — Highline je zapravo vrlo siguran sport jer koristimo samo atestiranu opremu s visokom nosivošću. Svaka postavka linije zahtijeva maksimalnu preciznost i sigurnost. Prije nego što postavimo liniju na visoku lokaciju, svaki član tima ima jasno definirane zadatke. Prolazimo kroz detaljan plan, analiziramo vremenske uvjete i, naravno, pazimo da ne bude jakog vjetera. Sigurnost nam je na prvom mjestu – kaže Tonka te dodaje kako u pripremanju za nepredviđene situacije, uvijek imaju spreman 'rescue kit' – paket opreme koji može biti koristan u hitnim slučajevima.

Danas njene avanture prelaze granice Hrvatske. Od Kanjona reke Čikole, Hvara, Slovenije, Portugala, stigla je sve do Tenerifa. Najveće uspomene ipak je vežu za kanjon Tijesno kod Bana Luke gdje je hodala na 530 metara dugoj liniji, na visini od 300 metara iznad reke Vrbas. Učestvovala je na 'Highline freesyle' takmičenju koja je trenutno popularna disciplina u svetu, a posebno ističe Highline festival u UNESCO gradiću Český Krumlov i Tulove Grede.

Jedan od najpoznatijih svjetskih rekorda u highlineu postavljen je na visini od preko 500 metara iznad tla, na vrhu planine Aiguille du Midi u Francuskoj, dok se 'Highline Meeting Monte Piana' u Italiji ističe kao najpoznatiji festival u svetu. Ova zajednica je itekako globalna, ali i spada u povoljnije sportove i hobije. Za slackline početnike potrebno je izdvojiti oko 50 do 100 eura za osnovni komplet opreme.

— Sportaši stvaraju nove trikove i koreografije. Izazovne linije ponekad se nalaze na predivnim lokacijama i pružaju mi pogled iz potpuno drugačije perspektive. Hodajući na visini, imam priliku doživjeti prirodu i krajolike na način koji je potpuno poseban, uživajući u ljepoti prirode oko sebe. Tada sav moj uloženi trud i godine vježbanja imaju smisla – govori Tonka te dodaje da je ovaj sport umjetnost.

Uživamo živote tehnologije, užurbano i nezahvalnog boravka u urbanim sredinama, ali i s prečestim potrebama za vikend begom i boravkom u prirodi. Njen beg od svakodnevice i hodanje na visini znače meditaciju u pokretu zbog osećaja potpune ravnoteže uma i tela, ali i uživanja u trenutku. Fizička aktivnost, koncentracija, strpljenje, postizanje samosvesti, balans i ostvarenje cilja u životu potpuni su uz podršku najbližih, pa tako i Tonka ima svoj vetar u leđa.

— Moji prijatelji, ali ponajviše obitelj velika su mi podrška u svemu što radim. Kao najvažnijeg uzora u highlineu izdvojila bih dečka, koji ovaj sport izvodi na svjetskoj razini. On je po struci geolog, pa se uz njega prilikom postavljanja novih linija uvijek osjećam sigurno. Ovaj sport zahtijeva potpunu koncentraciju na sadašnji trenutak pa me podsjeća da se ne opterećujem prošlošću ili brigama o budućnosti. Dok ga promatram kako izvodi ovaj sport, učim puno toga, a ponajviše strpljenje, koje mi ponekad nedostaje – zaključuje Tonka. ●

Sport na visini izgleda ekstremno

VRZINO KOLO

43. dan

PIŠE Marija Andrijašević

PRIJE otprilike godinu dana napisala sam svoju prvu kolumnu za Nadu. Naslovlila sam je 'Strahu unatoč' i pisala sam o LANI BASTAŠIĆ, ratu u Palestini, ideji da se ostane glasnim i u najgorim od najgorih vremena. Pisala o sam o strahu koji nas i u relativno normalnim uvjetima sve ušutka. Nisam se ni okrenula, i ta godina je iza mene ostavila čitavu jednu razorenu zemlju. Nije moja osobna borbica da nešto kažem mjerljiva s onim što se događalo na rubu našeg Mediterana, niti je neki sveopći ljudski doseg. Nije mjerljiva ni s onim što će doći nakon, nadam se, najavljenog kraja rata, i to privremenim primirjem od 42 dana startajući 19. siječnja 2025. A doći će svašta, kako i za vrijeme svakog primirja dođe, kad se stavi povećalo iznad srušene zemlje.

Zemlju obično ne gradi onaj koji je rušio, to ostaje ljudima čije će glave izaći iz skloništa, šatora, privremenih nastambi, improviziranih rupa u zemlji iz kojih će osvanuti u pustoš kao da su nanovo rođeni, ali ovaj put sa spoznajom da su izašli u svijet koji im je iznio sve teze o svojoj manjkavosti. I što onda s tim? I nakon kraja rata u pravilu nema mira, nego bakčanje s ostacima rata.

Slijede godine svega što smo dosad vidjeli: raseljeni će se probati vratiti, neki će uspjeti, neki neće, nekima će povratak doći glave, neke će nemogućnost da se vrate dokusuriti. Ostat će i zemlja posijana kilometrima mina i raznih drugih neeksploziranih ubojnih sredstava. Ostat će siromaštvo, ostat će pokušaji da se ishodi neka pravda, kakva takva, ostat će ideja da se radi na pomirenju, ali vidjela sam već te usijane glave koje zlo uzbuđuje, nakon što, kao i po sve nas, smrt dođe i po njih, zlo koje ostave iza sebe stalno nekako tinja. Kao u žanru svih odgledanih hororaca, kad ubiješ najveće čudovište i odahneš, ono malo i sipeće negdje u nekom zakutku pro-makne ti i čini se nebitnim. Dobiješ se, poživiš neke godine, i sve krene ispočetka.

Rat nekako uvijek pokaže svoje zube i kad se mir već dobrano rasprostrani i sve se 'vratu u normalu'. Mir će raditi kako mir i inače radi – kroz sito i rešetko. Onaj koji kroz njih prođe, tek je taj preživio.

Teško mi je danas, za svojim pisačim stolom, biti puna osjećaja nade i vjere u bolju budućnost. Dok nakucavam ova slova, čitam istovremeno o najavljenom primirju i od njegove najave, u najmanje 24 sata, doznam za 81 ubijenu osobu, od toga 21 dijete i 25 žena, i 188 ranjenih u izraelskim zračnim napadima. Čitam da je izraelska vojska pojačala napade od objave o dogovoru o primirju. Čitam i mislim se: de će vam duša? Čitam i ne mogu se sravniti s vijestima i obećanjima. U grču sam, jer mi je grč poznat i siguran teritorij, kao što je poznat svakome tko je u nekom trenutku svog života iskusio nešto dovoljno loše da se priveže iznutra i ne osjeća dok najgore ne prođe. Čekam ustvari, kao i mnogi od nas, ne prvi dan primirja od najavljena 42 dana, nego četrdeset i treći dan. Onda i četrdeset i četvrti, četrdeset i peti, dok se sve ne pretvori u dva mjeseca, tri, pet, godinu dana, tri godine, pet godina, deset... Dok se sve ne pretoči u stvarnost dovoljno podnošljivu da je svaka ljudska sudbina može izdržati. Dotad, treba pisati, govoriti, obazrivo ispunjavati svoju dužnost. Kad me vijesti sataru, onda čitam nešto drugo, ili *dumskrolam* do besvijesti, kao da tražim dokaz o onome što znam jer sam 'hoću Internet' generacija – da je virtualni svijet bačva bez dna. U toj bačvi, negdje između svih efemerija dana, nađem i na neke kolege i pjesnike koji puno bolje od mene mogu artikulirati stvari, pogotovo kad me strefi gore spomenuti grč. Nije mi u naravi biti loše naravi, niti lošeg raspoloženja, pa ću kolumnu završiti već po njezinoj sredini. S jednom pjesmom i jednim dijelom intervjua MOSADA ABU TOHE za *The Creative Independent*, palestinskog pjesnika koji je uspio izaći iz okupirane Palestine, i koji otad neumorno piše pjesme. Zašto i kako:

'Mislim da je poezija jedna od najuspješnijih književnih vrsta kroz koju netko može opisati užase rata. Ne mogu zamisliti slikara kako slika nešto o ratu ovih dana. Ne mogu zamisliti da netko piše roman o ratu ovih dana. Ali kad je u pitanju poezija, jer poezija svjedoči o iskustvu i osjećajima, brzi smo. Mislim, za napisati pjesmu treba mi pet ili deset minuta jer je ona tu. Treba joj tek olovka ili možda stol za početi i pisati.

Mislim da je poezija jedan od alata koji su izronili iz ruševina bombardiranog grada. Izrael ne ubija samo kuće ili susjedstva, ubijaju grad kao takav. Jer kad pogledate Gazu, ne izgleda kao grad. Izgleda poput groblja, zapravo. Poezija je tu najdirektniji način suočavanja s užasima rata i opsadom. (...)

I ti i ja smo dio ovoga svijeta. Nisu samo palestinski umjetnici oni koji bi trebali dokumentirati užas koji se događa u Gazi, nego svi. Ne samo umjetnici, nego svi, svi iz vanjskoga svijeta koji svjedoče ovome. Bilo da gledaju vijesti, fotografije, videa koja dolaze s bombardiranih mjesta. Svatko bi trebao promisliti o onome što vidi. Jer ne samo da boli mene koji sam Palestinac, nego su i svi koji gledaju također u boli. I tu dolazimo do njihova dijela. Svi iz vanjskoga svijeta trebaju biti dio ovoga trenutka. Jer ovaj napad nije samo napad protiv palestinskog naroda, to je napad na ljude koji palestinske živote smatraju vrijednima. (...)

NADA je u činjenici da smo tu i da se oko nas događaju stvari koje žele da rastemo. Kad vidim tisuće, stotine tisuća i milijuna ljudi koji izlaze na ulice i traže prestanak rata, u tome vidim nadu. Jer to su mlađe generacije koje će, nadam se, voditi svijet za 10, 15 ili 20 godina.

Ljudi koji izlaze na ulice i koji na njima kampiraju daju mi nadu jer gledaju povijesti ravno u oči. Ne čitaju o onome što je prošlo. Ne, oni svjedoče sadašnjosti. Tako da mi nadu daje ta generacija. I nadu mi daje činjenica da Palestinci vole život. Mogu govoriti o svome ocu koji je posadio neke biljke u našem bombardiranom vrtu, pa jede balancanu, papriku, kupus. Mislim, sadimo nadu uz ruševine naših bombardiranih kuća. Palestinci nastavljaju sa sadnjom. I to je meni nada. Nastavljaju sadnju nade uz bombardirane zgrade. To je meni nada.'

Moj sin baca prekrivač preko moje kćeri
Noću, kod kuće, sjedimo na podu,
blizu jedan drugome i
daleko od prozora i crvenih
svjetala bombi. Naša leđa udaraju o zidove
kad god se kuća zatrese.
Buljimo jedni drugima u lica,
preplašeni a sretni jer imamo sreće,
jer su nam životi ovoga puta pošteđeni.
Zidovi se bude iz nepostojana sna.
Mušice se roje oko jedine upaljene plafonjere
zbog topline u hladnoj noći,
hladnoj osim kad projektil udari
i zagrije kuće i ceste i stabla,
i spali susjednu četvrt.
Svaki put kad čujemo bombu
da pada s F-16 ili F-35,
naši su životi u panici. Smrznuti
negdje između, zbunjeni
kamo da se otisnu:
prema groblju, bolnici
ili u noćnu moru.
Naši životi drže svoje treskave ruke
na svojim ručnim satovima,
prstiju spremnih da izvade baterije
ako i kad bude potrebno.
Moja četverogodišnja kćer Yaffa,
u svojoj roza haljini, čuje bombu
koja eksplodira. Diše duboko,
prekriva usta volanima s haljine.
Yazzan, njezin petipolgodišnji brat,
grabi prekrivač ugrijan njegovim snenim tijelom.
Njime prekriva svoju sestru.
Sad se možeš sakriti, uvjerava je.
Moja žena Maram i ja, mi se molimo
da će magični prekrivač sakriti sve kuće
od bombi i povesti nas na sigurno. ●

DVOKORAK NAPRIJED

Nedjelje u Bogoti

PIŠE Ivana Perić

MALI nogomet iz Urugvaja se u prvoj polovici 20. stoljeća počeo širiti po drugim južnoameričkim zemljama. U Kolumbiji je procvat doživio 1960-ih, a 1967. u Bogoti je organizirano prvo Međususjedsko prvenstvo, na kojem je sudjelovalo čak 597 ekipa. Taj je događaj doveo do stvaranja prve malonogometne lige u Kolumbiji, Bogotá lige, u ljeto 1973. godine.

Godine 2004. Gradsko vijeće Bogote mali nogomet je proglasilo simbolom grada, a za tu činjenicu doznajemo jer je spominje kolumbijski pjesnik NICOLÁS PEÑA POSADA u zbirci poezije 'Nedjelja popodne' (Totuma Libros, 2022).

Peña Posada piše jezikom kvarta, uglavljen u dijelove grada i tjedna u kojima vrijeme staje i prostor nestaje – nedjelje u kojima se na ulicama i u dvoranama igra mali nogomet. Momenti u kojima svi mogu biti MARADONA na trenutak, i igre koje traju, kako u predgovoru zbirke piše FEDERICO DÍAZ-GRANADOS, dok 'majčin glas ne pozove na užinu ili večeru' (usput budi upitano: sprema li ikad itko drugi osim ma-tera užinu ili večeru?). Poezija je to sladunjava i melankolična, na momente posve upacana u nostalgiji i patosu, ali i uvjerljiva, autentična onome kako se nogomet iskustveno čuti i svagda i svugdje mitologizira.

Posadini protagonisti su kroneri ispred kvartovskog dućana koji puše i piju bocu za bocom dok se ekipe zagrijavaju, kao i drugi inače neugledni stanari grada koji se nedjeljom na turnirima pretvaraju u bogove, i ljudi im pjevaju, viču i plješču, pa im ponedjeljkom u dugoj vožnji autobusom na posao u glavi još bljeskaju sekunde slave. Ravnopravan tretman uz igrače u stihovima dobiva i malonogometna publika, u kojoj se pojavljuju pekar ORLANDO, frizerka MIRIAM, mehaničar JAVIER, policajci koji parkiraju zelene motocikle na ulici, skidaju kacige, puše i čekaju da igra počne.

Loptu koja ih sve spaja Peña Posada naziva 'gumenim globusom', 'biserom što udara o cement', 'zrelim, od vode nabujalim voćem'. Bilježi i momente igračkih poniženja na utakmicama, izljeve agresije, ispušne ventile bijesa, kao i one u kojima igrači jedni drugima pružaju ruke, tapšaju se po leđima, pitaju za oprost, dijele pohvale. 'Nije sve u zamjeranju i udarcima / Ima i zagrljaja / Osmijeha i velikog poštovanja prema Gordu koji uvijek zabije gol iz slobodnog udarca / Ponosa za Ramirezza koji ima 45 godina i još uvijek igra / Miran, na centru, dijeli lopte / Kao da dostavlja ljubavna pisma', piše Peña Posada.

Navijači na ulicama Bogote (Foto: Luisa Gonzalez/Reuters/PIXSELL)

Posebna sekcija zbirke posvećena je poluvremenu, kada ljudi iskoristavaju pauzu da odu na zahod, kupe još piva, kada lokalni džeparoši škikaju zaboravljene novčanike, labav nakit, otvorene torbice opuštenih gledatelja i gledateljica. U poluvremenu se na sceni pojavljuju i muškarci koji najednom rade sklekove na otvorenom, djeca koja trče u nejasnim i nepredvidivim smjerovima i s nejasnom i nepredvidivom motivacijom. Kao da svi hvataju zadnje zrake sunca i slobode prije nego što se nedjeljno popodne pretvori u nedjeljno večer, i na zemlju uz mrak padnu misli o poslu koji kreće iznova, uvijek iznova.

Nedjelja uz mali nogomet daje na važnosti i kvartu, jer je to zapravo jedini dan kada se kvartovi Bogote o kojima Peña Posada piše čine samodostatni, kada iz njih ne treba nigdje ići. Zbirka 'Nedjelja popodne' u stihove hvata one zlatne ure kada se u stranu pomakne ono bolje sutra na kojem stalno treba raditi, za koje stalno treba ići drugdje i dalje. U njoj je na tren zaživjelo jedno precukreno, titravo i varljivo – bolje sada. ●

GORSKI KOTAO

PIŠE Valentina Vukadinović

Sukana kaša

OSIM recepata koje pronalazim u starim bilježnicama, želim sačuvati i recepte koje su bake i mame prenosile na svoje potomke i koji su othranili generacije. Čini mi se da se zaborave ovakva jednostavna jela, a važna su jer su mnoge generacije na njima stasale i dio su baštine nekog kraja. Često se dogodi da kada objavim neki ovakav recept, ljudi kažu kako to nisu jeli od djetinjstva i da sam ih podsjetila na baku ili prabaku.

Upravo takvo jelo je i sukana kaša. Prvi put sam za sukanu kašu čula prije 15-ak godina kada je moja kolegica (koja je bila i moja učiteljica i razrednica) IVANKA KRATOFIL, profesorica prirode i biologije te dugogodišnja voditeljica naše učeničke zadruge, s malim zadrugarima odlučila prikupiti stare recepte i objediniti ih u knjižici 'Naj se nigdar ne pozabi'. Tada su naši učenici intervjuirali svoje bake, susjede, starije žene u mjestu koje su im kazivale recepte. Sukana kaša je jelo lukovskog i severinskog kraja i upravo zato sam se obratila ženama tog kraja da me savjetuju kako pripremiti sukanu kašu.

Pošto svako starinsko jelo ima nekoliko naziva koji se koriste u narodu, tako i sukanu kašu nazivaju *kaša podmetena, sukance, treci, sukanjci*... Vjerujem da ima još naziva, ovisno o kraju u kojem se priprema. Ono što mene uvijek fascinira kod ovakvih starinskih recepata je to što nisu detaljni i moraš imati osjećaj koliko vode ćeš zakuhati, kako ćeš 'nasukati' smjesu te koliko gusto je skuhati. Zbog toga su mi savjeti iskusnih domaćica i vrsnih kuharica iz ovog kraja bili zlata vrijedni kod prve pripreme ovog jednostavnog jela. Od

ove količine sastojaka dobit ćete dvije srednje porcije jela pa se vodite time.

Sastojci

1 jaje
100 do 120 g oštrog pšeničnog brašna (tip 400)
žlica masti ili maslaca
1 luk (koristila sam ljubičasti)
malo soli
cca 3 do 4 dl vode u kojoj ćete skuhati kašu

Priprema

Jaje i brašno pomiješajte tako da natrljate (nasučete) rukama smjesu. Smjesa mora biti u obliku mrvica. Dobila sam savjet da to napravim u multipraktiku jer tada mrvice budu jednake i ravnomjerno se skuhaju.

Za ovu količinu smjese će vam trebati otprilike tri do četiri dl vode. Vodu stavite u lonac, posolite i pustite da zavrije. Za to vrijeme na tavici ugrijte masnoću i stavite narezan luk da se prži na laganoj vatri.

U proključalu posoljenu vodu sipajte mrvičastu smjesu jaja i brašna te kuhajte na laganoj vatri cijelo vrijeme miješajući. Ukoliko vam je pregusto, dolijte malo vruće vode. Kuhajte poput guste palente, nekoliko minuta. Gotovu sukanu kašu začinite poprženim lukom koji mora biti hrskav. Još dodatno posolite i popaprite po želji.

Naravno, sukanu kašu možete začiniti i na druge načine. Može biti kao prilog uz pečene kobasice, slaninu ili jaja. Neki je jedu uz mlijeko ili bijelu kavu. Meni je ovako s lukom baš prijala, a svakako ću probati i druge varijante.

Dobar tek! ●

IMPRESSUM

Godina V / Zagreb / petak, 24. 1. 2025.

Nada #075

Društveni magazin

SDF srpski demokratski forum

IZDAVAČ
Srpski demokratski forum

ZA IZDAVAČA
Jelena Nestorović

GLAVNA UREDNICA
NOVOSTI
Andrea Radak

UREDNIKA NADE
Tamara Opačić

REDAKCIJA
Marija Andrijašević, Nikola Bajto, Vedrana Bibić, Katarina Bošnjak, Nina Čolović, Anja Kožul, Jelena Mirić, Ivana Perić, Olja Savičević Ivančević, Anja Vladislavljević i Valentina Vukadinović

GRAFIČKI UREDNIK
Ivica Družak / FINALIZACIJA

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević i Tena Križanec

Nada je financirana sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske

REDAKCIJA
Draškovićeva 25
10 000 Zagreb
nada@sdf.hr
www.sdf.hr

‘Умјетност нас спаја’. Изложба је била отворена у Културном центру у Дарди.

На отварању је присутну публику поздравила и о изложби говорила дипломирана сликарка и водитељица дарђанске ликовне радионице Рада Марковић. Потом је троје дјеце из осјечког мкд-а рецитирало пјесме на македонском језику, а на крају се окупљенима обратио и изложбу отворио председник мкд-а Борис Трајановски.

Укупно је био изложен 21 умјетнички рад од 12 аутора, међу којима су и председник Трајановски, водитељица ликовне секције мкд-а Ранка Мирковић те организаторица изложбе Рада Марковић. Посетиоци су могли видјети тематски врло разнолике слике: ведуте градова Осијека и Охрида, Манастир Св. Наум, барањске пејзаже, мртве природе, цвијеће, женске фигуре и апстракције.

Од ликовних техника најзаступљенији је акрил на платну, потом нешто уља на платну те слике рађене кредом на папиру и угљеном. Као и на претходним изложбама у организацији Ликовне радионице ‘Петар Добровић’, и за изложбу ‘Умјетност нас спаја’ организаторица је припремила каталог свих изложених слика, који је подијељен окупљеној публици. Уз већ споменуте учеснике, још су излагали: Гена Анђел, Гина Ђурчија, Сања Данојевић, Хрвојка Дремпетић, Аница Гало, Душка Лизачић, Јасминка Пландер, Зорица Шарчевић и Горан Златарић.

■ Јован Недић

Дружење у Поповцу

У Друштвеном дому у Поповцу одржано је јубиларно 10. Божићно-новогодишње дружење

УОРГАНИЗАЦИЈИ ВСНМ-а Општине Поповац, у Друштвеном дому у Поповцу одржано је јубиларно 10. Божићно-новогодишње дружење. У духу добрих домаћина гости су на улазу дочекивани уз хлеб и сол те пиће добродошлице. Сала поповачког дома и овај је пут била испуњена до последњег места и захваљујући доброј организацији

Признанја за чланове
ВСНМ-а Поповца

нико није остао без столице. У име домаћина присутне је поздравио председник Већа РАДОЈКО СТАНИЋ који се у свом кратком говору осврнуо на активности у прошлој години.

Начелник општине ЗОРАН КОНТАК из хдз-а присутнима је пожелео срећне празнике и успешну нову 2025. годину, а председник зво-а ДЕЈАН ДРАКУЛИЋ обећао је, како је то било у претходним годинама, наставак помоћи око заједничких активности и у новој години. На крају службеног дела божићно-новогодишњег дружења присутнима се обратио и заменик начелника из редова српске заједнице ЗОРАН МИЛОШЕВИЋ који је дугогодишњим члановима мањинског Већа Општине Поповац уручио признања. Признања су примили РАДОЈКО СТРАЈНИЋ, НИКОЛА ШАРИЋ, ДРАГОМИР ЗЕКИЋ, РАДОМИР ДВОРНИЋ и НЕВЕНКА ПЈЕВАЦ.

У културном делу програма наступили су чланови Фолклорног ансамбла Чувар традиције барањских Срба из Белог Манастира, који су уз музичку пратњу ДРАГАНА ТОДИЋА, презентовали део српских барањских обичаја док је здравицу и бећарац извео НИКОЛА ШАРИЋ. Јубиларно божићно-новогодишње дружење у Поповцу окупило је бројне личности из политичког, верског, културног и јавног живота Осјечко-барањске и Вуковарско-сремске жупаније, а међу присутнима је био и конзул Републике Србије у Генералном конзулату у Вуковару ВЛАДИМИР МАРИЈАНОВИЋ. Уз богату трпезу, за коју су се побринуле вредне руке домаћина, дружење је протекло у добром расположењу до касних вечерњих сати.

■ З. Поповић

Награде барањским винима

Десети ‘Вајнос’ садржавао је 125 изложбених мјеста са више од 150 произвођача из осам земаља

УПРОТЕКЛИХ 10 година осјечки сајам изговорног назива ‘Вајнос’, као средишња винска манифестација источне Хрватске, постао је бренд Осијека и Осјечко-барањске жупаније (обж). Први пут одржан је у децембру 2014. године у осјечком Археолошком музеју, а наредних година мијењао је мјесто одржавања па је након Есекер-центра, Музеја укуса и Градског врта, ове године други пут заредом одржан у Господарском центру (ГЦ) Осјечко-барањске жупаније, најмодернијем сајамском простору у овом дијелу Европе, отвореном у априлу 2023. године.

Осјечко-барањска жупанија пружа снажну подршку ‘Вајнос-у’, али и винарима у четири славонско-барањска виногорја. Иако Славонију и Барању првен-

Преко 150 излагача из осам земаља (Фото: ОБЖ)

ствено перципирамо као пољопривредне регије, оне имају што показати и кад се говори о винској ‘продукцији’ и о квалитетним и добрим винима, али и о богатој туристичкој понуди. Велики потенцијал у винској регији званој ‘Славонија и Хрватско Подунавље’ има и 350 винарија које се налазе на том подручју. А да публика која посјећује винске манифестације има више него довољно, показују и службени подаци с почетка 2024. године, кад је за вријеме деветог ‘Вајнос-а’ кроз дворане Господарског центра, у два дана, прошло 4.000 људи, док је 2005. та бројка била и већа.

Десети ‘Вајнос’, који се ове године службено звао ‘Вајнос бај Грашевина Кроатика’, одржан је 10. и 11. јануара. Садржавао је 125 изложбених мјеста, на којима се, заједно с позорницом и другим локацијама у дворанама ГЦ-а, представило више од 150 произвођача и брендова из осам земаља: Хрватске, Босне и Херцеговине, Италије, Мађарске, Сјеверне Македоније, Словачке, Словеније и Србије. Сајам прате добра припрема и добар маркетинг те уводна и накнадна догађања, уз бројне новитете. Као службени увод у јубиларни десети сајам, 3. јануара у Археолошком музеју одржана је – ‘Тајна дегустација’ за узванике.

Ове године један од новитета био је избор најбољих вина по гласовима публике. Најсретнији гласачи добили су поклоне у виду тролитарске боце грашевине коју је покровитељска твртка ‘Вина Беље’ из Кнежевих Винограда за ову прилику опремила посебном етикетом. Награде су додјељиване у више категорија, а ми ћемо споменути само то да су награђена два од укупно седам барањских вина која су учествовали на сајму. У категорији црних вина другом наградом публике награђен је ‘Барањски шилер’ Обитељског подрума Зајец из Змајевца, а у категорији бијелих вина ‘Толд киве’ винарије ‘Златно брдо’ такођер из Змајевца, што познаваоцима барањских прилика не представља изненађење јер је Змајевац барањска винска пријестолница, смјештена у подножју Барањске планине, која се протеже од Белог Манастира до Батине на Дунаву.

■ Ј. Недић

Stogodnjak (774)

24. 1. – 31. 1. 1925: новине јављају из Аустрије: ‘Ових дана добили смо извјештај да је у Бећу прославио свој 80. родendan dr. Vladan Gjorgjević, jedan od najstarijih i najplodnijih naših savremenika. Rođen u Beogradu, po zanimanju liječnik, bavio se politikom, književnošću, znanošću, žurnalistikom, diplomacijom i medicinom. Nekoliko puta je bio ministar, a nekad i ministar predsjednik u Srbiji. Njegov književni rad je čitava biblioteka, a obuhvaća najraznovrsnija područja. Od njegovih radova štampano je ništa manje nego 1300 araka, odnosno 1044 književna rada, 332 lirске i epske pjesme, 27 drama, te 126 pripovjedaka, novela i romana. Kao političar imao je mnogo uspjeha i mnogih zasluga za razvoj Beograda. Oženivši Njemicu iz Austrije, ostao je da živi u Beču, gdje je vrlo svečano proslavio svoj jubilej...’

* dojmovi s privredne ekskurzije u Južnoj Srbiji našli su se ukoričeni u Zagrebu, u izdanju Jugoslavenskog Lloydа, a autor im je Edo Marković. Književni kritičar Novosti oduševljen je djelom: ‘Kad sam pročitao knjigu požalio sam da nam nitko dosad još nije ovako opisao Hrvatsku i Zagreb. Marković je ovom knjigom doista pokazao kako se može pisati s ljubavlju i iskreno...’ Ja čak ne vjerujem autoru kad na predzadnjoj stranici veli da je Južnu Srbiju zavolio tek za ovoga svoga puta po njoj. On je nju volio sigurno već tamo od 1912.... Opis Soluna i grčkih prilika, pa Bitolja i Skoplja su prava klasika.... Držim da bi knjigu trebao da čita svaki privrednik i svaki inteligent naš, koji želi da upozna taj kraj naše domovine...’

* uznemirujuća vijest za sve evropske, pa tako jugoslavenske žene, koje se služe lepezom. Neki britanski listovi јављају из Лондона да ово давно sredstvo за rashlađивање, али и символ женске kokete, може бити врло опасно, особито у лјетним мјесецима: ‘Vjetar s lepeze djeluje ubitačno po znojno čelo, pa se lako može dobiti prehlada i teška upala mozga...’ Један је liječnik pak изјавио да је lepeza опасна у рукама дјече, јер djeluje као oštrica noža. Ali не само у рукама дјече, већ и у рукама koketnih dama. ‘Zbog toga današnja moda lepeze bit će ubuduće samo mrtvi ukras, simbol jedne žive prošlosti i neće nikako igrati važnu ulogu, kao nekad – da hladilo čelo i grije srce...’ У obranu lepeze odmah су, међутим, stali mnogi domaći listovi, uostalom као što се то dogodilo i у svijetu, umirujući ženski svijet riječima: ‘Ne strahujte! Iza svega se krije udar konkurencije, a to су – zabrinuti proizvođači suncobrana kojima posao baš i не cvijeta u zadnje vrijeme. Stoga су smislili način kako bi prestrašili sve ljubitelje lepeza! Ali, posao im је uzaludan.’ У međuvremenu, tim се povodom једним slovenskim novinama јавио пак neki sumnjičavi čitalac, tvrdeći да је у kratkom vremenu у parku на šetalištu kod Mosta vidio desetak – odbačenih lepeza!

■ Đorđe Ličina

I štrajk i neposluh

Studenti su pozvali na generalni štrajk, ali su ga u pozivu razvodnili na građansku neposlušnost. U Srbiji uvjeti za generalni štrajk nisu zakonom propisani. U procjepu između zakona i podrške studentima već su zaposleni u prosvjeti, a pod pritiskom vlasti su i zaposleni na univerzitetima

Studenti u Beogradu prosvjeduju i pozivaju na generalni štrajk (Foto: R.Z./ATAImages/PIXSELL)

STUDENTI koji već dva mjeseca blokiraju 80-ak fakulteta u Srbiji pozvali su sve građane na generalni štrajk. U objavi na društvenim mrežama pozvali su građane da u petak 24. siječnja 'ne idemo na posao, ne idemo na predavanja, ne obavljamo svakodnevnne obaveze. Uzmimo slobodu u svoje ruke! Vaše učešće čini razliku.' Anonimni organizatori studentskih blokada i prosvjeda u fusnoti objave pojašnjavaju da se 'pod terminom 'generalni štrajk' ovde misli na opštu građansku neposlušnost'.

Autori studentske objave razvodnjavanjem 'generalnog štrajka' u 'opštu građansku neposlušnost' priznaju da u Srbiji trenutno nema zakonom propisanih uvjeta za generalni štrajk, pa onima koji će se odazvati

njihovu pozivu da 'generalnim štrajkom' podrže studentske blokade i prosvjede poručuju da se od sankcija zaštite pozivanjem na 'građansku neposlušnost'.

U procjepu između Zakona o štrajku i podrške studentskim blokadama i prosvjedima već su se našli profesori i učitelji koji od početka tjedna kad je započelo drugo polugodište u osnovnim i srednjim školama u oko 300 od 1.773 škola djelomično ili u cijelosti štrajkuju u znak podrške pobunjenim studentima. Nakon što su Vlada Srbije i četiri reprezentativna prosvjetna sindikata postigli sporazum o povećanju plaća u osnovnim i srednjim školama te nastavku pregovora o novom kolektivnom ugovoru, sindikati su odustali od najavljenog štrajka na početku drugog polugodišta jer za njega više nema

zakonskih uvjeta. Velika većina prosvjetara suglasila se s odlukom sindikata i započela s nastavom, ali popriličan broj, pogotovo u Beogradu i Novom Sadu, odlučio je da prvi tjedan u drugom polugodištu neće držati nastavu ili će je skratiti na pola sata jer su nezadovoljni sporazumom sindikata s vladom, ali još više kao znak podrške pobunjenim studentima.

Kako su Zakonom o štrajku propisane procedure po kojima se štrajkovi i u školama organiziraju i provode, srpske vlasti zasad su reagirale slanjem inspekcija u škole u kojima se štrajka, najavljujući da će kažnjavati one koji mimo zakona štrajkuju. Sindikalni zahtjevi kao razlozi za štrajk otpali su odlukom reprezentativnih sindikata, a podršku studentskim blokadama i prosvjedima nemoguće je ugurati među zakonske uvjete za štrajk u školama, pa se čitava priča svela na 'građansku neposlušnost', odnosno politički sukob s vlašću VUČIĆEVIH naprednjaka i njihovih koalicijskih partnera. Predstavnici vlasti upozoravaju štrajkaše u školama da nemaju pravo politički zloupotrebljavati 500 tisuća učenika osnovnih škola i 240 tisuća srednjoškolaca, jer podršku pobunjenim studentima mogu iskazati u svoje slobodno vrijeme, a ne za vrijeme nastave koju moraju realizirati sukladno zakonima o obrazovanju. Predsjednik Vučić im je poručio i da je dio roditelja navodno već angažirao advokate kako bi privatnim tužbama zatražili odštetu od škola u kojima se zbog nezakonitog štrajka njihovoj djeci oduzima pravo na školovanje.

U tom kontekstu, zanimljivo je da brojni sveučilišni profesori koji su javno i u fakultetskim i sveučilišnim institucijama podržali studentske blokade i prosvjede do početka ovoga tjedna nisu ni na jednom fakultetu proglasili štrajk, već se kriju iza studentskih blokada dok ne drže nastavu i prolongiraju rokove za održavanje ispita. Svu odgovornost za dvomjesečni prekid studijske godine i potencijalni gubitak čitave akademske godine za oko 200 tisuća studenata koji studiraju na blokiranim fakultetima, sveučilišni profesori i fakultetske i sveučilišne uprave prebacile su na leđa pobunjenih studenata.

Podržavajući pobunjene studente, dio srednjoškolskih profesora i učitelja u osnovnim školama isprsilu su se i barem će ovaj tjedan štrajkati i prkositi vlastima rizikujući eventualne sankcije zbog kršenja zakona, a sveučilišni profesori već sada koriste pobunjene studente kao štit kojim se brane od sankcija kojima bi bili izloženi da su se štrajkom pridružili studentskim blokadama.

No, to ne može vječno trajati. Na sjednici parlamentarnog Odbora za obrazovanje, nauku, tehnološki razvoj i informatičko društvo, na kojoj se početkom ovoga tjedna raspravljalo o 'blokadama univerziteta i zaštiti prava studenata', u zaključcima za koje nisu glasali oporbeni zastupnici, među ostalim je ustanovljeno da je akademska godina ugrožena za preko 200.000 studenata javnih visokoškolskih ustanova, na kojima su u ovom trenutku blokade'. U nastavku je zaključeno da je 'uvažavajući u potpunosti prava na izražavanje mišljenja i na protest, utvrđeno da je neophodno poštovati prava studenata na neometani nastavak studija. Izražavamo zabrinutost i očekujemo dodatne napore, kako rukovodstva visokoškolskih ustanova, tako i Ministarstva prosvete, sa ciljem da se obrati pažnja na status budžetskih studenata kojih je 102.102; studenata koji borave u studentskom domu; koji imaju studentski kredit, ali i 108.330 samofinansirajućih studenata koji su platili svoje studije. Neophodno je sagledati na koji način će biti nadoknađeni svi oblici nastave i ispitni rokovi, kako bi bile ispunjene obaveze visokoškolskih ustanova, za koje su samofinansirajućih studenti platili

školarine, a budžetskim studentima država platila školarine'.

Prethodno je predsjednica parlamenta ANA BRNABIĆ upozorila da 'Srbiji nastavkom blokada univerziteta prete tri eminentne pretnje, od kojih je prva da preko 100.000 studenata ostane bez prava budžetskog finansiranja države, od kojih će 17.000 izgubiti pravo na studentski dom, što će dovesti do toga da neke porodice neće moći svojoj deci da pruže visoko obrazovanje. Kao drugu pretnju, predsjednica Narodne skupštine, navela je da samofinansirajućih studenti i njihove porodice budu podvrgnute dodatnim troškovima i dugovima. Kao treću, eminentnu pretnju Brnabić je navela finansijsku blokadu fakulteta, koja bi mogla biti prouzrokovana zahtevom povraćaja novca studenata koji se samofinansiraju.'

Kako prenosi Insajder.net, rektor Beogradskog univerziteta VLADAN ĐOKIĆ podsjetio je Anu Brnabić da je 'Univerzitet jasno dao podršku studentima', jer 'Univerzitet smatra da su zahtevi studenata opravdani i važniji od nadoknade nastave, statusa budžeta, studentskih domova, dodajući da su fakulteti već pripremili revidirane nastavne programe kada bude završena blokada'. 'Fakulteti su spremni da i tokom leta i vikenda održavaju nastavu i ispitne rokove koji nisu održani', nastavio je Đokić te 'ocenio da je potrebno pronaći novi model kako bi došlo do ispunjenja zahteva, za koje vlast tvrdi da su ispunjeni, a studenti da nisu, dodajući da je UB spreman da pomogne u tome'. 'Nemam mandat da pričam u ime studenata, ali ukoliko postoji volja, možemo da iniciramo da se pokrene neka forma dijaloga ka ispunjenju njihovih zahteva', zaključio je Đokić, a Insajder piše da je 'njegov govor ispraćen aplauzom na sednici Odbora'.

Ana Brnabić je pak uzvratila rektoru Đokiću da 'razume da podržava studente u plenumu i da je to legitimno, iako se ona sa tim ne slaže, ali da je problem što deo studenata koji želi da nastavi studiranje nema informacije kako da sačuva svoje statuse. Mi kao Skupština ne možemo da se mešamo u to, ali je na nama da pitamo kako će to biti rešeno. Radi se o stotinama hiljada ljudi i porodica u Srbiji'. Ponovila je i stav vladajućih da su 'zahtevi ispunjeni, a da studenti u plenumu smatraju da nisu' i dodala da trenutno 'ne postoji način sa kim će oni da razgovaraju i da kažu šta nije ispunjeno'. 'Skupština može da se organizuje i da bude neki medijator i da se vidi šta nije ispunjeno', nastavila je Brnabić i zaključila da 'zbog nepostojanja komunikacije, ovo može da traje u nedogled'.

Sudeći po pozivu pobunjenih studenata na generalni štrajk i trajat će. Da će se igra gluhih telefona u Srbiji nastaviti sugerira i odluka nastavnog kolektiva Fakulteta dramskih umetnosti da studentske zahtjeve preuzmu kao svoje. Profesor FDU-a IVAN MEDENICA u razgovoru za srpsku redakciju N1 televizije objavio je: 'Dakle, i mi smo ti, koji, kao nastavnici i saradnici, obustavljamo nastavne i ispitne aktivnosti, dok studentski zahtevi u potpunosti ne budu ispunjeni. Sada su to i zvanično zajednički zahtevi.' Profesori FDU-a konačno su, dakle, proglasili štrajk na svojem fakultetu, a profesor Medenica pojašnjava da su to učinili 'jer mi u ovoj zemlji imamo obrazovni sistem koji već dva meseca ne funkcioniše. Umesto da se preispita odgovornost onih koji su nadležni za funkcionisanje tog sistema, dakle ne samo za visoko, nego i osnovno i srednje obrazovanje, kreće se sa tezom da je sam taj sektor odgovoran za ono što mu se dešava. Pa nije. Odgovorna je država koja je dovela taj sektor u to stanje. Jer, kada bi se ispunili studentski zahtevi, blokade bi prestale i ti rizici (o kojima govori Ana Brnabić) ne bi postojali.' ■

Novi svjetski neredak

Od Trumpa strepe američki saveznici, s njim pregovaraju američki protivnici. Završava razdoblje neoliberalizma, a pokušava se uspostaviti protekcionistički nacionalizam. Niz dlaku mu ide i slaba Europa u kojoj bi mogao dodatno raspiriti nacionalizam i razbuktati stare sukobe

DONALD TRUMP je u ponedjeljak 20. siječnja, nakon što je četiri godine bio 45. predsjednik Sjedinjenih Američkih Država, postao 47. predsjednik. Inauguracija nijednog predsjednika SAD-a nije se iščekivala s takvom zebnjom i strahom kao njegova. Nemali broj naslova je i tjednima prije inauguracije koristio te imenice. Neposredno nakon što je prisegnuo potpisao je niz izvršnih uredbi kojima je potvrdio opravdanost straha i zebnje.

Sjedinjene Države bile su (ima već neko vrijeme da to baš i nisu) doživljavane kao svjetionik slobode koji ne bez razloga simbolizira Kip slobode. Predsjednik SAD-a bio je tituliran vođom slobodnog svijeta, a WINSTON CHURCHILL ih je za vrijeme Drugog svjetskog rata ne bez razloga nazvao arsenalom demokracije. Posljednjih desetljeća od novog američkog predsjednika, ne svakog u istoj mjeri, strepili su oni koje su Sjedinjene Države svrstale na svoju listu neprijatelja. Donald Trump i njegov multimilijarderski malj ELON MUSK ostvarili su nešto jedva zamislivo – od njih strepe njihovi saveznici i zagovornici

onoga što se, kolikogod to maglovito moglo biti, naziva tradicionalnim američkim vrijednostima, a što se utjelovljuje ponajprije u slobodama pojedinca i pravu na potragu za srećom.

Od toga što će Trump (pokušati) ostvariti od svojih najava strepe tradicionalni američki saveznici, susjedi i prijatelji SAD-a. Strepnju i strah izaziva, paradoksalno, predsjednik SAD-a koji u svom prvom mandatu nije započeo nijedan rat. Nasuprot njima, suparnici i neprijatelji SAD-a, poput Kine i Rusije, smatraju da su povratkom Trumpa u Bijelu kuću dobili barem čovjeka s kojim mogu razgovarati, vjerojatno i sklapati poslove. Potpredsjednik Kine HAN ZHENG dan prije inauguracije sastao se u Washingtonu s potpredsjednikom J. D. VANCEOM i Elonom Muskom. Trump Kini prijete visokim carinama (takvu je politiku, ne samo prema Kini, vodio i u prvom mandatu, a trošak carina ponajviše su plaćali američki uvoznici) i istodobno daje Musku zadatak da unaprjeđuje američko-kineske trgovinske odnose. Predsjednik Rusije VLADIMIR PUTIN otvoren je za dijalog s Trumpom o postizanju 'dugotrajnog mira' u Ukrajini, nije znano ka-

kvog, a taj bi mir vjerojatno u punom opsegu na svjetsko tržište vratio rusku naftu i plin.

Razloga za zabrinutost Trump je dao Kanadi od koje bi napravio 51. državu SAD-a. Od saveznice u NATO-u (što je i Kanada) Danske kupio bi Grenland jer je baš on, odnosno ono rudno bogatstvo koje se krije ispod arktičkog leda, ono što treba SAD-u i što Sjedinjene Države kao strateške sirovine moraju ne samo imati nego kontrolirati. Panami bi uzeo Panamski kanal (i on bi baš dobro došao SAD-u, a i dobro je kontrolirati svjetskostrateški važan kanal), a Meksiku bi svašta (završio bi izgradnju zida, uveo posebne carine, poslao Nacionalnu gardu na granicu), a već prvog dana potpisao je izvršnu uredbu kojom je Meksički zaljev za potrebe svoje administracije preimenovao u Američki zaljev.

Europske saveznice SAD-a, okupljene u EU i NATO, najavljuju da će se Trumpu prilagoditi kako se on na njih ne bi previše ljutio. STÉPHANE SÉJOURNÉ, potpredsjednik Europske komisije i povjerenik za industriju, na dan inauguracije najavio je da će EU predložiti Trumpu povećanje ulaganja u obranu, a zauzvrat traži od Trumpa da ne pokreće

trgovinski rat protiv EU-a. Dakle, EU najavljuje da će predložiti nešto što je isključiva ovlast njenih članica (troškovi obrane), što će članice i platiti, većina će tog povećanog izdvajanja biti isplaćena američkom vojno-industrijskom kompleksu, a zauzvrat će dobiti stanje kakvo ima sada. Glavni tajnik NATO-a (kojemu je Putin napadom na Ukrajinu dao novi smisao) MARK RUTTE dodvoravanje Trumpu manifestirao je nedavnom izjavom da bi članice izdvajanje za obranu morale povećati na 3,7 posto BDP-a (aktualni cilj koji je postavio još BARACK OBAMA, a na kojem je inzistirao Trump u prvom mandatu je dva posto) inače stanovnici članica mogu početi učiti ruski ili planirati selidbu na Novi Zeland. Tu izjavu Rutte nije dao na nekom forumu NATO-a nego u odborima za vanjsku politiku i obranu Europskog parlamenta, što samo pokazuje koliko nevažnima smatra same članice. Zašto bi trebali početi učiti ruski, dakle jezik države čija vojska ne može poraziti ni Ukrajinu nije pojasnio.

Sve te najave i izjave posljedica su goleme promjene koju nosi Trump. Razdoblje globalnog neoliberalizma koji su SAD obilježile dominacijom i željom za globalnim namećanjem je završeno, započelo je, što se tiče Washingtona, razdoblje protekcionističkog nacionalizma. Svjetonazorski elementi neoliberalizma (poštivanje ljudskih prava kao kriterij prihvaćanja režima, slobodno kretanje radne snage i kapitala, rodna, rasna i etnička jednakopravnost, multikulturalizam i drugo) odavno su u krizi ili su pokopani (s multikulturalizmom to je verbalno učinila ANGELA MERKEL). Ponešto je preostalo: nejednako raspoređen porezni teret (koji pogoduje bogatima, posebno onima čije se

Nova američka administracija nema kozmopolitske, nego kozmičke ambicije. Musk i dalje fantazira o teraformiranju Marsa. Njemu i Trumpu svijet nije dovoljan, a i svemir bi trebalo privatizirati

bogatstvo mjeri u stotinama milijardi dolara), niske porezne stope, ideja deregulacije i posljedičnog smanjivanja područja u kojima država djeluje. Međunarodno pravo i međunarodne i međuvladine institucije Trumpa ne zanimaju. Ako nisu u njegovoj službi one mu smetaju, pa će poraditi na njihovom diskreditiranju i slabljenju. Prvog dana povukao je SAD iz Pariškog klimatskog sporazuma, a potom i iz Svjetske zdravstvene organizacije.

SAD ubrzano odustaje od DEI (raznolikost, jednakost, inkluzivnost) politike pri zapošljavanju i u privatnim tvrtkama i u javnom sektoru. Ta je politika trebala omogućiti pripadnicima manjina (rasnih, rodnih, etničkih) da lakšim zapošljavanjem ostvare jednakost ili barem smanje nejednakost. I prije inauguracije niz je velikih kompanija (Meta, McDonald's, JPMorgan Chase) najavio da odustaje od takve politike. Njome se, tvrde Trump i trumpovci, zapošljavaju nesposobni koji posljedično štete efikasnosti i profitu. Od ideje pravednosti i barem formalne

Predsjednik Trump i potpredsjednik Vance sa suprugama na balu za vrhovnog zapovjednika – ne donosi mir nego mač (Foto: Daniel Cole/REUTERS/PIXSELL)

jednakosti u šansama u zapošljavanju brzo se odustalo.

Trumpov protekcionistički nacionalizam svodi se u osnovi na nešto jednostavno – poželjno je samo ono što je dobro profitu američkih kompanija i što, navodno, doprinosi broju radnih mjesta u Americi. Mogu se očekivati smanjivanja budžetskih izdvajanja za jačanje demokracije, civilnog društva, pravosuđa i drugog u zemljama koje po donedavno važećem standardu nisu bile dovoljno demokratske i slobodne jer to je nepotreban trošak.

Sve se to događa u času kada je stanje u Europi loše. Europska komisija više nalikuje na poklonstvenu delegaciju koja radosno maše Trumpu, nego na tijelo koje bi trebalo operativno voditi EU. Francuska trenutačno ne zna tko joj glavu nosi, Njemačka baš i ne zna tko će joj je nositi, ali je izvjesno da bi pogled na tu glavu mogao izazvati okretanje vlastite glave na drugu stranu, a u Italiji je stanje već takvo. Europska unije okuplja za današnji svijet male države (najmnogoljudnija Njemačka ima manje stanovnika od Vijetnama) ubrzano opadajuće moći u svakom pogledu. Njena ekonomska moć slabi ne samo zbog snažnog, višedesetljetnog rasta izvaneuropskih ekonomija. Njena moć privlačenja, kakva je itekako postojala prije dvadesetak godina, kao mjesto najvišeg životnog i socijalnog standarda, pravne sigurnosti i zaštićenosti pojedinca, danas je takva da na djelovanje ne može motivirati ni Srbiju. Njena meka moć, sposobnost djelovanja za promjenu u demokratskom smjeru bez primjene oružane sile, skromna je i jedva zamjetna. Jedini koga povremeno može motivirati su pojedine postsovjetske države, što sa sobom nosi izgledan težak unutarnji sukob (u manje lošoj varijanti) između proeuropskih i proruskih grupacija. Među rijetkim faktorima koji se otvoreno protive Trumpu, posebno njegovoj politici prema migrantima, je papa FRANJO.

Trumpova jasno iskazana namjera nepoštipavanja međunarodno priznatih granica, saveznika SAD-a u NATO-u, prezir spram međunarodnog prava, izazvali su jedinstvenu reakciju Francuske, Njemačke i Španjolske. Čelnici tih država zgroženi su primjerice Trumpovim planom za Grenland, uz Dansku su. Područje na koje će igrati tandem Trump-Musk ne bi li razbili kakvu-takvu koheziju europskih država su trgovina i tehnologija. Tandem će voditi beskrupuloznu 'zavadi i vladaj' politiku čime itekako rastu šanse za ubrzano raspirivanje nacionalizma u Europi, obnovu starih rivalstava, natjecanje u dodvoravanju Trumpu, a u tom bi slučaju europske države bile lak plijen. Da bi se to postiglo, važno je ovladati Bruxellesom. Mađarski premijer VIKTOR ORBÁN u svom je oduševljenju Trumpom već najavio zauzimanje Bruxellesa. Novi val nacionalizma u Europi u punom je jeku, a svoju će potvrdu, po svemu sudeći, dobiti za manje od mjesec dana na parlamentarnim izborima u Njemačkoj. Stranke krajnje desnice u posljednje su tri godine ušle u vlade Švedske, Finske, Hrvatske, u Nizozemskoj nemaju premijera, ali imaju većinski udio u vladi, da navedemo države koje još nismo. O tome što bi ubrzano raspirivanje nacionalizma u europskim državama, imajući na umu njegove razorne posljedice u povijesti, moglo značiti bolje je i ne (po)misliti.

Nova američka administracija nema kozmopolitske, ona ima kozmičke ambicije. Musk i dalje fantazira o (skorom) teraformiranju Marsa. No, iza te priče kojom javnost zabavlja godinama krije se nešto mnogo dublje i opasnije. Njemu i Trumpu svijet nije dovoljan, a i svemir bi trebalo (ubrzano) privatizirati. Čak i ne za račun Sjedinjenih Američkih Država nego za račun kompanija koje imaju sjedište u SAD-u. Plutokracija će biti važna odrednica Trumpovog vladanja. ■

Mešetar tuđim nekretninama

Većina analitičara smatra da Trump nije 'ozbiljan' kad govori o Kanadi, Grenlandu i Panamskom kanalu. Te najave, gledano kao cjelina, trebaju doprinijeti američkoj dominaciji u svijetu, pa Trump deklarativno traži više od onoga što želi kako bi ostvario stvarne ciljeve

NA konferenciji za novinare koju je održao desetak dana prije inauguracije, DONALD TRUMP odgovarao je i na pitanja koja se tiču njegovih ekspanzionističkih ambicija, odnosno najava da će anektirati Kanadu, Grenland i Panamski kanal. Tom je prilikom te prijetnje ponovio, uz argumentaciju koja glasi otprilike ovako: 'Vlasništvo i kontrola SAD-a nad Grenlandom apsolutno su nužni u svrhu Nacionalne Sigurnosti i Slobode u Svijetu' (velika slova Trumpova); Panamski kanal treba vratiti pod kontrolu SAD-a jer Panama Americi nameće nepravedno visoke pristojbe i kanalom 'ilegalno upravljaju kineski vojnici', dok se cijela priča oko aneksije Kanade zavrtila još u studenom, kada je Trump s kanadskim premijerom u ostavci JUSTINOM TRUDEAUOM pregovarao o carinama, pa zaključio kako bi za Kanadu najbolje bilo da 'postane 51. američka država'. Usto, najavio je i da će SAD promijeniti ime Meksičkog zaljeva u Američki zaljev jer je to 'prikladno' i 'dobro zvuči', rekavši i da 'ne može isključiti upotrebu vojne ili ekonomske sile' kako bi te planove realizirao. Većina analitičara ne smatra da

je Trump 'ozbiljan' oko ovih najava, čemu ide u prilog i činjenica da je on na inauguraciji u ponedjeljak govorio samo o planovima koji se tiču južne američke granice. No isto tako, sve te najave zajedno imaju smisla kada ih se promatra kao cjelinu koja bi trebala doprinijeti američkoj ekonomskoj i vojnoj dominaciji u svijetu, pa stoga američki predsjednik, nagađa se, igra igru čiji je cilj deklarativno tražiti više od onoga što realno želi i očekuje kako bi na taj način ostvario svoje stvarne ciljeve.

Kada je u pitanju Grenland, najveći otok na planetu i autonomni teritorij u sastavu Danske od 1953. godine, Trump nije jedini koji je za njega zainteresiran otkad je globalno zatopljenje tamo počelo otapati ledenjake i time otvarati potencijalne nove pomorske rute i pristup njegovim bogatim prirodnim resursima. Štoviše, 1996. godine osnovano je Arktičko vijeće od osam država čiji se teritoriji protežu sjeverno od arktičkog kruga i koje stoga na taj teritorij polažu pravo. Među njima su SAD, Kanada, Rusija i sjeverne evropske zemlje, a sve one imaju manje ili više eksplicitne pretenzije na to područje, jednako kao i Kina iako nije arktička zemlja.

Arktičko vijeće, koje se prestalo sastajati nakon početka ruske agresije na Ukrajinu, financiralo je geološka istraživanja koja su pokazala da su tamo velike rezerve zlata, nikla, bakra, dijamanta i metala s egzotičnim imenima kao što su neodimij, cerij i lantan. Osim metala koji se koriste u modernoj tehnološkoj industriji, pretpostavlja se da se tamo nalazi i oko 90 milijardi barela nafte i 30 posto neotkrivenih zaliha prirodnog plina. Uskoro se očekuje i da ledenog pokrivača oko Grenlanda tijekom ljetnih mjeseci uopće neće biti, što će otvoriti dvije nove pomorske rute od Evrope do Azije. Obje će biti oko 5.000 kilometara, odnosno tjedan dana kraće od one koja prolazi Sueskim kanalom.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata SAD je na Grenlandu imao zračnu bazu Thule, koja je sada svemirska baza Pituffik, a 2020. godine, u Trumpovom prvom mandatu, u glavnom gradu Grenlanda Nuuku ponovno je otvoren američki konzulat nakon skoro 70 godina. Istovremeno, iako nije arktička država Kina je na Grenlandu pokušala realizirati nekoliko velikih infrastrukturnih investicija kao što su aerodromi i rudnici, no pod pritiskom SAD-a danska je vlada blokirala te projekte.

Na svom dijelu Arktika Rusija je pak tijekom zadnjeg desetljeća ponovno otvorila više od 50 vojnih baza, pa ih sada ima dvostruko više nego arktičke članice NATO saveza zajedno, a neke od njih locirane su izrazito blizu Kanade i Aljaski. Također, početkom prošle godine NATO je na području Arktika održao najveću zajedničku vojnu vježbu od završetka hladnog rata, u kojoj je sudjelovalo 20 tisuća vojnika i više od 50 vojnih brodova i 100 borbenih aviona iz 13 zemalja. Kanada i Danska, koje su ranije bile zapustile ulaganje u vojnu infrastrukturu na svojim dijelovima sada to čine, pa je jasno zašto u zahuktaloj utrci u naoružanju na Arktiku Trump želi prestići ostale. Ako bi to pokušao učiniti silom, otvorilo bi se pitanje kako će reagirati ostale NATO članice s obzirom na to da je Danska jedna od njih, pa Trump zasad, čini se, karte stavlja da općiju da će se Grenlandani, njih 57 tisuća, na

Múte Egede i Mette Frederiksen (Foto: News Oresund/Wikimedia Commons)

izvjesnom skorašnjem referendumu odlučiti za neovisnost od Danske, što je danska premijerka METTE FREDERIKSEN obećala poštovati. No grenlandski premijer MÚTE EGEDE rekao je više puta da Grenland nije na prodaju, dok je predstavnica inuitske zajednice MAYA SIALUK bila još eksplicitnija: 'Nismo se još oporavili od kolonizacije koja je trajala 300 godina, a sada nam dolazi neki bijeli tip koji govori da će nas kupiti'.

NEKI američki ekonomisti nagađaju i da bi nekretninski mešetar Trump Grenland zaista mogao pokušati kupiti kao što inače kupuje nekretnine, a po uzoru na slučajeve iz prošlosti kada je SAD od Rusije kupio Aljasku (1897. godine) i Djevičanske otoke (1917.) upravo od Danske. Aljaska je koštala 150 milijuna dolara današnje vrijednosti, a Djevičanski otoci 675 milijuna, dok hipotetska cijena Grenlanda varira od nekoliko desetaka milijardi ako se gleda samo površina teritorija (bivši ekonomist njujorških Federalnih rezervi), do 1,1 bilijuna kada se uračunaju prirodni resursi (Financial Times). Spominje se i mogućnost formiranja 'slobodne asocijacije' Grenlanda i SAD-a, kojom bi se navodno očuvao suverenitet otoka, aranžman kakav potonja kolonijalna sila već ima s pacifičkim državama Mikronezijom, Palauom i Maršalovim otočjem.

Kada je u pitanju Panamski kanal, Trump je, kao što je spomenuto, rekao da Panama SAD-u naplaćuje pretjerano visoke pristojbe te pozvao na ukidanje, iako se ne zna kako

Grenlandski premijer Múte Egede rekao je više puta da Grenland nije na prodaju, dok je predstavnica inuitske zajednice Maya Sialuk bila još eksplicitnija: 'Nismo se još oporavili od kolonizacije koja je trajala 300 godina, a sada nam dolazi neki bijeli tip koji govori da će nas kupiti'

točno, sporazuma iz 1999. godine kojim je Panama dobila punu kontrolu nad kanalom. Predsjednik Paname JOSÉ RAÚL MULINO rekao je, međutim, da su pristojbe jednake za sve države koje se koriste kanalom te da je Uprava za Panamski kanal 2023. zaista podignula pristojbe, ali za sve jednako i to zbog suše izazvane klimatskim promjenama zbog kojih je reducirana volumen prometa kako bi se štedjele zalihe vode. Kanalom, osim toga, ne upravljaju 'kineski vojnici' već navedena državna agencija, čiju upravu imenuje vlada, dok jedna kineska, odnosno hongkonška kompanija, CK Hutchison Holdings, upravlja dvjema lukama. 'Za boga miloga, u kanalu nema kineskih vojnika', rekao je također Mulino, dok analitičari pretpostavljaju da Trump ovim prijetnjama od Paname pokušava iskamčiti jeftinije pristojbe za SAD i bolju suradnju na zaustavljanju ilegalne imigracije iz Latinske Amerike.

Što se pak tiče Kanade, Trumpova sugestija da se ona sjedini s SAD-om također bi mogla biti povezana s njegovom namjerom uvođenja carina na uvoz robe iz Kanade, a dobar dio analitičara te prijetnje opisao je kao obično trolanje. Velika većina Kanadana, njih više od 80 posto, nije zainteresirana za takve eksperimente, a čak je i libertarijanski Institut Cato konstatirao da bi aneksija Kanade SAD-u donijela svakojake probleme s obzirom na to da se radi o zemlji s politički značajno liberalnijim stanovništvom, pritom i s rastućim problemom secesionizma u frankofonij pokrajini Québec.

Brookings Institution, još jedan konzervativni trust mozgova, smatra da su sve te

Američka Svemirska baza Pituffik (bivša Zračna baza Thule) na Grenlandu (Foto: RITZAU SCANPIX/REUTERS/PIXSELL)

Trumpove izjave taktika kojoj je cilj 'deзорijentirati pregovaračkog partnera i zastrašiti ga kako bi dobio bolji deal za svoje prave ciljeve'. DAN HAMILTON iz te institucije smatra da se Trump tu naslanja na Monroevu doktrinu od prije dva stoljeća, koja se koristila i u 20. stoljeću, kako bi se evropske sile držale podalje od zapadne hemisfere. U slučaju Grenlanda i Paname taj 'pravi' cilj, kaže Hamilton, izgledno je držati podalje Kinu te povećati američko vojno prisustvo i pristup kritičkim mineralima na Grenlandu.

Prema nekim drugim politolozima Trump se ne služi doktrinom JAMESA MONROEA nego jednog drugog bivšeg predsjednika, RICHARDA NIXONA, koji ju je pak preuzeo iz makijavelizma. Nixonova 'teorija ludaka' sastoji se od uvjeravanja protivnika da je protagonist, u ovom slučaju Trump, sposoban za raznorazne ludosti kako bi time izazvao strah i prednost u međunarodnim odnosima. Nixon se time služio u hladnom ratu protiv Rusije i njezinih saveznika, prijeteci nuklearnim napadom, no profesor međunarodnih odnosa na Sveučilištu Tufts DANIEL DREZNER vidi jednu bitnu razliku. Trump je za razliku od Nixona istinski nepredvidiv, a konceptualna greška u njegovom pristupu je ta da 'ako se cijelo vrijeme ponašao iracionalno', kaže Drezner, 'više ti nitko neće vjerovati da ćeš, jednom kada se s protivnikom dogovoriš, taj dogovor i ispoštovati'. ■

Dobrodošli u onlinegarhiju

Možda smo tek nedavno primijetili da se čitava ta stvar s internetom zagovнала, ali sranje se sprema odavno. Nedostajao je samo posljednji korak: da se gospodari interneta udruže s gospodarom politike, da se oligopolisti prometnu u oligarhe. A one koji u politiku ulaze kao imperatori korporacija u politici rijetko zanima demokracija

Je li se i vama pokvario internet? Ne mislim na to da ste ostali bez veze, nego da je i s vezom postao bezveze? Pitam jer sve više korisnika prijavljuje kvar: 'teorija mrtvog interneta' u optjecaju oje već nekoliko godina, a kaže da su mrežom umjesto ljudi zavladaali botovi, dok drugi radije govore o 'zombi internetu' na kojem tumaramo i mi i botovi i umjetna inteligencija, pri čemu nikome više nije jasna razlika. Kanadsko-britanski pisac CORY DOCTOROW skovao je 2022. pojam *enshittification* – kod nas ga znaju prevesti kao *posranjivanje*, ali mogli bismo jednostavno reći i da se stvar zagovнала – kako bi opisao nešto slično. 'Evo kako platforme umiru', kaže Doctorow. 'Prvo su dobre prema svojim korisnicima. Zatim iskorištavaju te korisnike u korist svojih poslovnih klijenata. Konačno, iskorištavaju poslovne klijente ne bi li same sebi prigrabile svu vrijednost.' MATKO VLAHOVIĆ u nedavnom tekstu 'Trulež digitalnog kapitalizma' na portalu Kulturpunkt sve ovo lijepo sumira: 'Internet doista sve više počinje sličiti automatiziranom šoping centru gdje je svaki kutak osmišljen tako da iz korisnika ca izvuče što više vrijednosti.' Krenuli smo dakle od ideje digitalne demokratske agore, razmjene informacija i stavova, radoznalog istraživanja, a završili u eri *doomscrollinga*, svemoćnih al-

goritama, prikriivenog oglašavanja, umjetno generiranih videa i terora notifikacija. Očekivali smo intelektualne avanture ili barem dobru zabavu, a sve smo češće samo tupi, bijesni ili anksiozni.

Da se nešto zaista promijenilo u *online* iskustvu potvrdio je nedavni izbor Oksfordskog rječnika za najvažniji pojam godine: znate već da on glasi 'brain rot', pa bi možda preciznije bilo reći da je promjenu *online* iskustva potvrdilo to što je izbor nadaleko odjeknuo. Internetski arheolozi otkrili su nam da je 'trulež mozga' izvorno ustvari autoironična kovanica 'digitalnih nativaca', onih generacija klinaca koji su rođeni u *online* okruženju pa su naučili skrolati prije nego čitati, ali već to što se kovanica ovako brzo proširila govori nam da se nipošto ne tiče samo digitalnih nativaca nego i nas, staromodnih digitalnih nativaca. Doduše, ako poput mene imate uvrnuti fetiš na izbore za riječ godine, nešto ste mogli naslutiti unatrag barem dvije sezone, otkako su svi angloamerički izbori nakačeni na internetske pojmove. Collins je tako 2023. odabrao 'umjetnu inteligenciju', a Cambridge Dictionary njenu sablasnu naviku da 'halucinira', odnosno da insistira na pogrešnim ili potpuno izmišljenim informacijama. Merriam-Webster se iste godine odlučio za 'autentično', pojam koji je – ironično – dobio na važnosti u

paralelnom univerzumu društvenih mreža i internetskih *celebrityja*, e da bi za glavnu riječ sljedeće, 2024. godine proglasio 'polarizaciju', što se naravno ne bi dogodilo bez Twittera, TikToka i Facebooka. *Enšitifikaciju* našeg prijatelja Doctorowa izabrao je American Dialect Society 2023., a već iduće ona pobjeđuje opet, po glasovima publike i po glasovima žirija, na stranicama australskog Macquarie Dictionaryja. I tako dalje, i tako dalje, sve dalje od stvarnog svijeta: da budem potpuno iskren – autentičan, reklo bi se – dugo me zbunjivala ta opsesija američkih, australskih i engleskih rječnika *online* kulturom. Svijet se ozbiljno ljulja, međunarodni poredak se urušava, ekstremna desnica maršira, gledamo genocid u Gazi i ratne sukobe na pet kontinenta, vodi se mrtva trka između ekološke kataklizme i nuklearne katastrofe, a ovi uzeli smartfone, laptope i tablete pa haluciniraju li ga, haluciniraju. Dugo me, reko, to zbunjivalo. A onda je sve sjelo na svoje mjesto.

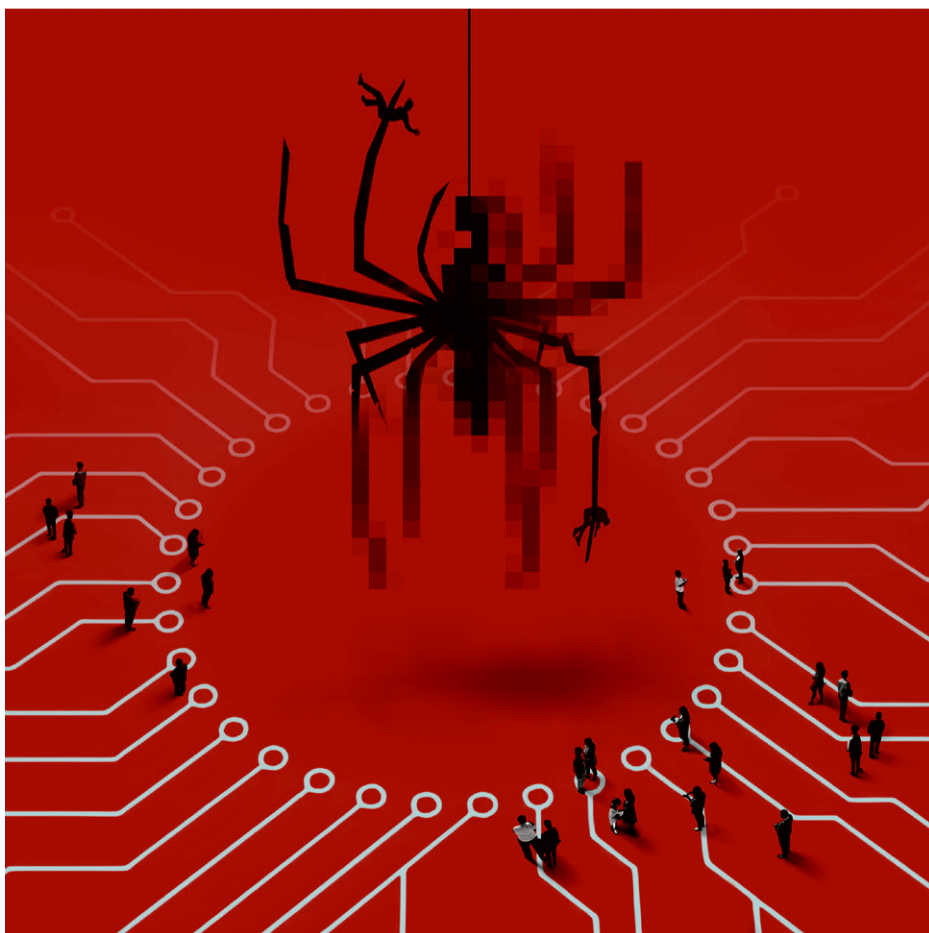
Jer u ponedjeljak, 20. januara, uoči Svjetskog ekonomskog foruma u Davosu, Oxfam – međunarodna mreža udruga posvećenih borbi protiv siromaštva – tradicionalno objavljuje svoj izvještaj o globalnoj ekonomskoj nejednakosti. Ondje doznajemo da je ukupno bogatstvo milijardera – njih nešto više od 2700, koliko ih na svijetu ima – prošle godine naraslo za oko dva bilijuna dolara, povećavajući se trostruko brže nego godinu ranije. Iz takvog ubrzanja bogaćenja najbogatijih među nezamislivo bogatima slijedi prognoza: već za koju godinu dobit ćemo prvog bilijunera u povijesti, a unutar iduće decenije imat ćemo ih čak petoricu. Favoriti su odavno poznati. Eno ih na Bloombergovoj listi, koja u dnevnom ritmu prati novčanu vrijednost najmućnijih ljudi na – za sada samo ovoj – planeti. Uvjerljivo prvi je ELON MUSK s oko 450 milijardi dolara, ozbiljno zaostaje JEFF BEZOS sa skromnih 245, njega u stopu prati MARK ZUCKERBERG s oko 220... Shvaćate što hoću reći: ono što je, osim dvanaestoznamenastih iznosa na računu, zajedničko svoj trojici jest da su svoje bogatstvo, u potpunosti ili barem dijelom, zgrnuli *online*. Pa i četvrti, LARRY ELLISON, suosnivač je i direktor multinacionalnog kompjuterskog mastodonta Oracle; među prvom desetoricom, na kraju krajeva, čak osmorica dolaze iz IT-sektora. Svijetom, ukoliko, vlada digitalna ekonomija.

Dobro, ajde, to i nije neka vijest. Novo je da digitalna ekonomija odnedavno ne vlada samo svijetom, nego i Sjedinjenim Američkim Državama: točno na dan izlaska Oxfamovog izvještaja, na predsjedničkoj inauguraciji DONALDA TRUMPA u prvom smo planu gledali, poredane kao na Bloombergovoj listi, Muska, Bezosa i Zuckerberga. Njihova zajednička fotografija već je antologijska. Pisali smo više

puta o svoj trojici u ovim novinama, pisali smo i da nisu sasvim isti, ali da ih podjednako veže Trumpova politička moć: na njihovu korist koliko i na njegovu. Pišu o njima trenutno i toliki drugi. Točno o tome ustvari govorim: najednom je i najuvjerenije umjerenim i najumjerenije uvjerenim medijima postalo jasno da nešto ozbiljno ne štima onda kada se trojica daleko najbogatijih ljudi na svijetu postroje uz desnog ekstremista izabranog da vodi najmoćniju državu. Najednom je nestala iluzija Zapada na kojem liberalna demokracija raste spontano iz humusa slobodnog tržišta. Najednom se termin 'oligarsi' ne koristi isključivo uz pridjev 'ruski'.

Nije li to lijepa podudarnost: baš nekako u vrijeme kada smo shvatili da nam se internet pokvario i zagovnao, shvaćamo da su gospodari istog tog interneta postali moćniji nego ikada. Tamo botovi, algoritmi i *ragebait*, ovdje *onlinegarhija*. Tko god je, doduše, od početka sumnjao u priču o slobodnom internetskom tržištu, liberalnim zapadnim vrijednostima i podjednakoj prijetnji lijevih i desnih ekstremista, taj se danas ne čudi previše. Još od devedesetih godina prošlog stoljeća, najkasnije od Zakona o telekomunikacijama BILLA CLINTONA iz 1996., internetska mreža, prethodno izgrađena javnim sredstvima, prepuštena je tržištu, a tržištima – nasuprot mitovima njihovih propagandista – uglavnom upravlja nekolicina kompanija. Logika oligopola je neumoljiva. I nikada ne radi u korist mušterija. Zato će, uostalom, američki povjesničar HOWARD ZINN još 2003., u proširenom izdanju antologijske 'Narodne povijesti SAD-a', prevedene i kod nas, zapisati da je Clintonov zakon omogućio 'nekolicini korporacija' da 'povećaju svoju moć', a s njom i 'kontrolu informacija'. Zato će mediolog ROBERT W. MCCHESENEY u briljantnoj 'Digitalnoj isključenosti', također prevedenoj na naš jezik, zapisati da je taj zakon zadao 'simbolički *coup de grâce* javnom interesu', žrtvujući demokratski potencijal interneta profitima digitalnih giganata. Zato će s vremenom čak i najzagriženiji pobornici komercijalizacije priznati da se mreža pretvorila u igralište nekolicine kompanija koje ondje rade ono radi čega kompanije postoje: izvlače maksimum zarade za svoje investitore i vlasnike, bez obzira na sve ostale.

Možda smo, drugim riječima, tek nedavno primijetili da se stvar zagovнала, ali sranje se sprema odavno. Nedostajao je samo posljednji korak: da se gospodari interneta udruže s gospodarom politike, da se oligopolisti prometnu u oligarhe. A one koji u politiku ulaze kao imperatori korporacija u politici rijetko zanima demokracija. Hoću reći: lako za to što vam se pokvario internet. Jer čini se da nam se pokvario svijet. ■

Trg revolucije u Havani

Grad s nogom od šećera i nogom od soli

Kafići i restorani u Havani otvoreni su gotovo isključivo za turiste. Kubanci se družu po parkovima i trgovima, na igralištima i ispred zgrada. Ili ostaju doma. Procjenjuje se da je od 2021. Kubu napustilo oko dva milijuna ljudi, čime je populacija spala na manje od devet milijuna, od čega više od dva milijuna još uvijek živi u Havani

JEDAN popravlja klavire, drugi bježi od rata. Popravljajući klavira izbjeglicu tumači koliko je taj rat u njegovoj zemlji zajeban. Izbjeglica odgovara da mu je dobro poznata kompleksnost situacije, popravljajući klavira nudi procjenu da neće lako sve to nabolje. Popravljajući klavira je Nijemac, izbjeglica je Ukrajinac. Sjede u redu ispred nas u avionu

koji slijeće u Havanu. Mir avionu ovom – ovo nije uvod u loš vic, već puka putnička opservacija. Nijemac na Kubu dolazi godinama, a Ukrajinac je, kao i nama, prvi put.

Stižemo u predvečerje, dva dana prije nove godine. Kroz avionski prozorčić teško je pojmiti kolika je i dokle se proteže Havana, jer nas ne dočekuju širom raspaljena svjetla velegrada. Ulice kojima nas prema centru

vozi taksist skoro su potpuno mračne – tek iz pokoje kuće titra svjetlo. Smještene smo u Staroj Havani, jezgri grada svjetski poznatoj po impresivnoj mješavini kolonijalne arhitekture. Već na prvu slutimo da će nam grandiozna arhitektura najmanje od svega u nadolazećim danima plijeniti pažnju. U oči nam prvo upadaju psi lualice. Čine se opuštene i solidno uhranjene.

Tražimo prvu birtiju koja radi – ispada da takvih iza deset sati navečer i nema previše. Prolazimo pokraj malog parka, a vlažni zrak odasvud miriše biljkovito. Najbliže tom olfaktornom osjećaju u Zagrebu bi bio Maksimir poslije kiše. Po putu nas zaustavlja mlada žena i pita imamo li kakvih lijekova da udijelimo – brufena, paracetamola, bilo čega. Pitanje je to koje ćemo čuti svakoga

Pogled na centralnu
Havanu iz Casablance

dana, maltene na svakom koraku. Sjedamo u kafić u kojem koktele ispija desetak turista, a domaće i inozemne hitove uživo svira mali bend. Pijemo prve pive (neloša domaća marka Cristal) i *mojito* koji stiže u čašama u obliku lubanje.

Izjutra kroz prozor promatramo kvart na danjem svjetlu. Dio Stare Havane u kojem se nalazimo jedan je od derutnijih. Zgrade su zapuštene, izjedene vlagom, a jedina uglancana na vidiku je El Capitolio. Izgrađen 1929. po uzoru na Capitol u Washingtonu, i dalje izgleda *oh so white*. Nebo nad Capitoliom je tmurno, pa tumačimo da nam ne gine kiša, ali brzo se razdanjuje i sunce preuzima primat. Suncu unatoč, za Kubance je ovaj period godine pravo zimski i s ulice se čuje kako jedni drugima na 25 stupnjeva Celzijevih komentiraju da je jako hladno.

Duž ulice su izneseni štandovi na kojima se prodaje sezonsko voće i povrće: pretežit kupus, salata kristalka, juka, taro, papaja, plantana, guava i karambola. Jedan stariji

Pozitivno je još uvijek naše zdravlje i obrazovanje, a negativno je da bazične usluge za građane zapravo kreditiraju industriju turizma. Kubanska vlada ulaganja usmjerava u turizam, prolazimo tranziciju, tihi privatizaciju. Problem na Kubi nije manjak kapitalizma, nego sve manje socijalizma – govori penzionerka Lurdis

čovjek prodaje dnevne novine Granma, glasilo komunističke partije koje se štampa od 1965. godine. Škicamo glavne teme u broju – kontinuitet Kubanske revolucije, genocid u Gazi, rat Ukrajine i Rusije. Drugi stariji čovjek, u šarenoj košulji i s papigom na ramenu, pita imamo li kakav slatkiš da mu poklonimo.

U plastičnoj kesi koju drži na koljenima mlada žena nudi plavo-bijele paketiće cigareta Criollos, jeftinijih i omiljenih među domaćim uživateljima duhana. Bez filtera, *fuerte*, upozoravaju bijelce svi. One druge cigare o kojima priča cijeli svijet Kubanci ne puše, za njih su apsolutno preskupe. Ništa Cohiba, samo Criollos! Na ulici upoznajemo ROBERTA, profesora matematike u pedesetim godinama života. Daje nam svoju adresu i poziva da dodemo na piće navečer, pozdraviti Staru godinu. Bit će sami njegova partnerica NANCY i on, njihove kćeri Novu godinu dočekuju kod bake. Obecavamo da ćemo svratiti.

Prolazimo pokraj lijepog centralnog havanskog parka ispred kojeg je impresivna redaljka ulaštenih američkih *oldtimera* u kojima se nudi *paseo* gradom, i pružamo korak dalje do kineske četvrti. Prvi su Kinezi na Kubu stigli sredinom 19. stoljeća na robovski rad u industriji šećera. Oko 125 tisuća ih je stiglo na otok od 1847. do 1874. godine. S vremenom se dio uspio osloboditi i počeli su uzgajati male parcele zemlje u Havani. Među ostalim, zaslužni su za uzgoj prvih manga na Kubi. Kubanska kineska zajednica porasla je krajem 19. stoljeća dolaskom Californiosa, Kineza koji su napuštali SAD zbog još gore diskriminacije i rasizma u toj zemlji. Mnogi su se Kinezi borili u ratovima za neovisnost Kube, a danas je kineska četvrt mješavina različitih migrantskih zajednica.

Ugodnim cvrkutom po gradu nas prate male, posve crne ptice. Liče na kosove. Doznajemo da se zovu *chinchilín* i da izvorno potječu s Velikih Antila, ali ih ima i na drugim karijskim otocima. Ulični prodavači raznose šećerom posute vrpce uvijenog prženog peciva koje nalikuju na kroštule, slane prutiće prženih plantana, prhke kekse punjene guavom. U nosnicama ostaje primamljiv miris ulja zagrijanog na visokoj temperaturi. Po gradu ne uočavamo nikakve posebne pripreme za doček Nove godine. Kafići i restorani koji rade otvoreni su gotovo pa isključivo za turiste, s europskim su cijenama domaćem stanovništvu posve nepristupačni. Kubanci se okupljaju i druže

po parkovima i trgovima, na igralištima i ispred zgrada. Ili ostaju doma. Procjenjuje se da je od 2021. do danas Kubu napustilo oko dva milijuna ljudi, čime je otočka populacija spala na manje od devet milijuna stanovnika, od čega više od dva milijuna još uvijek živi u Havani.

U SKROMNOJ ponudi u marketima uočavamo jabuke izložene kao premije, uz kutiju čipsa ili kakvu čokoladnu pločicu. Jedna jabuka košta tristo pesos, oko jedan euro. Ljudi ih inače znaju poklanjati za Novu godinu za sreću, ali izgleda da će se ove godine slabo darivati. Potvrđuju nam to i Roberto i Nancy, na čija vrata s rumom i pivama kucamo u predvečerje. Kažu nam da su se taman spremali na spavanje, mislili su da smo odustale od dolaska. Uvode nas u svoj minijaturni dom u kojem žive s dvije kćerke osnovnoškolke. Uz fotelje je naguran stroj za izradu ključeva, za kojim oboje svakodnevno rade. Taj ih fuš spašava, jer im redovne plaće nisu dovoljne za bazično preživljavanje. Roberto kao profesor matematike u osnovnoj školi zarađuje 10 eura mjesečno, a Nancy kao učiteljica salse još manje.

— Plaću nam država isplaćuje u pesosima kojima vrijednost iz dana u dan varira, a neki dućani više ni ne prihvaćaju plaćanje u nacionalnoj valuti, pa to stvara dodatni problem – objašnjava Roberto.

Nancy priča kako hranu za kćeri kuha unaprijed za čitav tjedan – rižu i najjeftiniju piletinu ili ribu – jer želi da ih čeka kuhan obrok dok ona i Roberto obavljaju fuševe. Kako su rezovi struje i vode svakodnevica, dnevna je rutina prilagođena periodima u kojima su struja i voda dostupni, pa se tako ustaju u četiri sata ujutro da obave sve vodno intenzivne poslove.

— Turisti su prioritet, za hotele ima i struje i vode. A oni si mogu priuštiti i agregate i spremnike vode koji su im stalno na raspolaganju – kaže Nancy.

Ipak, Roberto dodaje da neke stvari na Kubi još uvijek funkcioniraju mnogo bolje nego drugdje na svijetu, a to su pristup javnom zdravstvu i javnom obrazovanju.

— Na Kubi zapravo nema velikih klasnih razlika. Da, izdvaja se jedan mali dio političke elite i onih koji profitiraju od turizma, ali ostali smo svi u sličnom sosu – govori.

Nancy priča kako je imala rak maternice i o njoj su brinuli stručni liječnici. Sad je dobro, ide na kontrolu svakih pola godine.

— Fali nam jedino bazičnih lijekova, zato vas svi na ulici traže. Tijekom pandemije i zbog embarga lijekove je postalo sve teže nabaviti – kaže ona. Ekonomska kriza i embargo traju predugo, sve je veći nedostatak sredstava za domaću proizvodnju novih lijekova, poskupile su sirovine na inozemnom tržištu, kao i troškovi njihovog uvoza na otok.

Iako vole Kubu i naglašavaju da se u njoj osjećaju sigurno, da nema kriminala, da im kćeri ovdje mogu biti kvalitetno obrazovane, pričaju nam kako razmišljaju o preseljenju u Surinam gdje su već otišli neki ljudi koje poznaju. Nadaju se ondje zaraditi za lagodniju budućnost svojih djevojčica. Kao učiteljici salse i pasioniranoj plesačici, Nancy je posebno žao što novogodišnjem noći više nisu ispunjene šušurim i feštom po svim havanskim ulicama. S tim žalom i željom na usnama iza ponoći se preko Starog trga vraćamo u svoj smještaj, i tek u ponekoj ulici srećemo ljude koji su iznijeli zvučnike na asfalt i spojili tijela u prigušenom plesu.

U prvim danima nove godine malo istražujemo kvartove Vedado i Casablancu. Vedado je masovno izgrađen u prvoj polovici 20. stoljeća, kvart nebodera i poslovnjačkih zgrada, hotela, sveučilišta i ambasada (uključujući američku, pompozno zdanje na sedam katova drito uz oceansku šetnicu Malecón i nasuprot Antiimperijalističkog trga). U Vedadu upoznajemo LURDIS, penzionerku koja nas vodi u kvartovsku oazu afrokubanske kulture, mali društveni centar blizu havanskog sveučilišta.

Anticionistička izložba na balkonu kuće u Casablanci

Mate Parlov! Moj bratić je boksao protiv njega 1972. na Olimpijskim igrama u Münchenu i 1974. za titulu svjetskog prvaka u Havani... Nikad to neću zaboraviti! – govori nam trener boksa Daniel Casanova. Suzdržavajući se da ne padnemo na pod, odgovaramo: ‘Čekajte, hoćete reći da je vaš bratić Gilberto Carrillo?’

Trener boksa i ljubitelj Mate Parlova – Daniel Casanova

Pokazuje nam murale i skulpture koje je od 1990-ih izrađivao umjetnik SALVADOR GONZÁLES ESCALONA.

— Nije imao formalno umjetničko obrazovanje, za skulpture je koristio otpadne predmete i uključivao je susjede u svoj rad. Razvio je afrokubanski stil, mješavinu nadrealizma, kubizma i apstraktne umjetnosti, i ovaj je prostor pomalo postao centar u kojem danas mladi uče slikati, plesati – priča Lurdis.

Centar nas podsjeća na razne europske šarene skvotove, pa je tim ironičnije (doznajemo naknadno, jer na Kubi se nije lako spojiti na internet) što mu na guglu brojni mladi Europljani ostavljaju užasne *reviewove*, s glavnom žalopjkom što u kafiću od kojeg se centar financira koktel za strance košta pet eura. Htjeli bi valjda da ih Kubanci časte svojim radom, vremenom, pričama i – pićima. Iznenadeni su što su Kubanci *hustleri*, što npr. jedna Lurdis ne vođa ljude pola dana po Vedadu iz puke slučajnosti ili simpatičnosti, nego jer se nada da će na kraju možda dobiti koji euro za svoje priče. Naša Lurdis pritom taj euro neće eksplicitno tražiti niti će svoje priče svesti na šturo transakcijski čin. O Kubi priča naširoko, punim plućima, dostojanstveno.

— Moram reći i pozitivno i negativno. Pozitivno je još uvijek naše zdravlje i obrazovanje, a negativno je da bazične usluge za građane zapravo kreditiraju industriju turizma. Naša struja, voda, hrana, odlazi turistima. Prije smo imali jaku industriju šećerne trske, koja je bila važna i za drugu veliku industriju, proizvodnju ruma. Za šećer sada ide manje od tri posto državnih ulaganja, počeli smo ga i uvoziti. Kubanska vlada ulaganja usmjerava u turizam, prolazimo tranziciju, tihi privatizaciju. Ako mene pitate, problem na Kubi nije manjak kapitalizma, nego sve manje socijalizma – priča Lurdis. Ona se u penziji snalazi, fušari kako i gdje stigne, ima momka kojeg vidi samo vikendima, i koji 'obavezno mora donijeti neko pićence ili kolač' kad dolazi na druženje.

U Vedadu prolazimo i kraj velikog bolničkog kompleksa kod čijeg nam ulaza u oči upada CHE GUEVARIN citat o javnom zdravlju. Zastajemo da ga fotkamo, pri

čemu nam se približava zaštitar. Ne da bi nam zabranio fotografiranje, nego da nas pozove unutar kompleksa i pokaže 'još bolji citat'. Na tom, još boljem, stoji: 'Trebaju nam ljudi koji više rade, a manje kritiziraju, koji više grade, a manje ruše, koji manje obećavaju, a više rješavaju, koji manje očekuju, a više daju, koji govore – bolje danas nego sutra'. Nakon što nam je pokazao citat, zaštitar nas ohrabruje da obiđemo čitav kompleks, pogledamo kako funkcionira. Kaže da stanje nije idealno, ali svi zdravstveni radnici i radnice 'još uvijek daju sve od sebe da sistem funkcionira'. Na rastanku nam poklanja male bukete crvenog cvijeća ubranog s obližnjeg stabla, i pita nas imamo li koju kemijsku viška da mu poklonimo za unuke. — Nadam se da vas time ne vrijeđam. Ne bih inače ništa tražio, ali stvarno je nestašica kemijski – govori.

Ostavljamo kemijske, cvijeće stavljamo u kosu, pa mašemo njemu i Cheovim citatima.

UCASABLANCI, dijelu grada istočno od havanske luke, odlazimo do kuće u kojoj je Che Guevara živio kratko nakon revolucije, a koja danas funkcionira kao mali muzej. Moglo bi se pisati o tom muzeju, pribilježiti još koji Cheov citat, ali više od toga u Casablanci nas intrigira jedan prašnjavi balkon u ulici u koju smo zalunjali čekajući da dođe trajekt koji će nas vratiti u centar Havane. U par pedalja balkona stale su poruke protiv naci-cionizma, mini

kronologija okupacije Palestine, prikaz tijela koja guta genocid. Sve učinjeno od skromnog materijala, limenki, kartonskog papira, žice. Autora ovog balkonskog postava ne zatičemo kod kuće, ali njegov susjed nam objašnjava da je 'izložba' tu već godinu dana, da je na njoj pomalo radio 'običan stariji čovjek' koji nije umjetnik nego samo 'zabrinut za svijet'. Internacionalizmom Kuba možda više ne plamti, ali ova 'vlastita soba' posvećena Palestini poručuje da i dalje pamti.

Zadnjeg dana u Havani mami nas jedno drugo dvorište koje slučajno otkrivamo. U njemu su boksačke vreće i veliki ring. Dječaka koji navlači rukavice pitamo možemo li ući. Kima glavom, kaže da možemo i ući i popričati s njegovim trenerom. Promatramo izbljedjele crteže i citate na zidovima, portrete velikih kubanskih boksača TEÓFILA STEVENSONA i FÉLIXA SAVÓNA. Uz Stevenson na je nacrtano i jedino nekubansko lice – MUHAMMAD ALI. Ljubitelji boksa i danas se vole zapitati kako bi izgledao duel Stevenzona i Alija, do kojeg nikad nije došlo. Više nego historijat priželjkivanog duela, zanima nas priča o Stevenzonovom i Alijevom drugarstvu, koja se nije uklapala u narativ o rivalstvu SAD-a i Kube, kao ni u folklor boksačkih izazivanja i animoziteta. Ali je u više navrata tijekom desetljeća embarga donirao novac za medicinsku pomoć Kubancima, a u posjetima Kubi dočekivao ga je Stevenson, koji je pak isticao da više od impresivnih boksačkih vještina cijeni Alijevu društvenu angažiranost. Lijepo ih je vidjeti na zidu jednog uz drugoga.

Komentiramo to i treneru DANIELU CASANOVI, koji nas poziva da zasjednemo dok dječaci pristizu na trening. Objašnjava nam da dugo vodi ovu malu boksačku školu nazvanu po prvom kubanskom zlatnom olimpijskom šampionu ORLANDU MARTÍNEZU, da su vidjeli i boljih dana, ali da i dalje vjeruje u potencijal kubanskog boksa, te specifične 'mješavine Amerike i Europe, snage i plesa'. Kad mu kažemo da smo iz Hrvatske, odnosno Jugoslavije, lice mu se instant ozari.

— Parlov, MATE PARLOV! Moj bratić je boksao protiv njega 1972. na Olimpijskim igrama u Münchenu i 1974. za titulu svjetskog prvaka u Havani... Nikad to neću zaboraviti! To su bili vrhunski mečevi amaterskog boksa. To se više nije ponovilo, 14 tisuća ljudi ih je gledalo u Havani – govori nam. Suzdržavajući se da ne padnemo sa stolice na pod, odgovaramo čovjeku: 'Čekajte, hoćete reći da je vaš bratić GILBERTO CARRILLO?'

Casanova potvrđuje, a mi se prisjećamo da u novčaniku imamo staru memorabiliju iz kafića Mate u Puli, sličicu Parlova kojoj na poleđini pišu sve titule koje je osvojio. Pružamo mu je, a on uzbuđeno ponavlja da se 'nikad u životu nije nadao da će imati nešto od Parlova', da će sličicu zauvijek čuvati i uokviriti. Poziva nas da ostanemo gledati trening u kojem sudjeluje dvadesetak osnovnoškolaca. Na početku treninga dječaci staju u vrstu, a Casanova im kazuje da su s njima na treningu posebne gošće, 'drugarice iz zemlje Mate Parlova, sjajnog boksača koji je boksao i u našoj Havani'.

Nakon govora kreće intenzivno vježbanje, graciozni plesni koraci, koordinirano tapkanje stopala, hućanje udaraca, ritam koji raste, bruji i buja, boks koji zvuči kao da se karneval približava gradu. Iz Havane nas ispraća zlatna ura, a u njoj odzvanjaju stihovi havanskog glumca i pjesnika SERGIA CORRIERA. On u poemi 'Havana 93' konstatira 'boli moj grad, ranjen i lijep / uvijek ugrožen, tražen, ranjiv', i završava stihovima: 'Odupiri se grade, diši, sanjaj, hodaj / s nogom od šećera i nogom od soli.' ■

Dječaci s trenerom Danielom Casanovom u boksačkoj školi

INTERNACIONALA

Klimavo primirje

Primirje između Izraela i Hamasa predviđa tri faze. Za njega je navodno zaslužan i Trump koji želi normalizaciju odnosa Izraela i Saudijske Arabije. Neizvjesnosti pregovora doprinose trvenja unutar vladajuće izraelske koalicije, koju je napustio ministar nacionalne sigurnosti ekstremni desničar Ben-Gvir

SKORO 47 tisuća ubijenih, od čega su dvije trećine žene i djeca, više od 110 tisuća ranjenih, 19 tisuća siročadi, najviše djece s amputacijama po glavi stanovnika u svijetu, 170 tisuća uništenih objekata, među kojima i 90 posto škola i fakulteta i većina zdravstvenih ustanova, ovo su konzervativne procjene ljudskih i materijalnih gubitaka izraelske genocidne invazije na Pojas Gaze koja je 19. siječnja, nakon 15 mjeseci neprekidnog bombardiranja, završila primirjem između izraelske vlade i palestinske skupine Hamas.

Koliko god zastrašujuće izgledale ove brojke, čini se međutim da bi one mogle biti i veće, suprotno narativu koji se konstantno provlači u vodećim medijima, a prema kojemu Ujedinjeni narodi i Ministarstvo zdrav-

stva u Gazi preuveličavaju broj žrtava i 'ne razlikuju civile od boraca'. Naime, nekoliko dana prije potpisivanja primirja medicinski časopis The Lancet objavio je studiju u kojoj se procjenjuje da je u prvih devet mjeseci, dakle do lipnja 2024., od 'traumatskih ozljeda' poginulo 64.260 ljudi, iz čega proizlazi da su službene brojke za 41 posto manje. Kombinirani broj poginulih od direktnih ratnih djelovanja i smrti uslijed urušavanja medicinskog sustava mogao biti i 186 tisuća. Brojka od 64.260 ubijenih u ratnim operacijama predstavlja tri posto predratne populacije Gaze, a 60 posto tih ljudi su žene, djeca i stariji od 65 godina. Ukoliko je procjena točna, to znači da je svakoga od 460 dana rata ubijano i umiralo 152 ljudi, odnosno svakoga sata šest osoba. Od 7. listopada 2023., kada je Hamas izveo seriju napada na izraelskom teritoriju, ubijeno je 1.200 Izraelaca.

Stupanjem na snagu primirja, u čemu su posredovali Katar, Egipat i Sjedinjene Države, zaustavljen je masovni masakr u Gazi, no drugo je pitanje hoće li plan koji se sastoji od tri faze doista biti i proveden onako kako je napisano na papiru. Naime, izraelski premijer BENJAMIN NETANJAHU dva dana prije stupanja primirja na snagu izjavio je da je prva faza primirja 'privremena' i da Izrael 'zadržava pravo da ponovno pokrene rat ukoliko to bude potrebno, uz pomoć Sjedinjenih Država'.

U prvoj fazi Hamas bi trebao osloboditi 33 izraelska taoca, a Izrael više od 1.000 Palesti-

naca koji se nalaze u tamošnjim zatvorima. Tijekom ta 42 dana Izrael se obavezao i da će povući svoje vojnike iz 'svih naseljenih dijelova' Gaze. Tri izraelska i 90 palestinskih zarobljenika oslobođeni su odmah po stupanju sporazuma na snagu, a istovremeno se više od 630 kamiona s humanitarnom pomoći zaputilo prema Pojasu Gaze. Raseljeni Palestinci počeli su se vraćati na sjever Pojasa, gdje ih čekaju samo gomile ruševina. Za vrijeme prve faze izraelske vlasti i Hamas pregovarati će o sadržaju druge faze sporazuma, koja je ujedno i najkritičnija jer bi se njome trebali dogovoriti uvjeti postizanja trajnog završetka rata. Ti dogovori uključuju puštanje preostalih zarobljenika, kao i daljnje povlačenje izraelske vojske. U trećoj fazi predviđa se rekonstrukcija razrušenih područja, što bi s obzirom na razmjere destrukcije moglo trajati godinama, ako ne i desetljećima.

Uspjeh ovog krhkog dogovora uvelike će ovisiti o tome kako će se ponašati američki predsjednik DONALD TRUMP, kojemu se pripisuju zasluge za njegovo postizanje. Poznato je da je Trump, ništa manje nego njegovi prethodnici, zagriženi pristaša cionizma, te da je u svom prvom mandatu, u prosincu 2020., naredio preseljenje američke ambasade iz Tel Aviva u Jeruzalem i zatražio da se taj grad prizna kao glavni grad Izraela, iako se on prema međunarodnom pravu smatra dijelom okupiranim područjem. S druge strane, pretpostavlja se da Trump ne želi da se sukob ponovno razbukta, no nit-

ko nije siguran ni koliko će on truda uložiti u eventualno pritiskanje Netanjahua ako u drugoj fazi pregovora izraelski premijer odluči iskoristiti neku Hamasovu grešku za ponovnu eskalaciju.

Analitičari napominju da bi do eventualnih razmimoilaženja između Trumpa i Netanjahua moglo doći i zbog toga što je Trump zainteresiran za normalizaciju odnosa Izraela i Saudijske Arabije, koja tu normalizaciju uvjetuje osnivanjem neovisne palestinske države. Isto tako, neizvjesnosti uspjeha pregovora doprinose i trvenja unutar izraelske vladajuće koalicije, koju je već napustio ministar nacionalne sigurnosti, ekstremni desničar ITAMAR BEN-GVIR, rekavši da će se njegova stranka vratiti u koaliciju samo pod uvjetom da se rat nastavi. Ukoliko bi vladu napustila i Stranka vjerskog cionizma također ekstremističkog ministra financija BEZALELA SMOTRIČA, Netanjahuova vlada postala bi manjinska, s manje od polovice zastupnika u Knesetu koji bi u ožujku, upravo u vrijeme druge faze pregovora, trebao glasati o proračunu.

KADA je u pitanju Hamas, njegovi borci nakon početka primirja ponovno kontroliraju Pojas Gaze, a vodi ga MUHAMMED SINVAR, brat vođe političkog krila Hamasa JAHJE SINVARA koji je ubijen u listopadu prošle godine. U intervjuu koji je portalu Drop Site News dao 19. siječnja, član političkog krila Hamasa BASEM NAIM novinaru JEREMYJU SCAHILLU rekao je da je Hamas posvećen uspjehu sporazuma, te da ga organizacija smatra dobrom polazišnom točkom za osnivanje neovisne i suverene palestinske države. Naim je rekao i da Izrael nije realizirao nijedan od tri cilja zbog kojih je započeo rat, a to su uništenje Hamasa, raseljavanje stanovništva Gaze silom i oslobađanje izraelskih taoca silom, te da Hamas preferira političko rješenje ali je spreman i dalje se boriti.

'Hamas politički predstavlja 40, maksimalno 50 posto stanovništva Gaze, no kada Palestince pitate za mišljenje o otporu okupaciji, podržava nas više od 90 posto Palestinaca u Gazi, na Zapadnoj Obali i u dijaspori. Palestinaca u Gazi ima 2,4 milijuna, od toga su 70 posto mlađi od 18 godina, dakle djeca. Ako ta djeca nemaju kuće, škole, bolnice, igrališta, ako nemaju budućnost na horizontu, ali zato oružja ima svugdje, što očekivati nego da se oni nastave boriti?', zapitao se Naim, koji je potvrdio i da je nedavno potpisani sporazum istovjetan prijedlogu od 2. srpnja prošle godine s kojim je Hamas bio suglasan, ali ga Netanjahu, uz odobrenje bivšeg američkog predsjednika JOEA BIDENA, nije htio prihvatiti.

Drugoga dana od stupanja sporazuma na snagu izraelska vojska provela je vojnu operaciju i ubila najmanje deset ljudi u izbjegličkom kampu u Jeninu, gradu na Zapadnoj obali, palestinskom području na kojemu nema Hamasa, ali ima pola milijuna izraelskih doseljenika. Lokalno stanovništvo suprotstavlja se nasilju doseljenika pa izraelska vlada, kako se navodi u službenoj izjavi, tamo namjerava 'iskorijeniti terorizam'. Ekstremno desni dio izraelske vladajuće koalicije otvoreno se zalaže za aneksiju Zapadne obale, a tijekom 15 mjeseci invazije na Gazu izraelska vojska na Zapadnoj je obali ubila oko 900 ljudi.

■ Tena Erceg

Humanitarna pomoć konačno može normalnije ulaziti u Pojas Gaze – kamioni na ulazu u Rafah (Foto: Middle East Images/ABACA/ABACA/PIXSELL)

Samo sloga i generalni štrajk repu čupaju

Poziv za generalni štrajk 24. januara širi se društvenim mrežama. Brojne kulturne ustanove najavile su da tog dana neće biti programa, pridružuje im se i deo ugostiteljskih objekata, ali ono gde svi gledaju jesu ostali zaposleni u javnom sektoru. Njih je, prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, četvrtina od ukupnog broja zaposlenih, odnosno oko 615.000

BAJKA o repi, ona kad deda krene čupati repu, kaže da deda repu iščupati nije mogao sam, pa je došla baba, pa unuka, pa onda pas, čak i mačka, a tek kad im se i miš pridružio, repa je bila iščupana.

Primenimo li ovu bajku na teren Srbije početkom 2025. i prosvede, onda ona postaje više od metafore. Prvo su krenuli studenti,

zatim su počeli da im se pridružuju i đaci srednjih škola, pa same škole i nastavnici, u najavi su i radnici Elektroprivrede Srbije, ali i dalje je to poprilično haotično i sporadično, ali generalni štrajk više nije samo utopijska zamisao već je blizu realnosti. Potrebno je samo još malo ohrabriti miševе da se pridruže macama, ali i mace da pomognu kućicima. Poziv na generalni štrajk je potekao od studenata, a prvo je bio upućen nastavnicima.

Na skupu ispred Filozofskog fakulteta u Beogradu, na dan za kad je zakazan početak drugog polugodišta, a nakon što su brojne škole odlučile da stupe u neki vid štrajka, DUŠAN KOKOT, predsednik Nezavisnog sindikata prosvetnih radnika Srbije pozvao je prisutne, uglavnom nastavnike iz škola, da

Protest prošlog ponedjeljak u Beogradu (Foto: Dejan Kožul)

se izjasne da li su za generalni štrajk. Nakon izjašnjenja uzviknuo je: 'Konstatujem da je plenum prosvetnih radnika Srbije aklamacijom proglasio generalni štrajk u školama.'

Kokot za Novosti kaže da je svestan da je takva odluka 'hod na ivici zakona', ali napominje da će sindikat, čiji je on predsednik, obezbediti svu pravnu pomoć nastavnicima. — Za sad smo im dali uputstva kako da reaguju, ako ih prosvetna inspekcija bude pritiskala. Veoma je važno da svi oni koji imaju hrabrosti nastave sa obustavom, a oni koji su se lomili da se vrate i oni koji nisu obustavljali rad da se priključe – smatra on.

Na pomenutom skupu izneo je podatak da je preko 50 odsto škola u Srbiji bilo u nekom vidu štrajka. Podaci koje je iznela ministarska prosvete SLAVICA ĐUKIĆ-DEJANOVIĆ, čiju ostavku traže, govori da je više od 80 odsto škola radilo.

Predsednik Srbije ALEKSANDAR VUČIĆ najavio je i sankcije za one koji nisu radili: 'Oni znaju da je sve to što rade protivzakonito. Ako znate da je to što radite protivzakonito, onda budite spremni na posledice. I one dolaze. A onda lepo pod ruku sa MARINIKOM TEPIĆ', rekao je.

Pretnje su stizale i ranije od strane predsednika Vlade MILOŠA VUČEVIĆA. Stoga je JELENA TEODOROVIĆ, profesorica Univerziteta u Kragujevcu na skupu upitala prisutne: 'Šta može da se desi? Hoće sve nastavnike da otpuste? Neće! Obećavamo vam da će od pretnji i ucena da nas brane studenti, roditelji i građani.'

Ono što primećuje i Dušan Kokot je da svi prozivaju i pozivaju prosvetne radnike da se pridruže studentima. On ne beži od odgovornosti jer ističe da javnost sa pravom očekuje od prosvete prvi korak.

— Prirodno je da prosvetni radnici prvi budu uz studente. Mi smo pokazali društvu da smo spremni, a sad je vreme da se priključe i drugi – napominje Kokot.

U međuvremenu, društvenim mrežama se širi poziv na generalni štrajk u petak, 24. januara. Brojne kulturne ustanove najavile su da tog dana neće biti programa, pridružuje im se i deo ugostiteljskih objekata, ali ono gde svi gledaju jesu ostali zaposleni u javnom sektoru. Njih je, prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, četvrtina od ukupnog broja zaposlenih, odnosno oko 615.000.

Podršku studentima za sada je dao i deo radnika Elektroprivrede Srbije, ali u štrajk ne mogu da stupe jer na štrajk može da pozove samo reprezentativni sindikat koji za sad čuti.

Podsetimo da su baš reprezentativni sindikati prosvete postigli dogovor sa Vladom Srbije o povišicama. Jedan od sindikata bio je i Sindikat radnika u prosveti Srbije, čiji je predsednik DANILLO GLIGORIĆ, podneo ostavku jer je škola u kojoj radi pristupila štrajku.

'Šta mu drugo preostaje', pita se Dušan Kokot napominjući da je to iznuđen potez, ali ga smatra dobrim jer je razumeo grešku koju su napravili 'stvarajući pakt sa đavлом'.

On veruje da nema više ni pedlja povlačenja, već da se ide samo napred, te podseća da je 12 godina trebalo da se skine MILOŠEVIĆ sa vlasti, da je Srbija onda 12 godina bila u 'kilavoj, nesposobnoj i korumpiranoj demokraciji, kao i da poslednjih 12 godina vladavine SNS-a i Aleksandra Vučića živi autokratiju, koja sve više liči na diktaturu'.

— Jasno je da ovo više dalje ne može. Nadam se da su ljudi to shvatili i da su se

ohrabrili – kaže naš sagovornik, a bajka završava:

'Vukli su, vukli i na kraju – izvukli repu! Repa je napokon iščupana. Da nisu bili složni, nikada ne bi mogli da iščupaju repu.'

■ Dejan Kožul

Ne volimo zeleno

USUDARU ekonomije, svedene na stope rasta BDP-a i dobit, i ekologije, ponovo će, po svemu sudeći, izgubiti ekologija. EU je po ekološkim standardima i želji da provede zelenu tranziciju bio globalna perjanica, a sada se od toga ubrzano odustaje. Čelnici najveće europarlamentarne grupacije, Evropske pučke stranke, sastali su se u Berlinu i zaključili da će poticanje posrnule ekonomije biti lakše ukinuti se već usvojeni ciljevi o obnovljivim izborima energije. Njemački CDU, najutjecajni član EPP-a, vjerojatno će nakon izbora u veljači ponovo preuzeti vlast pa plan treba shvatiti ozbiljno, a zajedno s njim EPP namjerava EU preoblikovati odlučnim, ambicioznim i sveobuhvatnim planom deregulacije, što bi u ovom slučaju moglo značiti 'profit i ekonomski rast njima, a smeće i klimatske promjene svima'.

U praksi bi to moglo značiti stavljanje na stranu, najmanje dvije godine, pravila EU-a o korporativnom izvještavanju o održivosti koja obuhvaćaju i, primjerice, podatke o ugljičnom dioksidu. Konkretno, carina EU-a na uvoz ugljičnog dioksida trebala bi pogoditi uvoznike prljavog čelika i cementa, trebala bi stupiti na snagu sljedeće godine, a kritizirana je zbog pretjerane birokratiziranosti. Europski pučani smatraju da taj propis treba ograničiti na tvrtke s više od tisuću zaposlenih. EPP smatra i da postizanje klimatskih ciljeva EU-a (smanjenje emisija stakleničkih plinova za 55 posto u usporedbi s 1990. do kraja desetljeća i neto nula do sredine stoljeća) ne smije rezultirati deindustrijalizacijom i kočenjem ekonomskog rasta.

Prvi čovjek EPP-ove politike zaštite okoliša i europarlamentarac PETER LIESE ustvrdio je da EU treba pametnije osmišljenu klimatsku politiku, a zaključio je i da cilj o povećanju temperature od 1,5 stupnja Celzijevih u odnosu na predindustrijsku razinu više nije ostvariv. EPP navodi da evropske tvrtke plaćaju struju dva do tri puta, a plin i do pet puta više od konkurencije, a čini se da je, u njihovim očima, glavni razlog za to briga za zaštitu okoliša i usporavanje klimatskih promjena.

A kad smo već kod promjena, ta promjena nije neočekivana. U Bijelu kuću upravo je ušao novi stanar koji za klimatske promjene ne mari, pa se EPP brzo prilagodio novom gazdi. Zaštiti okoliša dobro se u EU-u ne piše ni na lokalnoj razini, u ovom slučaju austrijskoj. Vjerojatni budući austrijski kancelar iz krajnje desne Slobodarske stranke HERBERT KICKL najavio je kraj 'klimatskog komunizma', a Bruxelles bi trebao ući u fazi 'samorefleksije' i njome zamijeniti 'samovelicanje', sve u interesu ekonomskog razvoja.

■ T. Ponoš

PERSONA NON CROATA

Foto: Amnesty International

Kamerunska odvjetnica za ljudska prava ALICE NKOM dobila je treći poziv vlasti, ovaj put pravosudne policije, da se odazove sudu. Njena organizacija Redhac specijalizirana je za obranu prava LGBT osoba i posljednjih je mjeseci pod sve većim udarom. Djelovanje udruge vlada je privremeno suspendirala u prosincu optuživši je za nezakonito financiranje. Četiri dana nakon toga Nkom je privedena. 'Uvijek ću braniti homoseksualce, oni riskiraju svoju slobodu svakoga dana, a u zatvore ih se baca kao pse', rekla je nedavno bbc-ju. Uvjeren je da su udari na njenu i slične udruge intenzivirani zbog predsjedničkih izbora koji bi trebali biti u listopadu.

■ T. P.

Sloboda na Tromeđi

Obilježen Buljevom zabranom, 'Susret na Tromeđi' je izložba koja se, riječima autorice Inije Herenčić, na putu do svoje zagrebačke inačice neplanirano transformirala – od lokalne priče o tradiciji i susretima, u univerzalnu priču o umjetničkoj slobodi

Izložba koja nije ostala u sjeni zabrane (Foto: Sandro Lendler)

DA nije bilo zabrane sinjskog gradonačelnika MIRE BULJA, izložba fotografija INIJE HERENČIĆ 'Susret na Tromeđi' ne bi, vrlo vjerojatno, bila postavljena u prostoru zagrebačke Galerije na katu Kulturno informativnog centra; ne bismo je pohodili s ovakvim suspensom, i ne bismo bili prisiljeni da iz historijske zbirke stupidnih političkih zabrana umjetničkih događaja u Hrvatskoj izvlačimo isti, stari retorički arsenal u obranu zdrave pameti na tragu truizma da 'umjetnost ne može imati politička ograničenja'. I doista, politika ne može ograničiti umjetnost, ali umjetnička događanja kod nas povremeno imaju politička ograničenja, čiji se primitivizam ne isplati tematizirati – ali bome niti bagatelizirati.

Gradonačelnika Miru Bulja zasmetala je činjenica da je izložba fotografija, planirana za rujan prošle godine u programu sinjske Gradske galerije Sikirica, nastala u produkciji Srpskog narodnog vijeća, odnosno njegovog Odjela za kulturu. Manje ga je bilo briga o čemu je, na koju temu izložba fotografija napravljena, a damo se kladiti da ga uopće nije bilo briga tko je autor/ica izložbe koju je pompozno 'izbacio iz grada'. Ali zabranom

održavanja izložbe u svom gradu, gradonačelnik Bulj je nesvjesno pokrenuo lavinu boljih događaja za suvremenu umjetnost u Hrvatskoj. Osim što je 'Susret na Tromeđi' u svim domaćim medijima (zauvijek) obilježen kao 'izložba koju je zabranio Bulj', njegova autorica, zagrebačka fotografkinja Inia Herenčić (1985.) dobila je zasluženu pažnju u meritumu svoga rada, i nije ostala u sjeni lošeg događaja za suvremenu umjetnost u Hrvatskoj, koji je pokrenuo gradonačelnik Bulj.

Kustosica sinjske Gradske galerije Sikirica ANA ŽANKO, ujedno nesuđena kustosica 'izložbe koju je zabranio Bulj', za Novosti ističe da je izložba fotografija Inie Herenčić sa kulturne manifestacije 'Sijelo Tromeđe' što se od 1974. svake godine održava u selu Strmica kraj Knina i predstavlja narodne običaje Srba iz Hrvatske i iz susjednih zemalja, 'dogovorena kao popratni program Kamičak etno festivala'. Kamičak je jedan od važnijih znakova vitalne popularne kulture u Dalmatinskoj zagori, festival na kojem godinama gostuju respektabilna imena svjetske i regionalne world music scene, a Žanko je jedna od organizatorica.

— Otpočetak nam je cilj suvremena interpretacija tradicijske glazbe svijeta, kako bismo doprinijeli afirmaciji nematerijalnog kulturnog bogatstva. U kontekstu toga, izložba fotografija uklapala se kao autorska interpretacija tradicijske manifestacije 'Sijelo Tromeđe' jer autorica Inia Herenčić u primarno etnografsko-dokumentarnu priču unosi autentičan i suvremen fotografski rukopis – napominje Žanko.

Kakav je to umjetnički rukopis? Herenčić je nagrađivana hrvatska fotografkinja mlađe generacije koja na domaćoj umjetničkoj i fotografskoj sceni već ima snažan autorski potpis. Osim brojnih skupnih izložbi i činjenice da su joj radove objavljivali magazini poput National Geographic Hrvatska ili Italian Photo Vogue, Herenčić bilježi i dvije vrlo zapažene samostalne, studentske izložbe: 'Tu ništa ne raste samo od sebe' (2022.) i 'Mama, di sam?' (2023.). Izložbu 'Susret na tromeđi' u malom, ali prijateljskom prostoru Galerije na katu, u organizaciji Srpskog narodnog vijeća i Gradske galerije Sikirica postavile su kustosica TENA BAKŠAJ i autorica: nenametljivo, s minimumom izložbenih didaskalija. Voditelj Galerije Forum KIC-a FEDA GAVRILOVIĆ je izložbu predstavio kao 'etnografiju visokoeestetiziranih fotografija', a kustosica Žanko u katalogu izložbe piše o 'magijskom, mističnom ambijentu' koji Herenčić kreira 'čak i kad radi u strogo dokumentarnom formatu poput ovoga'.

I točno tako, posjetitelj 'izložbe koju je zabranio Bulj' u prostoru Galerije na katu ostaje zatečen bliskošću visoke estetike (ali ne i artifičijelne stilizacije) fotografskog fo-

Ana Žanko
(Foto: Privatna Arhiva)

Inia Herenčić (Foto: Privatna Arhiva)

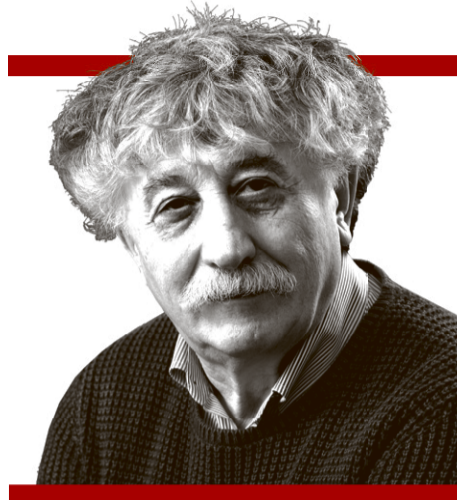
kusa i mekoće dokumentiranog ambijenta. Dojam diskretne autoričine distance prema događaju folklorne proslave i prigušenosti njezina stila mijenja se od prizora do prizora, dinamikom detalja i formatom fotografije: autorica vas uvodi u igru paradoksa fotografije u događaju bogatog emotivnog spektra. Mijena fotografske metode na svakom prizoru pokazuje pak neobično širok raspon motivike koja zanima autoricu, a onda i tehničku vještinu vrlo precizne izvedbe u specifičnom narativnom slijedu: od banalno dokumentarnih do detaljizirano komičkih pa do portreta jasnog kolorističkog kontrasta u stilu flamanskih majstora.

Čitav izložbeni prostor odiše vedrinom, i to nije samo zato što to sugeriraju prizori (uglavnom) vrlo mladih protagonista, članova folklornih društava Like, Bukovice i Banije koji svake godine na tromeđi Like, Dalmacije i Bosne uživaju u druženju, plesu i pjesmi. Autoričin doprinos vedrini čitave izložbe ostaje u onoj, na prvi naš pogled primijećenoj distanci prema originalu događaja na 'Sijelu': mjeru promatračke skromnosti prema tim prizorima dijelite s autoricom.

IZATO je šteta što u izložbenom prostoru, zbog razloga tehničke prirode, nije bilo moguće osigurati 'muzičku podlogu'. Da jest, bila bi to festivalska snimka izvornog vokalnog i instrumentalnog repertoara dinarskog kraja. Naime, u katalogu izložbe etnomuzikologinja JELKA VUKOBRATOVIĆ objašnjava posebnost 'Sijela Tromeđe' kao spoja manjinske folklorne manifestacije i tradicije seoskih proslava gdje je intimizacija međusobnih odnosa snažna, i raste u kontinuitetu godišnjih okupljanja. Nekad se 'Sijelo' održavalo ispred velike zgrade (danas napuštene) osnovne škole u središtu sela, a danas na prostoru ispred pravoslavne crkve, na pozornici koja se postavlja specijalno za ovu prigodu. Herenčić je strmičku manifestaciju promatrala, i za ovaj ciklus fotografija istraživala u dva navrata, u dvije godine.

— Glazba i pokret čine jezgru svih mojih projekata, to su niti koje prožimaju moj rad, unoseći teatralnost i performativnost u priče koje želim ispričati. 'Susret na Tromeđi' pružio mi je dragocjenu priliku za istraživanje osjećaja zajedništva i kulture – rekla je za Novosti Herenčić. Naravno, zabrana sinjske inačice autorici je bila emotivna trauma – sve dok joj medijski tretman 'izložbe koju je zabranio Bulj' nije ukazao i na (tragi) komični aspekt čitavog događaja. Budući da je gradonačelnik Bulj (na posve konkretan način) intervenirao u njezin rad, Herenčić je svoju izložbu malo dopunila. Od medijskih izjava na taj događaj, nekih kratkih zgražajućih medijskih reakcija i pokušaja da od 'zabranjene autorice' brojni domaći mediji dobiju izjavu, napravila je kolažnu audiosnimku.

— Razlika između planirane izložbe u Sinju i postavljene izložbe u Zagrebu očituje se na više razina – objašnjava Herenčić te dodaje: — Priča koja mi je na početku nosila lepršavost, razigranost i živopisno iskustvo, postala je priča o razmiricama, odvajanju i isključivosti. Rad koji je prvotno nastao u duhu jedinstva i koji je bio zamišljen kao dio etno festivala posvećen njegovanju narodne baštine, transformirao se u kontekst političkih rasprava. Također, audiosnimkom koja bilježi apsurd i konfuziju događaja oko zabrane izložbe istražila sam kako medijski naslovi uz riječ 'zabranjena' oblikuju percepciju i preklapaju se s osobnim i univerzalnim temama slobode izražavanja. Izložba se, neplanirano, putem transformirala. Od lokalne priče o tradiciji i susretima, u univerzalnu priču o umjetničkoj slobodi – zaključila je. ■

MAKSIMIR
I MIROGOJ

PIŠE Sinan Gudžević

Možda se u pozadini Martijalove tvrdnje o teškom poklanjanju gljiva za Saturnalije nalazi svijest o opasnosti koju nosi sličnost jestivih gljiva sa onima otrovnim. Boletus je naziv bezopasne gljive, no vidimo kakav je bio u slučaju cara Klaudija. Možda se onaj koji dar šalje odlučuje lakše da pokloni nešto od zlata ili srebra, lakše odjeću nego gljive, zato što gljive mogu biti otrovne

Martijal i gljive

IMA dakako stvari o kojima bi valjalo pisati u ovom današnjem svijetu, no meni prsti idu na gljive. Hoću da podsjetim na jedan distih o gljivama latinskog pjesnika MARKA VALERIJA MARTIJALA. Martijal se kod nas odomaćio kao Marcijal, latinski *Martialis*. Cijelo njegovo djelo čine epigrami, 15 knjiga njih u prosjeku stotinjak epigrama svaka. Od toga broja odudaraju tri najranije sastavljene knjige, prva ima 33, druga 127, a treća 223. Ta prva i danas stoji kao prva, a druga i treća su smještene kao 13. i 14. knjiga, i u izdanjima su se učvrstile kao pretposljednja i posljednja. U pretposljednjoj, dakle u trinaestoj, pod brojem 48, nalazi se taj distih sa gljivama na koje mi idu prsti:

Argentum atque aurum facile est laenamque togamque

*Mittere; boletos mittere difficile est.
Srebro i zlato i gunj je darovati lako, i togu.
Ali je pečurke znati davati teško na dar.*

Distih je iz zbirke naslovljene 'Ksenioni', lat. *Xenia*, koja sadrži stihove uz darovima koje domaćin daje gostima. Naziv je grčki, ξένιον, pl. ξένια, 'poklon za gosta', 'gostinski dar'. Takvih natpisa za goste Martijal ima 127, i svi su u elegijskom distihu, koji je, kako se zna, sastavljen od heksametra za kojim dođe pentametar. Samo prva tri epigrama zbirke imaju više od jednog distiha, dva imaju po četiri, a jedan pet. Osim četiri, svi distisi su natpisi uz jela, namirnice ili pića, koje domaćin poklanja gostima. Takav običaj darivanja bio je uz praznik Saturnalije, od 17. decembra.

Naš ksenion ima naslov *Boleti*, to jest gljive, pečurke. Neki prevodioci su naslov preveli kao 'Vrganji', neki kao 'Šampinjoni', naslov omogućava takav izbor. Naslov zadaje manje teškoća nego tekst pjesme. Nije neobično što su gljive, koje su da su, našle mjesto u spisku stvari koje su za darovanje. U Rimu su jela od gljiva važila za jako ukusan prilog na trpezi bogatih, o tome se može naći potvrda i kod PLINIJA STARIJEGA. Sam naslov našega kseniona neke je prevodiocima odvukao dotle da su i tekst distiha dopunili i začini svojim začinicima. Tako, МИХАИЛ ВИШНЈЕВСКИЈ, u svojoj knjizi 'Sve o gljivama' (Всё о грибах) koja ima oznaku popularne gljivarske enciklopedije, kaže kako je pjesnik Martijal u prvom stoljeću naše ere kazivao da je lako žrtvovati srebro i zlato i prijateljsku ljubav, ali je teško odustati od jela s gljivama (Серебром и золотом, любовью друзей легко поступиться, но трудно отказаться от блюда грибов). Ovo je prozni prevod Martijalova distiha, a toliko slobodan da je rasklimatan i netačan. Citiranju sklioni Višnjevskij vodi čitaoca u gljivarski raspašoj. Podsjeća da u ruskom ima poslovice: 'gdje je pita s gljivama, tamo smo mi s rukama', te ide do riječi NAPOLEONOVA dvorskog kuhara koji kazuje: 'Umak od gljiva je sve – s njime se može jesti i stara koža.'

No vratimo se gljivama Martijalova distiha. U njemu se ne spominje nikakvo jelo od gljiva, spominju se samo gljive, *boleti*, gljive kao takve. Možda se misli samo na gljive kao namirnice, koje će gost pripremiti za jelo tek kod svoje kuće. Možda, podrobnosti takve štedrosti ne znamo. Izgleda da je ideju da se uz poklone gostima sastavljaju distisi dao Martijalov izdavač TRIFON. FRIEDLÄNDER kaže da je to bilo u skladu sa zahtjevom toga vremena. Ali, zašto je njih

Lawrence Alma-Tadema, Rimski car (Opus lxxxviii, 1871). Walters Art Gallery, Baltimore, Maryland

teže slati na dar (*mittere*) nego srebro i zlato, teže nego vuneni gunj i teže nego rimsku togu? Odgovor na pitanje nije lak nego je težak, prevodioci ga nisu dali. Heksametar našega distiha sadrži četiri imenice, dva metala i dvije tkanine. Pjesnik kaže da je njih, dakako sve to četvero, to jest svaki predmet posebno, jer se poklanjaju svakako zasebno, *lako davati (mittere... facile est)*. Glagol *mittere* je tehnički termin u poklanjanju, i znači *slati*: pokloni se namjenjuju gostu u bogatoj kući, te se njemu daju ili njemu šalju, namijenjeni su njegovoj kući. Dakle, zlatni i srebrni predmeti, te s njima i dva od tkanine, *lako* su za poklanjati. Pridjev *lak* je, naravno, u apstraktnom značenju, a ne u konkretnom. Onda dolazimo do krnjeg pentametara, u kojem stoji da su gljive teške, ne teške po težini, nego se teško poklanjaju, teško se daju od sebe. Kako to, moramo se zapitati. Kako se lakše odreći zlata i srebra i rimske toge negoli gljiva? Ne navodi se ni količina ni oblik toga možebitnog poklona, samo se kazuje da se poklanjaju teško. Ovo čini distih prilično tamnim, a tamnost mu je ostala do danas. Friedländer, u komentaru iz 1866, kaže da se tu radi o tome što gljiva nema u dovoljnim količinama, jer im nije sezona. Ovo je ništa drugo nego pretpostavka velikog komentatora. Za tvrdnju on ne daje nikakva dokaza, podaci o rodu gljiva iz Martijalova Rima svakako nisu nešto na šta bi se danas moglo naći. Drugi komentari su isto pretpostavke: gljive su bile omiljeno jelo rimskog plemstva, te ih se nije rado poklanjalo, radije su ih jeli oni koji su ih već imali. Koliko je ova pretpostavka osnovana, teško je danas reći. Dokaza ni za nju nema.

MARTIJAL u svom neprolaznom epigramatskom djelu spominje gljive na više mjesta. Gljive su u Rimu bile i znak velike oblapornosti. Tako, nailazimo na nezasitog izješu KAJKILIJANA u epigramu broj 20. prve knjige:

*Koje je ludilo ovo? Pred gomilom gostiju svojih
Prejedaš gljiva se ti sam Kajkilijane, sam!*

*Šta da ti želim za takav i jednjak i želudac
grozan?*

Gljivu Klaudija ti onu da pojedesh sam.

*Dic mihi, quis furor est? turba spectante vocata
Solus boletos, Caeciliane, voras.*

Quid dignum tanto tibi ventre gulaque precabor?

Boletum qualem Claudius edit, edas.

Ime Kajkilijan (*Caecilianus*) u Martijala se nađe na više mjesta. Ovdje je ono igra riječi, od *caecus*, slijep. Kajkilijan je slijep za apetit svojih gostiju, te krka sam svoje gljive. Kao kaznu za tu bezobzirnost pjesnik mu želi da pojede gljivu koju je pojeo car KLAUDIJE. Onu koju je pripremila bila njegova žena AGRIPA, te ga njom i otrovala. Takvu gljivu, *klaudijevku*, pjesnik zove onako kako se zove jestive gljive, *boletus*. Prema SVETONIJU, Klaudije je umirao u mukama preko dvanaest sati. Gljivu koja ga je otrovala mikolozij zovu *Amanita muscaria*, muhara, a vrlo je slična onoj pod imenom *Amanita caesaria*, to jest kraljevska gljiva. Smrt Klaudijeva desila se trideset godina prije nastanka Martijalova epigrama i sjećanje na nju je bilo jako svježe.

Možda se u pozadini Martijalove tvrdnje o teškom poklanjanju gljiva za Saturnalije nalazi svijest o opasnosti koju nosi sličnost jestivih gljiva sa onima otrovnim. *Boletus* je naziv bezopasne gljive, no vidimo kakav je bio u slučaju cara Klaudija. Možda se onaj koji dar šalje odlučuje lakše da pokloni nešto od zlata ili srebra, lakše odjeću nego gljive, zato što gljive mogu biti otrovne. U prvom stoljeću u Rimu znanje o gljivama je bilo nedostatno, te je opasnost od njih bila mnogo veća nego danas. A ni danas nije mala.

Ime *boleti* uzeto je i za naziv posude za pripremanje jela od gljiva. Takva jedna posuda žali se na svoju zlu sudbinu, u distihu 14. knjige epigramskih natpisa na poklonima koji se dijele ili izvlače ždrijebom (*Apophoreta*), pod brojem 101, naslovljenom *Boletaria*. Ta je posuda služila za spremanje hrane u patricijskim kućama, a i za samog cara Klaudija kome su jela od gljiva bila omiljena, a spala je na to da se u njoj kuha kupus:

*Cum mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis – pudet heu! – servio coliculis.*

*Iako bile su gljive što otmjeno daše mi ime,
Služim, o sram me i stid, kupusu prostom za
sud. ■*

IVANA HANAČEK

Cesarec je ključan za ideološko oblikovanje grupe Zemlja

Povijest umjetnosti selektivno historizira grupu Zemlja stavljajući naglasak na Krležin 'Predgovor 'Podravskim motivima' i otpor Harkovskom kongresu, dok se zanemaruju 'predzemljaško' razdoblje grupe 1920-ih i njena veza sa sovjetskom avangardom, na koje je Cesarec presudno utjecao

U SKLOPU 17. Subversive Festivala (20. svibnja – 8. lipnja 2024.) održana je i dvodnevna konferencija o AUGUSTU CESARCU pod nazivom 'Argumenti za revoluciju', a sada imamo i novi broj časopisa Up & Underground posvećen u cjelini njegovom liku i djelu. U njemu su svi tekstovi s konferencije, ali i neki kasnije pridodani. Svoj prilog ima i naša sugovornica IVANA HANAČEK, a naslovljen je 'Cesarec o avangardi: Prilozi istraživanju umjetnosti kolektiva Udruženja umjetnika Zemlja'. Ivana Hanaček je povjesničarka umjetnosti, asistentica na Odjelu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru i kustosica. Istražuje (dis)kontinuitete socijalno angažirane umjetnosti u Hrvatskoj i Jugoslaviji između 1929. i 1952. godine.

Prva generacija istraživača smješta umjetnost kolektiva Udruženja umjetnika Zemlja u povijest avangardne. Međutim, nešto ipak nedostaje?

Avangardnost Zemlje nikad nije bila dovedena u pitanje, ni kod prve ni kod druge generacije istraživača. JOSIP DEPOLO, njen prvi historiograf, naglašavao je upravo tu perspektivu, oduzimajući avangardno prvenstvo grupi Exat 51 u korist Zemlje, koja je prva izvela sintezu umjetnosti. Kad je Depolo krajem 1960-ih pisao svoj tekst, o avangardizmu Zemlje nije se mnogo govorilo jer se njihov program s revolucionarnim motom 'umjetnost i život su jedno' tada još nije dovoljno razmatrao. Na toj interpretativnoj liniji nalaze se i druge istraživačice Zemlje, poput MLADENKE ŠOLMAN, ZORICE STIPETIĆ i ŽELJKE ČORAK. S njima se slažu i istraživači-

ce i istraživači druge generacije, poput JASNE GALJER, PETRA PRELOGA, SONJE BRIŠKI UZELAC, VESNE VUKOVIĆ i LJILJANE KOLEŠNIK, koja Zemlju opisuje kao 'najkompleksniju avangardnu pojavu' na našoj umjetničkoj sceni. No meni je bilo zanimljivo razmotriti Zemljinu avangardnost iz drugih perspektiva, posebno u svjetlu zaokreta koji se dogodio 2000-tih, kada je globalna povijest umjet-

Epohu 1920-ih promatram kao veliku ekumenu socijalno angažiranih umjetnika koja se može opisati terminom mreže. Ona se razvijala potpomognuta Kominternom, koja je u to vrijeme podržavala mnoge radikalne ciljeve, širenje komunizma, antiimperijalne i antirasističke pokrete

nosti (*global art history*) postala relevantna. Opsjedala me ideja kako sagledati Zemlju iz perspektive kritičke povijesti umjetnosti, gdje se njezina avangardnost ne bi razmatrala isključivo kroz imaginarij jednosmjernih odnosa između velikih centara moderne umjetnosti poput Pariza i Berlina i tzv. perifernih sredina. Zanimao me pristup koji umjetničke pojave promatra kao globalne fenomene, s daleko složenijim i višesmjernim relacijama utjecaja. Posebno me privukla jedna ključna karika, za koju mi se činilo da nedostaje u narativima povijesti umjetnosti – veza Zemlje i postoktobarske avangarde. A za tu je vezu bio presudan upravo Cesarec.

Dakle, priznaju se veze s Berlinom i Parizom, s Bauhausom i De Stijlom, posebno u arhitektonskom ogranku Zemlje koji je bio funkcionalistički, no zaboravlja se da takvog Pariza i Berlina ne bi bilo bez utjecaja sovjetske umjetnosti?

Ne sporim važnost Pariza i Berlina kao ključnih impulsa za stvaranje avangardnog programa Zemlje. Međutim, ti gradovi nisu bili izolirani otoci. Treba ih promatrati kao težišta unutar šire mape globalnih angažiranih i avangardnih umjetničkih fenomena. Kominternu je imala svoje središte, prvo u Berlinu, koji se smatrao i vratima sovjetske umjetnosti u Europu. Dolaskom HITLERA na vlast 1933., Kominternino središte se premješta u Pariz, kamo se u izbjegličkom valu sele avangardni umjetnici i angažirani teoretičari koji bježe iz Weimarske Republike. Čitavu epohu 1920-ih godina promatram prije kao veliku ekumenu socijalno angažiranih umjetnika koja se može opisati terminom mreže. Ona se razvijala potpomognuta Ko-

minternom, koja je u to vrijeme podržavala mnoge radikalne ciljeve, širenje komunizma, antiimperijalne i antirasističke pokrete. I, naravno, socijalno angažirane umjetnike, koji su im doprinosili umjetničkim sredstvima. Čak i Moskva funkcionira prije kao težište, a ne središte te mreže, o čemu su govorili mnogi autori/ce poput AMELIE M. GLASER, STEVENA S. LEEJA i drugih istraživača Kominterninih kulturnih politika. Ipak se 1920-ih puno putovalo u Sovjetski Savez, gdje odlaze i Cesarec i KRLEŽA. Ne treba bježati od tih povijesnih činjenica.

Propulzivne 1920-e

Kominternu se shvaća kao neko komandno mjesto, a zanemaruje se da je ona tada bila mjesto rasprava i preciziranja puteva razvoja avangardne umjetnosti, dok se ta polemika nije zgusnula u nešto drugo. 1920-e su puno propulzivnije: umjetnička produkcija je heterogena, lome se koplja u raspravama o avangardi, ekspresionizmu, klasnoj dimenziji umjetnosti u Indiji, Kini, Irskoj, Njemačkoj, Jugoslaviji... Međutim, nitko nije decidirano navodio što i kako treba stvarati, iako su pozicije u raspravama bile prilično zaoštrene. To se tek mijenja 1930-ih kada se angažiranoj umjetnosti prilazi na podlozi realizma kao zatvorenog sustava prikazivanja.

Veza s avangardom vidi se iz tekstova Augusta Cesarca koje on objavljuje poslije svog prvog posjeta Sovjetskom Savezu 1922. Radi se o četiri teksta, od kojih je jedan i programatski?

Ta četiri teksta Cesarec je napisao dvije godine kasnije. To su: 'Boljševici i kultura', 'Savremeni ruski slikari', 'Umjetnost i ruski radnik' te 'Serjožnjikov i njegov Teatar čteca'. Ovaj posljednji mi se čini posebno važnim za Zemlju. Nosio je podnaslov 'Prikaz jedne nove umjetnosti u sovjetskoj Rusiji' i donosi koncept umjetnosti kolektiva koji se kasnije pojavljuje i u HEGEDUŠIČEVIM tekstovima i programu Zemlje. Prema Cesarcu, kolektivna deklamacija, kakvu donosi Teatar čteca, najbliže je što se umjetnost može približiti konceptu i esenciji komunističkog pokreta. Izvedbe su se odvijale u javnom prostoru, često za omladinu, pri čemu je poezija kolektivno izvođena na način koji je stvarao 'snažan emocionalni vir' i potpuno zahvaćao publiku. Publika se aktivno uključivala u izvedbe, rušeci famozni 'četvrti zid'. Na sličan način je i Zemlja rušila zidove 'bjelokosne kule' umjetnosti, uključujući u svoje redove seljake, manualne radnike, zdravstvene radnike, političke zatvorenike i djecu.

Iz toga proizlazi i teza o Cesarcu kao jednom od ideologa udruženja Zemlja. Uspoređujete Cesarec tekst o Teatru čteca, iz 1924., s Hegedušičevim tekstom 'Problem umjetnosti kolektiva' iz 1932. Cesarec tekst pisan je u povoljnijoj atmosferi za slobodno izražavanje, dok je Hegedušić morao vagati riječi zbog jugoslavenske cenzure, no ipak se vidi slično usmjerenje prema umjetnosti kolektiva?

Cesarec koncept umjetnosti kolektiva uvođi u naš kontekst ranije i detaljnije, dok ga Zemlja programski provodi u sferi likovnosti. Hegedušić ga dodatno razrađuje u svom tekstu 'Problem umjetnosti kolektiva', no

zbog cenzure i represije karadorđevićevske vlasti neke aspekte ostavlja između redaka. Važno je naglasiti osobne veze između Hegedušića, Cesarca i Krleže, koji su se kao ključni intelektualci komunističkog pokreta 1920-ih godina okupljali u Hegedušičevoj kući. U to vrijeme Hegedušić, nakon preseljenja iz Hlebina, živi u Zagrebu s majkom i ujakom KAMILOM HORVATINOM, suosnivačem i jednim od rukovoditelja KPJ-a, kasnije ubijenim u staljinističkim čistkama. Dok Cesarec piše

Iako članstvo Zemlje nije imalo jedinstven stav o harkovskim zaključcima, većina je odbacivala afirmaciju realizma kao zatvorenog sustava prikazivanja. Takvu su poetiku smatrali akademizmom, svojstvenim građanskoj umjetnosti, te su joj pružali otpor

o kolektivnoj deklamaciji, Hegedušić, tada 23-godišnjak, stvara svoje prve angažirane radove, poput ulja 'Oktobarski dani u Petrogradu' i grafike 'Miting komunista u Novoj Vesi'. Aktivno prati zbivanja na ljevici, čita lijevu štampu i, prema policijskim dosjeima, sudjeluje u komunističkom pokretu. Često se zaboravlja da je Zemlja ideološki formirana tijekom 1920-ih godina. Disciplina povijesti umjetnosti i dalje je selektivno historizira kroz krležocentričnu prizmu događaja od 1933. nadalje, stavljajući naglasak na Krležin 'Predgovor 'Podravske motivima'' i otpor koji je Zemlja pružila Harkovskom kongresu, dok se zanemaruje njezina pretpovijest i 'predzemljaško' razdoblje u kojem je Cesarec imao ključnu ulogu u oblikovanju ideološke i umjetničke osnove grupe.

Odbijanje Harkova

Cesarec nije bio samo pratilac zbivanja u Sovjetskom Savezu, već je u njima i aktivno sudjelovao. Kako sagledati Harkovski kongres? Zemljaši se nisu mogli identificirati s socrealističkom problematikom proklamiranom na njemu?

Zemlja je već početkom 1930-ih izgradila prepoznatljiv vizualni jezik i avangardistički program, zbog čega ju je napadao i klerikalni i liberalni tisak, dok ju je režim progonio. Iako članstvo Zemlje nije imalo jedinstven stav o harkovskim zaključcima, većina je odbacivala povratak klasičnom nasljeđu i afirmaciju realizma kao zatvorenog sustava prikazivanja. Takvu su poetiku smatrali akademizmom, svojstvenim građanskoj umjetnosti, te su joj pružali otpor. U tom kontekstu valja spomenuti ĐURU

TILJKU, koji je čak nagovarao Krležu da povuče 'Predgovor 'Podravske motivima'', upozoravajući da će se Zemlja zbog njega raspasti. Tiljak nije bio jedini član koji je napustio udruženje tijekom te krize 1933. godine. Poetika Zemlje bila je izrazito heterogena i stilski neujednačena, o čemu svjedoči eklektičnost utjecaja: od GIOTTA i VINCENTA IZ KASTVA, preko PICASSA i lijevog krila Neue Sachlichkeita, do GROSZA, PIETERA BRUEGHELA, sovjetskog filma, Bauhausa itd. Članovi Zemlje tada nisu bili spremni na disciplinu i uniformnost koju je zahtijevao Harkovski kongres. Zemljino odbijanje harkovskih postulata treba promatrati u širem kontekstu. Partija je tada djelovala u ilegali i bila opterećena frakcijskim borbama, pa i nezainteresirana za forsiranje socijalističkog realizma. S druge strane, ideološka krutost Harkova ublažena je već 1934. Moskovskim kongresom koji je uveo politiku narodnog fronta. Zbog toga Zemljino odbijanje Harkovskog programa nije predstavljalo prepreku za njezino daljnje djelovanje unutar orbite lijevog kulturnog fronta.

Utjecaj sovjetske umjetnosti, a ne samo Pariza i Berlina, vidi se posredno i neposredno. U Cesarecovu slučaju njegov utjecaj na umjetnost Zemlje do izražaja je došao neposredno?

Da, iako je Cesarec u najdramatičnijoj krizi Zemlje, tijekom kulminacije prve faze sukoba na književnoj ljevici, bio distanciran od te polemike, njegova priča je itekako složena. Cesarec je bio suradnik LEF-a, pisao je za lijevu štampu o sovjetskoj avangardi, no nije bio njezin militantni zagovornik. U tekstu o Teatru čteca izražava se afirmativno prema avangardnim praksama. Osim što je bio veliki poznavatelj sovjetske avangardne scene, on je njezin aktivni dionik. S druge strane, u tekstu 'Umjetnost i ruski radnik' primjećuje da je apstrakcija teža za razumijevanje i zahtijeva više intelektualnog napaora za recepciju. Tu već pokazuje sklonost prema realizmu, ali nije isključiv. Nije bio angažiran da ga bilo kome nametne, iako tu poetiku afirmira u svom književnom radu. Tu već pokazuje sklonost prema realizmu, ali nije isključiv. Nije angažiran da ga bilo kome nametne, iako tu poetiku afirmira u svom književnom radu.

Što onda zaključiti o Cesarecovu utjecaju na Zemlju?

Razlozi zašto narativi o Zemlji u povijesti umjetnosti pridaju veću važnost Krleži prilično su složeni i povezani s poratnim raspletom sukoba na književnoj ljevici, kao i hladnoratovskom optikom koja je obilježila pogled modernističke discipline. U tim pričama Cesarec je često neopravdano zapostavljen. Rijetko se istraživao njegov utjecaj na Zemlju, iako je imao važnu ulogu u njezinom ideološkom pozicioniranju. Još jedan problem u razumijevanju Zemlje je spomenuti naglasak na razdoblje 1930-ih godina, kada je Cesarec otvoreno zagovarao marksističke ideje i progresivne smjerove u književnosti. Ipak, nije se upuštao u javnu polemiku s Krležom oko 'Predgovora', osim što je (anonimno) intervenirao da se ta sprava prekine jer ju je smatrao štetnom za ljevicu. Već 1934. Cesarec ponovno odlazi u Sovjetski Savez s MARIJOM VINSKI gdje ostaje do 1937. Međutim, ako pomaknemo fokus i Zemlju sagledamo kroz prizmu 1920-ih godina, u svjetlu zbivanja u širem globalnom kontekstu, potvrđuju se teze o avangardnosti Zemlje koja nesporno ima veze sa sovjetskim avangardnim praksama 1920-ih. ■

Igor Hofbauer:
Doberman

(URK/Klub Močvara, Zagreb, 2024.)

Hofbauer je crtežom zreliji i hrabriji nego ikad

PIŠE Željko Luketić

Ključ je u detalju

Briljantni, zabavni miš-maš je materijal za višekratno čitanje i igru detekcije

SAMOODRŽIVOST, tržišna konkurentnost, samoisplativost' s jedne strane i 'kreativne industrije' s druge strane. Slijedi dakako 'Jao nama!', i to nakon što je nesretna kovanica postala trojanski udomačena u kulturnom *lingu* i svom neprikrivenom koketiranju s kapitalističkim razmišljanjem. Taj 'Jao nama!' dolazi naravno iz usta 'jadnih', ponekad i sućutno 'bijednih' ČLANOVA UMJETNIČKE ZAJEDNICE, a s najjačom dozom duhovitosti može ga u crtežu izreći najprije IGOR HOFBAUER, ne samo važan dio te zajednice, nego netko tko je cijeli svoj rad utemeljio na suradnji s neprofitnim i nezavisnim akterima, prolazeći s njima zajednički put od DIY ilegale pa do afirmacije i uvažavanja. Hofbauer svoje likove ne sažaljeva, nego je okrutno iskren u svom *drive-in* modu efemerne svemirske opere prepune mutanata i čudovišta tipičnih za zlatno doba B i C produkcije filmova. Njegov novi strip-album 'Doberman' u srazu s neprijateljem slaže krvavi pir kao iz nekog *trash* horora u kojemu je moguće sve, s okvirom i podlogom koja namjerno klizi i tjera čitatelja na konstantno vraćanje unatrag i dodatnu provjeru je li doista na papiru vidio ono što je vidio. Sve to u prostoru koji se vremenski i geografski proteže od svemira pa do Novog Zagreba i Laosa, od kluba Močvara pa do bespuća *dark weba*, naizgled razbacan, nespojiv i bez opipljivog formata.

U najavnom razgovoru na stranicama Močvare, sa kojom je preko plakata, uređenja i vizuala Hofbauer odrastao i formirao se kao umjetnik prepoznatljivog stila, raspravlja se je li 'Doberman' kolekcija plakata ili stripova i kakav to tradicionalni oblik ovaj album ima. U vremenu MITCHELOVOG teorijskog slikovnog obrata jasno je da Hofbaueru, koji će u stripu i vlastitoj izložbi poručiti 'Fuck Hof', takve odrednice uopće ne trebaju, jer tekst je slika i svaka slika je tekst, a sad, je li to strip ili plakat, moguće će razmišljati tek jednog dana u Muzeju suvremene umjet-

nosti kada budu otkupljivali autorove crteže za stalni postav. Ovo posljednje je bitno jer vizualni svijet Igora Hofbauera, kako su već primijetili neki publicisti, predstavlja i slikovni znak urbanog, nezavisnog, indie i punk Zagreba koji je preživio sve mijene vlasti i gradskih uređenja, na isti način na koji su mnogi drugi umjetnici bili simboli ma svojih vremena. Likovni kolaž referenci iz američke i svjetske supkulture, snažno povezan s jugoslavenskim, a kasnije i hrvatskim inačicama, i ovdje je u jakim bojama, kontrastima i ručnim tipografijama, s fabulom koja naizgled ne postoji ili je proizvod toka svijesti nekoga tko je, baš kao i 'Doberman', poželio izvaditi mikročip iz svoje glave.

Kratkoća pojedinih epizoda, od kojih većina ima tek jednu tablu, vraća Hofbauera u mlade dane, iako je crtežom zreliji i hrabriji nego ikad. Njegovi prethodni albumi 'Mister Morgen' (2016.) i 'Grimizna laguna' (2019.) s tekstom JONATHANA BOUSFIELDA klasičniji su u naraciji, no 'Doberman' s njima dijeli čak i jednu završnu tablu, pa djeluje kao neslužbeni nastavak, razbarušeniji i luđi, ali opet s galerijom likova i situacija koji sve to povezuju. Uz glavnog lika i pripadajući svijet bendova, glazbe, ploča i 'najtklabinga', popratni likovi poput Diše, inače 'gradskog pročelnika za zelene politike i alternativni razvoj' koji pokušava konzimirati suvremenu kulturu nakon koje se uvijek mora otuširati jer se nakon gole MARINE ABRAMOVIĆ ili buke na Muzičkom bijenalu osjeća prljavo, tu je i sjajna referenca na WATERSOVU drag-zvijezdu DIVINEA, koji je u 'Dobermanu' postao La Divina. Hofbauer, koji je očito znao za Divineove zagrebačke korijene koje je njegova majka opisala u knjizi 'My Son Divine', smjestio je u priču i Trobecove krušne peći, Klopku za pionira, Vatrene poljubac, SATANA PANONSKOG i mnoge druge. Briljantan, zabavni miš-maš 'Dobermana' doista je materijal za višekratno čitanje i igru detekcije, jer ključ je ovdje u detalju. ■

Ljubav u Mumbaiju
(r: Payal Kapadia)

(2024.)

Odlične Kani Kusruti i Divya Prabha kao Prabha i Anu

PIŠE Damir Radić

Nježno, nježno, nježnije

Dobar i human film o usamljenosti, čežnji, radosti, tuzi i solidarnosti

DOBITNIK Grand prixa, druge glavne nagrade na prošlogodišnjem Cannesu, film 'All We Imagine as Light' ('Sve što zamišljamo kao svjetlo') stigao je u naša kina s prozaičnim, valjda 'komercijalnim' naslovom 'Ljubav u Mumbaiju', koji uostalom upućuje na krivi trag. Nije da to nije film i o ljubavi, ali ona nipošto samostalno ne stoji u središtu, a osim toga kulminacija ljubavne linije, kao i onih drugih, ne zbiva se u indijskom velegradu nego na selu. Njegova redateljica i scenaristica PAYAL KAPADIA međunarodno se afirmirala dugometražnim prvijencem 'Noć neznanja', dokumentarno-fiksijskim hibridom koji joj je donio nominaciju za Zlatnu kameru u Cannesu te nagrade na festivalima A kategorije u Mar del Plati i Torontu. Svoj 'čisti' cjelovečernji igrani debi, otvara prizorima u stilu talijanskog neorealizma ili britanskog socijalnog realizma: kamera snima mnoštvo ljudi na prenapučenim ulicama metropole, što prate izmjenjujući *voiceoveri* iz kojih je jasno da su mnogi od tih ljudi doseljenici iz provincije, a onda se iz mnoštva počnu izdvajati likovi koji će se uspostaviti kao protagonisti. Pri tome će bitni postati i kadrovi vlakova koji zavijaju mumbaijskim prugama, njihova svjetla u noći, kao i noćna svjetla stambenih zgrada i neonskih reklama, sve audiovizualno snimano na način koji može prizvati francuski novi val, ali i WONG KAR-WAIJA. Spomenuti protagonisti zapravo su protagonistkinje: viša medicinska sestra Prabha, sredovječna ozbiljna žena u dogovorenom braku s mužem koji je otišao na rad u Njemačku i s kojim više nema nikakvu komunikaciju, te njezina kolegica i cimerica, mlada i razigrana Anu, zaljubljenica u podjednako mladog Shiazza, no ta je ljubav tajna jer ona je hinduistkinja, a on musliman. Tu je i predstavnica treće, starije generacije, Parvaty, udovica koja se mora iseliti iz svog oskudnog doma na čijem će se mjestu izgraditi luksuzne stambene je-

dinice, te vratiti se u rodno selo. U tom će je povratku prijateljski pratiti Prabha i Anu, i u tom ruralnom ambijentu s puno prirode zbit će se ključne stvari – Anu i Shiaz prvi put će realizirati svoju ljubav seksualnim spajanjem, a Prabha će, kao u snu, u muškarcu spašenom od utapanja u moru prepoznati vlastitog supruga, pri čemu ti nadrealni trenuci prizivaju jednog od vodećih suvremenih filmskih transcendentalista, APICHPONGA WEERASETHAKULA.

Očito, Payal Kapadia svoj je film u znatnoj mjeri kreirala kao smjesu dobro poznatih sastojaka kinematografske povijesti i sadašnjosti, uspijevajući zadržati i pokazati vlastitu osobnost, premda prijelaz iz realističkog u transcendentalno u konkretnoj sceni između Prabhe i spašenog muškarca djeluje nategnuto, iznudeno, previše školski po uzoru na velikane filmske transcendencije. Taj potez doima se ishitrenim i nepotrebnim u filmu koji posve dobro 'radi' u modu poetskog realizma i vrlo skladno povezuje melankoliju, čiji su nositelji lik Prabhe u odličnoj izvedbi KANI KUSRUTI i krasna sjetna glazba DHRITIMANA DASA TOPSHEA, s humorom koji pretežno nosi lik Anu u podjednako odličnom nastupu DIVYE PRABHE.

Kompletna glumačka ekipa jako je dobra (tu su i CHHAYA KADAM kao Parvaty, HRIDHU HARON kao Shiaz te AZEES NEDUMANGAD u roli neobičnog, humorno obilježenog liječnika ljubavno zainteresiranog za Prabhu), kao i fotografija RANABIRA DASA koja fascinira u čestim noćnim prizorima s plavičastim tonovima. Od pojedinačnih scena izdvaja se spomenuta seksualna, koja spojem relativne eksplicitnosti i diskretnosti, sva prelivena nježnošću, kao rijetko kad čini smislenim sintagmu 'vođenje ljubavi'. 'Sve što zamišljamo kao svjetlo', ili 'Ljubav u Mumbaiju', nije vrhunsko ostvarenje, ali jest dobar i human film o usamljenosti, čežnji, radosti, tuzi i međusobnoj solidarnosti naspram raznovrsnih društvenih pritisaka. ■

PREPORUKE: MUZIKA

Ethel Cain: *Perverts*

(Daughters of Cain)

DUGO nije bilo ostvarenja koje se tako beskompromisno poigrava očekivanjima pret hodno stečenog slušateljstva kao friško jednoipolsatno ostvarenje ETHEL CAIN. Debitantski album mlade kantautorice iz 2022. 'Preacher's Daughter' poigravao se elementima popa, americane i južnjačke gotike te joj je na brzinu priskrbio kulturni status među pop entuzijastima koji su u njoj vjerojatno vidjeli nasljednicu alt-pop figura poput LANE DEL REY, LORDE ili BILLIE EILISH. U intervjuu za Guardian Cain je izjavila kako 'obožavatelji popa tretiraju izvođače poput timova u *fantasy* nogometu' i time zapravo nagovijestila da je pop slava ni u svojim rubnijim varijantama ne zanima previše. 'Perverts' zadržava tematski okvir odrastanja u strogoj religijskoj zajednici te srama i krivnje koje takvi uvjeti često nose s sobom. U glazbenom smislu, adolescentsku euforiju na novom albumu mijenja klaustrofobičnim miksom slowcore balada, drone instrumentacije i dekontekstualiziranih monologa nalik onima na ranim radovima Godspeed! You Black Emperor. Pjesme su labave, prepune tišine i tenzija, građene na upornoj upotrebi ponavljajućih tekstualnih i glazbenih fraza

koje asociraju na zamagljene granice između zbilje i podsvijesti. Namjerno grub i defenzivan, 'Perverts' predstavlja tip aktivne atmosferske glazbe koja se, koliko god bila strukturno raspršena, uporno odbija gurnuti u teritorij pozadinskog, a kamoli opuštajućeg slušanja.

Sarah Davachi:
*The Head As Form'd In
The Crier's Choir*

(Late Music)

DOK se Ethel Cain u svojoj glazbi otvoreno hrva s religioznošću, glazba koju već desetak godina stvara kanadska kompozitorica SARAH DAVACHI priziva pak atipično sakralnu atmosferu korištenjem minimalističke instrumentacije i izduženog, suptilno vibrirajućeg zvuka orgulja. Davachi u svoje kompozicije nerijetko uključuje i druge elemente poput gudača, puhača ili analognih sintesajzera, no i dalje je temelj svega ta uporna stabilnost i konzistencija orgulja. Njen novi album 'The Head As Form'd In

The Crier's Choir' nastavlja opisanu estetiku nizom skladbi koje se poigravaju vremenom i prostorom, gradeći se i raspadajući strpljivo, postepeno i prije svega sporo, suzdržanom

emotivnom paletom aludirajući na melankoličnu pomirenost s raznim oblicima onog što percipiramo završecima. U tom smislu ovo je duboko dirljiva, duhovna, pa čak i romantična glazba, usprkos tome ili možda baš zato što je sporija od prosječnog otkućaja srca.

Rafael Anton Irisarri:
Façadisms

(Black Knoll Editions)

UNEDAVNOM intervjuu za 'A Closer Listen' RAFAEL ANTON IRISARRI je izjavio kako je nazubljeni, distorzirani ambijent njegovog novog albuma inspiriran brutalističkom arhitekturom. Takve su izjave u ovom žanru često tek izlika da se priopćenje za medije popuni nečim nalik na koncept, no slušajući 'Façadisms' vrlo je lako zamisliti kako njegove digitalne pukotine savršeno opisuju urbani prostor pun planiranih pravilnosti okaljanih kasnijim nasumičnim prazninama. U neprekidnim harmonijskim preklapanjima manipuliranih sintesajzera i gitara lako je prepoznati utjecaj TIMA HECKERA, još jednog pretežno ambijentalnog kompozitora i skladatelja koji odbija kapitulirati pred implicitnom pasiv-

nosti te meditativnosti i pastoralnosti koje se često pripisuje žanru. Također, neprekidno odmatanje zvučnih pejzaža koji iz jednostavnih melodijskih motiva začas prelaze u nalete bijele buke nemoguće je zamijeniti za glazbu namijenjenu ugodnim snovima. Ambijentalna glazba ovdje nije samo punjač prostora, već ima ulogu svojevrsnog pripovjedača, zvučnog kroničara laganog, ali nemitnog urbanog raspada.

■ Karlo Rafaneli

Autorica izložbe 'Jagoda: Prostor
nevidljivog' u MSU-u Zagreb

NINA KURTELA

Važnost 'vlastite sobe' okosnica je mojih novih radova

Od 23. siječnja do 9. ožujka u Black Boxu Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu bit će u sklopu programa 'Okidači' postavljena vaša izložba 'Jagoda: Prostor nevidljivog'. Predstavite nam je.

Izložba je utemeljena na poetsko-dokumentarnom istraživanju zapostavljenog ženskog umjetničkog naslijeđa umjetnice JAGODE KALOPER i zajedničkog prostora ateljea koji Jagoda i ja dijelimo u različitom vremenu. Kroz pokušaje integracije raznih jezika poetičnosti i političnosti, novi radovi preispituju teme zaborava, (ne)vidljivosti, (ne)prisutnosti, reprezentacije, memorije prostora, naslijeđa i njihovih fikcija.

Kako je došlo do vašeg ulaska u atelje Jagode Kaloper i koji su se umjetnički 'okidači' pojavili pri susretu s prostorom i onime što ste u njemu zatekli?

Nakon što od Grada Zagreba dobivam na korištenje ateljea u kojem je Jagoda do tada boravila i stvarala, susrećem se s vrijednim, ali zaboravljenim ženskim umjetničkim naslijedom. Ulaskom u prostor ateljea, nailazim na tragove njene prisutnosti te nasljeđujem fizički prostor, kao i razne predmete ostavljene u njemu. Ubrzo nakon preuzimanja ateljea pokrećem istraživački projekt 'Future Repairs – Room of Leisure, Care and Persistence', koji se bavi mapiranjem i etabliranjem umjetničkog opusa Jagode Kaloper. Postavljam pitanje kako određeno žensko umjetničko naslijeđe utječe na sadašnje generacije umjetnica te podržava kontinuirane borbe protiv eksploatorske politike i politike zaborava uvjetovane rodnim i institucionalnim režimima moći. Također, zanima me promišljanje i razvijanje inovativnih metoda arhiviranja, dokumentacije, razmjene znanja, razumijevanja, raslojavanja, rekontekstualizacije i reinterpretacije pronađenog materijala stvarajući hibridne i intermedijske strategije su-bivanja, su-govora, uzajamnosti i komunikacije, stvarajući

Foto: Sanjin Kaštelan

nove umjetničke radove kao refleksije na otkriveno i nađeno.

Na stranici umjetničke organizacije Jagoda u više se navrata referirate na glasovitu 'Vlastitu sobu' Virginije Woolf. Kako vaše djelovanje i korištenje Kaloperinog prostora reflektira temu uvjeta umjetničke proizvodnje, osobito u slučaju umjetnica? Iako dotični atelje ima samo 25 metara kvadratnih, Kaloperina, a sada i moja 'vlastita soba', opstaje kao siguran ženski prostor za nesmetani razvoj različitih umjetničkih znanja, ideja, praksi, ali i kao prostor skrbi, zajedništva, solidarnosti, inkluzivnosti i razmjene. Upravo taj siguran ženski prostor te važnost 'vlastite sobe' u ženskim intelektualnim i umjetničkim djelovanjima postaje glavna okosnica te polazna točka za stvaranje novih radova koji su dio ove izložbe. Također, premještanjem upravo tog fizičkog, ali i imaginarnog prostora ateljea u institucionalni kontekst muzeja cilj mi je stvoriti poligon za diskurzivno i kritičko promišljanje, inkluzivan i siguran prostor za razmjenu znanja, ideja i umjetničkih praksi.

■ Lujo Parežanin

KVADRAT

Nakon što su studenti Univerziteta umjetnosti u Beogradu pozvali sve umjetnike i zaposlene u kulturi u Srbiji na obustavu rada, što su podržale i nezavisnokulturne organizacije, ove srijede Samostalni sindikat kulture Srbije donio je odluku o jednosatnoj obustavi rada u četvrtak, a potom i o stupanju u totalni štrajk u petak, 24. januara.

■ L. P.

Studentski protesti u Srbiji podigli su i kulturnjake na noge (Foto: R.Z./ATAImages/PIXSELL)

Totalno drukčiji od drugih

Djetinje nepokolebljiv i uporan, David Lynch bio je jedan od najosebujnijih klasika koje je film ikad vidio. Svijet umjetnosti pamtit će ga po nesvakidašnjim, izuzetno hrabrim, neusporedivim svjetovima njegovih djela

VIJEST O SMRTI DAVIDA LYNCHA došla je posve neočekivano, *out of the blue*, upravo onako kakav je on bio – iznenada iz (nebeskog) plavetnila, ili prozaičnije, ali podjednako točno – kao grom iz vedra neba. Ta munja, taj grom otkrio je prošlog ljeta u intervjuu da boluje od emfizema pluća, prije dva mjeseca da mu je potreban dodatni kisik za dnevne aktivnosti, ali izvan njegova uskog obiteljskog i liječničkog kruga čini se da nije bilo saznanja da je stanje tako dramatično. Sve su pogoršali katastrofalni kalifornijski požari zbog kojih je morao napustiti svoj dom i optimalne uvjete liječenja, da bi umro u kćerinj kući 15. siječnja, samo pet dana prije 79. rođendana.

Moj prvi susret s Davidom Lynchom zbio se početkom osamdesetih kad je na televiziji emitiran njegov film 'Čovjek slon'. Bio sam fasciniran tim ekspresivnim crno-bijelim uprizorenjem jedne tragične sudbine, nježnošću s kojom je slikan naslovni lik izložen strašnoj okrutnosti (viktorijanskog) svijeta. Nisam tada znao da je autor prethodno u ultraniskobudžetnim produkcijskim uvjetima snimio *de facto* eksperimentalni *bizzaro* film 'Eraserhead', ali slutio sam da bi njegovo ime valjalo zapamtiti, pa sam ga pamtio tako da bih se podsjetio da ga samo jedan, i to lako pamtljiv završni glas dijeli od imena i prezimena klasika DAVIDA LEANA.

Drugi susret s Lynchom desio se sredinom osamdesetih, kad je njegov 'Plavi baršun' bio jedan od udarnih naslova tradicionalne revije FEST-ovih filmova u Zagrebu. Bilo je to jedno od najneobičnijih gledateljskih iskustava koje sam do tada imao. S jedne strane, mračni sloj filma bio mi je uzbuđljiv i jako privlačan, no onaj svijetli potpuno me je zbunjivao; ne shvaćajući u to vrijeme koncept *campa*, zapravo ne znajući ništa o njemu, idealizirane prizore podšišanih zelenih dvorišnih travnjaka s bijelim ogradama te završnicu sa svojevršnom odom crvendaćima doživio sam kao ultimativnu sladunjavost, patetiku koja bi u standardnom kontekstu mogla biti ismijana – međutim, ovdje je očito nešto bilo drugačije.

Ta drugačijost potvrdila se narednim dvama Lynchovim filmovima: 'Dinom', koja je snimljena ranije, ali je u naša kina došla nakon 'Plavog baršuna', i 'Divljima u srcu', koji su stigli ovjenčani Zlatnom palmom Cannesa. Do tad mi je već ideja *campa* kao ironijskog odmaka od kiča uz istovremeni (skriveni) užitak u njemu postala vrlo bliska, te sam u komercijalno propaloj i kritičarski uglavnom kuđenoj adaptaciji HERBERTOVE romanekne SF opere mogao vidjeti nezanimarive vrline, a u prilagodbi romana BARRYJA GIFFORDA vihunac intertekstualne i autoreferencijalne poetike s *campovskim* preljevom. Otprilike paralelno s tim krenulo je emitiranje 'Twin Peaksa', vjerojatno najneobičnije televizijske serije ikad snimljene, koju je Lynch kreirao zajedno s MARKOM FROSTOM i koja je instantno postala fenomenom i stekla kulturni status. I tako je u okviru jednog desetljeća, od početka osamdesetih do početka devedesetih, David Lynch postao klasik, jedan od najosebujnijih koje je slikopisni svijet ikad vidio.

Čini mi se da je jedan od ključeva njegova uspjeha bilo ono što se često navodi kao nešto silno pozitivno, a vrlo rijetko se ostvaruje u praksi. Ono za čim se toliko često poseže da je odavno postalo stereotip, a opet nipošto nije suprotno istini nego je, štoviše, posve u skladu s njom. Ono o

čemu govori KRLEŽINO 'Djetinjstvo u Agramu' – djetinje čist entuzijazam koji se ne ustručava ni od najnemogućijih zamisli i koji ne poznaje nikakve prepreke. Kad je Lynch profesionalno ozbiljno krenuo u svoju umjetničku avanturu s 'Čovjekom slonom', novi Hollywood 1970-ih bio je pred izdisajem: LUCAS i SPIELBERG već mu zadaju izdajničke udarce nožem u leđa, CUMINU kao jednoj od novoholivudskih ikona sprema se propast uz punu suradnju američke kritike predane/prodane nadolazećoj eri blokbusterske infantilizacije.

I baš nakon što je reakcionarni prevrat izveden, nastupa Lynch sa svojim umjetnički radikalnim projektima, oslonjenima na drugačiju, pozitivnu vrstu dječjeg. Kako je uspio uvjeriti producente da mu povjere novac za snimanje takvih filmova i takve TV-serije ostaje enigma. Jest da su osamdesete i početak devedesetih doba velikog i kreativno najznačajnijeg uzleta (američkog) alternativnog rocka s kojim su Lynchove intencije bile načelno srodne – uostalom, i sam se bavio nekom vrstom alternativne glazbe – ali tu je daleko manje novca za ulaganje bilo u pitanju. Bilo kako bilo, djetinje nepokolebljiv i uporan, uspio je nametnuti svoju viziju i dobiti za nju najviša priznanja, iako je ta vizija bila bez presedana u američkoj profesionalnoj kinematografiji. Prostor za radikalno odstupanje od oblikovnih konvencija, za intenzivnu afirmaciju iracionalnog, nadrealnog, oniričkog, bio je moguć samo na krajnjim, gotovo isključivo kratkometražnim rubovima američke kinematografije shvaćene u najširem smislu, onom koji obuhvaća i neprofesijsku produkciju, *underground*. A upravo (ne)logiku snova i surealizam, i to u njihovim uznemirujuće morbidnim manifestacijama, Lynch je doveo do rubova srednje struje, do budžeta koji su se mjerili u milijunima dolara. Nikad nikome prije tako nešto nije uspjelo na američkom tlu i s takvim svjetskim odjekom.

Nakon što se umjetnički etablirao, Lynch nije izvršio transfer u *mainstream* vode poput SODERBERGHA, VAN SANTA i tolikih drugih, nego je poput JIMA JARMUSCHA ostao vjeran sebi – štoviše, još je zaoštrio svoju poetiku. 'Izgubljena cesta' i 'Mulholland Drive' izdanci su takozvanog visokog modernizma, oblikovno, uz davni dugometražni prvijenac 'Eraserhead', njegovi najradikalniji radovi, pri čemu je 'Izgubljena cesta', ultimativno remek-djelo, nezasluzeno ostala u sjeni 'Mulholland Drivea', valjda zato što je kod potonjeg igra licem i naličjem stvari dramaturški jednostavnija i nešto lakše shvatljiva. A eponimno smirenje 'Jednostavnom pričom' zapravo je bio eksperiment na temu minimalizma i recepcijskih očekivanja od autora koji je i na taj način odbio ukalupljivanje.

Točku na 'i' svog filmskog opusa stavio je neočekivano rano, sa samo 60 godina, ali vrlo dostojanstveno – 'Unutarnje carstvo' iz 2006. jedini je njegov film nastao u digitalnoj tehnici, pri čemu je sam bio snimatelj, i u njemu se iznova neraskidivo i nespoznatljivo prepliću stvarnost i snovi, fikcija i zbilja, identiteti, ovostrano i onostrano, groteskno i sublimno... Glumica koju je 'stvorio', njegova miljenica LAURA DERN u glavnoj je ulozi, nedostaje tek drugo njegovo otkriće i zaštitni znak KYLE MACLACHLAN da 'obitelj' bude na okupu u filmskom oproštaju. U onom izvanfilmskom, David Lynch ostavio je iza sebe četvero djece, među kojima i redateljicu JENNIFER, najpoznatiju po kontroverznom debiju 'Boxing Helena' s 'očevom glumicom' SHERILYN FENN u naslovnoj roli, no svijet umjetnosti pamtit će ga po nesvakidašnjim, izuzetno hrabrim, neusporedivim svjetovima njegovih djela. ■

TV RAŠETANJE

Bajke i zbilja

Provjereno, Nova TV,
9. siječnja, 23:20

PREMA službenoj verziji nakon potresa je obnovljeno nešto više od 12 tisuća kuća u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Neslužbenu verziju objavila je BARBARA MAJSTOROVIĆ u Provjerenom, i njena priča zvuči daleko lošije od oficijelne potemkinijade. Reporterka Provjerenog prikazala je dojučerašnje 'kontejnerljude' koji su sretni jer su dobili montažne kuće koje im 'sad izgledaju poput dvorca'. 'Rekli su prije mjesec dana da će početi kuću. Valjda ću je dočekati', kazala je JULA DODOŠ iz Majura, koja nije izgubila nadu da će dogodne prezimiti u svojoj kući. Mnogi to nisu dočekali, poput supruga LJUBICE VUKOVIĆ. 'Nije dočekao, umro je 30. siječnja 2022.', kazala je Ljubica. Na području Banije više od 1.500 kontejnera još uvijek su privremeni, a nekima, vidimo, i zadnji dom. Puno je i objekata s crvenom naljepnicom, koji su dobili žutu, pa ne zahtijevaju punu obnovu. Tu je obnova riješena – preko noći! Prikazana je stambena zgrada u Glini koja je imala dvije crvene naljepnice (rušenje ili konstrukcijska obnova), a sad je postala upotrebljiva. Drmne li potres još jednom pa u upotrebljivoj zgradi ljudi stradaju, tko će biti kriv? Treba pogledati ovaj prilog i vidjeti tu 'upotrebljivu' zgradu, da bismo shvatili gdje živimo. 'Ovo je za Nobelovu nagradu', rekla je LUCA GAŠPAR ŠAKO, vijećnica Sisačko-moslavačke županije.

RTL Direkt,
14. siječnja, 22:30

NA koga se to ljuti ANDREJ PLENKOVIĆ, zapitala se voditeljica RTL Direkta, pa ponudila nekoliko pretpostavki. 'Na milijun i sto tisuća birača koji su glasali za MILANOVIĆA? Na hadezeovce koji nisu glasali za PRIMORCA? Na medije koji su ga stavili u flajšmašinu? U izbornoj noći devetnaest je minuta prosipao žuč', rekla je MOJMIRA PASTORČIĆ. IVAN SKORIN napravio je, to mu prelazi u naviku, odličan, zabavan, potkrijepljen – ne i agresivan – prilog o premijerovoj opsesiji 'zločudnim' medijskim tretmanom. Započeo ga je razgovorom s veslačem VALENTOM SINKOVIĆEM – o sportskom podnošenju poraza – što je unijelo dašak vedrine u temu, pa potom naslagao nisku Plenkovićevih nervoznih izjava, ilustriranih s cijelom gamom premijerovih faca. 'On je ljut sam na sebe', kazao je RADIMIR ČAČIĆ. 'A tek ga na proljeće čeka gadan poraz.' Analitičar JAKOV ŽIŽIĆ s Hrvatskog katoličkog sveučilišta zaključio je kako Plenković 'pokušava demonstrirati moralnu nadmoć u odnosu na Milanovića, no čini to na krivi način', morao se postaviti tako da reagira obrnuto od Milanovića a ne kao on, pa mu čestitati na pobjedi. Skorin se prisjetio i premijerove ljutnje zbog medijskog tretmana DAMIRA 'Davora' FILIPOVIĆA i Damira 'Vinka' Filipovića, kojima novinari nisu mogli zapamtiti ime, da bi konačno izvukao i atomski argument: Dragan Primorac čak je šest puta gostovao u studiju RTL-a, a Milanović nijednom. 'Toliko o

Jula Dodoš iz Majura, koja nije izgubila nadu da će dogodne prezimiti u svojoj kući (Foto: Screenshot/NovarTV)

nefer medijskom tretmanu', zaključio je. Ukratko, prilog za pet.

Novi dan, N1,
15. siječnja, 8:00

USTUDIJU NINE KLJENAK gostovao je IVICA RELKOVIĆ, savjetnik stranke Centar, koji je lucidno analizirao odnose snaga u HDZ-u. 'Ovu Vladu nije sastavio Andrej Plenković', kazao je Relković. 'Sastavio ju je IVAN ANUŠIĆ. Tko je išao na krštenje i fotografirao se s DABROM i ekipom koja će ući u Vladu?' zapitao se retorički, dodajući kako je Plenkoviću 'u početku bilo gotovo zabranjeno sudjelovati u pregovorima, jer je bio na plakatu izdajnika Vukovara. Dopusšteno je bilo Anušiću i TOMI MEDVEDU', rekao je pa nastavio: 'Ivan Anušić je ljepilo ove Vlade. Održava, zapravo, HDZ na vlasti. Bez Ivana Anušića, imamo raspadnuti DP. On se raspao. Još uvijek je ljepilo te Vlade Ivan Anušić. I on je ljut, jer predsjednički izbori nisu odrađeni na neki drugi način.' Relković smatra da Anušić nije jedini nezadovoljan smjerom u kojemu su se stvari raspetljale. 'Da, ima ih još i to su oni koji ne žele da pozicije koje mogu biti HDZ-ove uzimaju zamjenski igrači.' Ni zrno žita neprijatelju! Ivan Anušić, navodno glavni Plenkovićev rival u HDZ-u, u ovom trenutku ipak, ma kako bio ljut, nema ni snage ni volje ni petlje izreći nešto tipa 'ne smije stranka biti talac jednog čovjeka'. Na vlasti su, zastupnici ubiru oko četiri tisuća eura svakog mjeseca, i danas bi bilo lakše skupiti većinu za slanje vojske u Ukrajinu nego za raspuštanje Sabora. Hadezeovci tuku lidere tek kad stranački senatori odrede nasljednika, a lider dobije posljednju pomast.

Dnevnik, HRT,
16. siječnja, 19:00

DONALD TRUMP buldožerskim je pritiskom natjerao NETANYAHUA na primirje s Hamasom', tvrdi izraelski dnevnik Haaretz, čudo od medija koje zaslužuje divljenje. U HRT-ovu Dnevniku vidimo ostatke Gaze u kojoj je porušeno 70 posto svega. ELIZABETA GOJAN prenosi dijelove dogovora u kojemu je najvažnije pitanje razmjena talaca. Postavlja se pitanje, ako se mogu razmijeniti sad, za što nisu mogli biti razmijenjeni u listopadu

pretprošle godine, nego je trebalo doći do krvoprolića na pola Bliskog istoka?

Na to pitanje nikada nećemo dobiti odgovor, pa ćemo primirje popratiti pjesmom GRIGORA VITEZA 'Epitaf vojniku koji je pao u času potpisivanja primirja':

*Vijest je letjela brže od ptice
Brže od vjetra
Brže od munje,
Gugutala je od sreće u eteru.
I stigla je prekasno.*

Za one koji su pali uvijek je prekasno.

*A da je stigla samo pola sata ranije, on bi bio živ.
Rukovao bi se s drugovima i smijao.*

Da je stigla dan ranije, mnogo bi njih još ostalo živih.

Da je stigla mnogo mnogo ranije, mnogo mnogo bi ih još ostalo živih.

*Trebalo je vijest poslati mnogo mnogo ranije,
Prije no što su počeli padati mrtvi.*

RTS Svet,
16. siječnja, 22:50

UDIRLJIVOM podsjećanju na BOGDANA TIRNANIĆA RTS je prikazao prilog u kojemu je sumirana fascinantno široka djelatnost tog filmskog kritičara, fenomenologa sporta i kulture, kozera i pisca. Kad su prije X godina sportski novinari širom bivše Jugoslavije, oduševljeni nastupima hrvatske i srpske nogometne reprezentacije na mundijalu povikali: 'Dokle bismo stigli da smo zajedno, do finala?' Tirnanić ih je prizemljio: 'Ne bismo prošli ni četvrtfinale.' Znao je čovjek kako je to išlo dok su nogometni rogovi bili u saveznoj vreći. Trebalo je to napisati, ali i smisliti. Bogdan Tirnanić bio je ne samo kritičar, nego i akter u slavnoj eri 'crnog vala'. Igrao je jednu od glavnih uloga u 'Ranim radovima' ŽELIMIRA ŽILNIKA i 'Crnom bombarderu', bio prijatelj ŽIVOJINA PAVLOVIĆA i DUŠANA MAKAVEJEVA. Bio je član upravnog odbora nogometnog kluba Crvena zvezda. Napisao je bestselere 'Beograd za početnike' i 'Beograd za ponavljače'. Umro je u siječnju 2009., a ovaj je prilog bio dokaz da legenda živi u svijetu u kojem novinarstvo i novinari sve manje znače i sve se brže zaboravljaju. ■

PIŠE Boris Rašeta

Prema službenoj verziji nakon potresa je obnovljeno nešto više od 12 tisuća kuća u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Neslužbenu verziju objavila je Barbara Majstorović u Provjerenom, i njena priča zvuči daleko lošije od oficijelne potemkinijade

NO PASARAN HO ПАСАРАН

Poštovani čitatelji,
pozivamo vas da se pretplatite na Novosti.

Pretplata za Hrvatsku za 3 mjeseca iznosi 12,75 eura, za 6 mjeseci 25,50 eura, a za godinu dana 51 euro.*

Molimo da uplatu obavite na:
IBAN HR8423600001101506511
U rubriku POZIV NA BROJ upišite svoj OIB.

Pretplata za inozemstvo za 3 mjeseca iznosi 25,5 eura, za 6 mjeseci 51 euro, a za godinu dana 102 eura.*

Molimo da uplatu obavite na:
IBAN HR8423600001101506511
SWIFT: ZABAHR2X

Nakon što izvršite uplatu, molimo vas da potvrdu o uplati pošaljete e-mailom na: info@portalnovosti.com ili poštom na adresu snv/Novosti, Gajeva 7, 10000 Zagreb.

U opisu plaćanja obavezno navedite adresu na koju šaljemo Novosti.

*PDV je uračunat u cijenu.

Dana 25. svibnja 2018. godine na snagu je stupila Opća uredba o zaštiti osobnih podataka – GDPR – General Data Protection Regulation (Uredba GDPR).

Osnovna je svrha Uredbe GDPR veća kontrola pojedinaca nad njihovim osobnim podacima. Srpsko narodno vijeće, kao izdavač tjednika Novosti, provodi pravnu regulativu u svim područjima poslovanja, uključujući područje izdavaštva te nam je namjera, cilj i interes da imamo zadovoljne čitatelje, sa čijim osobnim podacima postupamo zakonito i sa svrhom.

Ovim putem obavještavamo pretplatnike tiskanog izdanja tjednika Novosti, kojima se tjedni primjerci novina dostavljaju putem pošte, da ćemo u skladu s Uredbom GDPR vaše osobne podatke koristiti isključivo u svrhu dostave primjerka Novosti. Ovime vam Srpsko narodno vijeće, kao voditelj obrade vaših osobnih podataka, jamči da vaše osobne podatke, koje ste nam osobno povjerili, nećemo koristiti u druge svrhe.

Poštovani pretplatnici, ako želite ostati primatelj tjednika Novosti, ne morate poduzeti nikakvu radnju po čitanju ove Izjave o privatnosti, a ako se želite odjaviti s liste primatelja, molimo vas da nas o tome obavijestite pisanim putem.

Pisanu izjavu dostavite na adresu: Srpsko narodno vijeće, za tjednik Novosti, Gajeva 7, Zagreb.

NOVOSTI
НОВОСТИ